

SPORT I TURYSTYKA
ŚRODKOWOEUROPEJSKIE CZASOPISMO NAUKOWE

T. 5

NR 1

Rada Naukowa

Ryszard ASIENKIEWICZ (Uniwersytet Zielonogórski)
Diethelm BLECKING (Uniwersytet Albrechta i Ludwika we Fryburgu)
Miroslav BOBRİK (Słowacki Uniwersytet Techniczny w Bratysławie)
Valentin CONSTANTINOV (Uniwersytet Państwowy Tiraspol z siedzibą w Kiszyniowie)
Tomáš DOHNAL (Uniwersytet Techniczny w Libercu)
Karol GÖRNER (Uniwersytet Mateja Bela w Bańskiej Bystrzycy)
Igor GRYGUS (Narodowy Uniwersytet Gospodarki Wodnej i Zarządzania Zasobami
Naturalnymi w Równem)
Michal JIŘÍ (Uniwersytet Mateja Bela w Bańskiej Bystrzycy)
Tomasz JUREK (Akademia Wychowania Fizycznego im. Eugeniusza Piaseckiego
w Poznaniu)
Ferman KONUKMAN (Uniwersytet Katarski, Katar)
Jerzy KOSIEWICZ (Akademia Wychowania Fizycznego Józefa Piłsudskiego w Warszawie)
Jurij LIANNOJ (Sumski Państwowy Uniwersytet Pedagogiczny im. Antona Makarenki)
Wojciech LIPOŃSKI (Uniwersytet Szczeciński)
Veaceslav MANOLACHI (Państwowy Uniwersytet Wychowania Fizycznego i Sportu
w Kiszyniowie)
Josef OBORNÝ (Uniwersytet Komeńskiego w Bratysławie)
Andrzej PAWŁUCKI (Akademia Wychowania Fizycznego we Wrocławiu)
Jurij PELEKH (Równieński Państwowy Uniwersytet Humanistyczny)
Gertrud PFISTER (Uniwersytet Kopenhaski)
Anatolij TSOS (Wołyński Uniwersytet Narodowy im. Łesi Ukrainki w Łucku)
Marek WAIC (Uniwersytet Karola w Pradze)
Kludia ZUSKOVÁ (Uniwersytet Pavla Jozefa Šafárika w Koszycach)

Lista Recenzentów

dr hab. prof. nadzw. Olga ANDRIICHUK; prof. dr hab. Henryk CWIĘK;
prof. PaedDr. Karol GÖRNER, PhD; prof. dr hab. Tadeusz KOSZCZYC;
dr hab. prof. AWF. Zygmunt KRUCZEK; dr hab. prof. PO Cezary KUŚNIERZ;
dr hab. Mariusz LIPOWSKI, prof. AWFis; prof. dr hab. Leonard NOWAK;
dr hab. prof. UWB Artur PASKO; dr hab. prof. AWF Rajmund TOMIK;
dr hab. prof. nadzw. Jerzy URNIAŻ; prof. PhDr. Marek WAIC, CSc;
dr hab. prof. UJD Jacek WAŚIK; prof. dr hab. Janusz ZUZIAK

Nadesłane do redakcji artykuły są oceniane anonimowo przez dwóch Recenzentów

UNIwersytet HUMANISTYCZNO-PRZYRODNICZY IM. JANA DŁUGOSZA
W CZĘSTOCHOWIE

SPORT I TURYSTYKA

**ŚRODKOWOEUROPEJSKIE
CZASOPISMO NAUKOWE**

TOM 5

NR 1

DAWNIEJ:

PRACE NAUKOWE AKADEMII IM. JANA DŁUGOSZA
W CZĘSTOCHOWIE. KULTURA FIZYCZNA

Częstochowa 2022

Redaktor Naczelny
Eligiusz MAŁOLEPSZY

Korekta
Piotr GOSPODAREK (język polski)
Ewa HABERKO (język angielski)

Redaktorzy naukowci
Teresa DROZDEK-MAŁOLEPSZA
Błażej CIEŚLIK

Sekretarz
Błażej CIEŚLIK

Redakcja techniczna
Piotr GOSPODAREK

Redaktor statystyczny
Paulina UCIEKŁAK-JEŻ

Projekt okładki
Sławomir SADOWSKI

Redaktorzy językowi
Dariusz JAWORSKI (język polski)
Ewa HABERKO (język angielski)

PISMO RECENZOWANE

Pierwotną wersją periodyku jest publikacja papierowa

Strona internetowa czasopisma
<http://www.sit.ujd.edu.pl>

Czasopismo indeksowane w bazach:
Agro, BazHum (Baza Czasopism Humanistycznych i Społecznych),
CEJSH (The Central European Journal of Social Sciences and Humanities),
DOAJ (Directory of Open Access Journals),
ERIH PLUS (The European Index for the Humanities and the Social Sciences),
Index Copernicus (IC Journals Master List),
PBN (Polska Bibliografia Naukowa),
SCOPUS

© Copyright by
Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy im. Jana Długosza w Częstochowie
Częstochowa 2022

p-ISSN 2545-3211
e-ISSN 2657-4322

Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego
im. Jana Długosza w Częstochowie
42-200 Częstochowa, ul. Waszyngtona 4/8
tel. (34) 378-43-28, faks (34) 378-43-19
www.ujd.edu.pl
e-mail: wydawnictwo@ujd.edu.pl
Nakład: 70 egz.

SPIS TREŚCI

CONTENTS

Wstęp	7
Część I	
DZIEJE KULTURY FIZYCZNEJ W POLSCE I NA ŚWIECIE	
Julian JAROSZEWSKI	
Ruch sportowy w Policji Państwowej w województwie łódzkim w latach 1919–1939. Zarys problematyki	11
Sports movement in the State Police in the Łódź Voivodeship in years 1919–1939. An outline of issues (Abstract)	11
Tomáš TLUSTÝ	
Orel – the Catholic gymnastics organization and its foreign relations between 1929 and 1948	33
Katolickie Stowarzyszenie Gimnastyczne Orzeł i jego stosunki międzynarodowe w latach 1929–1948 (Streszczenie)	33
Zbigniew WÓJCIK	
Sport zapaśniczy w Zrzeszeniu Ludowe Zespoły Sportowe na Warmii i Mazurach (1964–1975)	55
Wrestling in the Association of Folk Sport Teams (LZS) in Warmia and Mazury (1964–1975) (Abstract)	55
Część II	
TEORIA I METODYKA WYCHOWANIA FIZYCZNEGO I SPORTU	
Rajmund TOMIK, Klaudia KOT, Magdalena ARDEŃSKA	
Student-athletes’ opinions about the individual plan and program of studies at the Academy of Physical Education in Katowice	79
Indywidualny plan i program studiów w Akademii Wychowania Fizycznego w Katowicach w opinii studentów-sportowców (Streszczenie)	79

Artur ODEROV, Maksym KUZNETSOV, Serhii ROMANCHUK, Dmytro POHREBNIAK, Svitlana INDYKA, Natalia BIELIKOVA	
Analysis of the level of physical fitness of cadets of the Military College of Sergeants of the National Academy of Land Forces in Lviv at the primary stage	93
Analiza poziomu sprawności fizycznej podchorążych Wojskowej Szkoły Sierżantów Narodowej Akademii Wojsk Lądowych we Lwowie na etapie podstawowym (Streszczenie)	94
Tomasz BOHDAN, Krzysztof KOWALIK	
Discomforts of <i>fair play</i> principle in contemporary sport	103
Krępująca zasada <i>fair play</i> we współczesnym sporcie (Streszczenie)	103
Część III	
TURYSTYKA I REKREACJA	
Anna OSTROWSKA-TRYZNO, Anna PAWLIKOWSKA-PIECHOTKA	
Cultural tourism, museums and COVID-19 pandemic impact	123
Turystyka kulturowa, muzea i konsekwencje pandemii COVID-19 (Streszczenie)	123
Informacje dla autorów	141
Information for authors	145

Wstęp

W 2022 r. czasopismo „Sport i Turystyka. Środkowoeuropejskie Czasopismo Naukowe” ukazuje się piąty rok. Jest kontynuacją czasopisma „Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. Kultura Fizyczna”. W pierwszym numerze zostały zaprezentowane prace Autorów z różnych ośrodków naukowych w Polsce i na świecie.

W części I – *Dzieje kultury fizycznej w Polsce i na świecie* – znajdują się artykuły odnoszące się do następującej tematyki:

- ruch sportowy w Policji Państwowej w województwie łódzkim w latach 1919–1939;
- Katolickie Stowarzyszenie Gimnastyczne Orzeł i jego stosunki międzynarodowe w latach 1929–1948;
- sport zapaśniczy w Zrzeszeniu Ludowe Zespoły Sportowe na Warmii i Mazurach w latach 1964–1975.

W części II, zatytułowanej *Teoria i metodyka wychowania fizycznego i sportu*, przedstawiono trzy artykuły, dotyczące:

- indywidualnego planu i program studiów w Akademii Wychowania Fizycznego w Katowicach w opinii studentów-sportowców;
- analizy poziomu sprawności fizycznej podchorążych wojskowej wyższej szkoły sierżantów na etapie podstawowym;
- krępującej zasady *fair play* we współczesnym sporcie.

Część III – *Turystyka i rekreacja* – zawiera tekst poświęcony turystyce kulturowej, muzeom i konsekwencjom pandemii COVID-19.

Pragnę złożyć serdeczne podziękowania Recenzentom za cenne i życzliwe uwagi, podnoszące wartość niniejszego periodyku. Dziękuję za współpracę Autorom publikacji zamieszczonych w czasopiśmie naukowym. Jednocześnie wyrażam nadzieję, że liczba Osób zainteresowanych publikowaniem własnych osiągnięć naukowych w kolejnych wydaniach czasopisma „Sport i Turystyka. Środkowoeuropejskie Czasopismo Naukowe” się poszerzy.

Eligiusz Małolepszy

CZĘŚĆ I
DZIEJE KULTURY FIZYCZNEJ
W POLSCE I NA ŚWIECIE

<http://dx.doi.org/10.16926/sit.2022.01.01>

Julian JAROSZEWSKI*

<https://orcid.org/0000-0002-0224-7445>

Ruch sportowy w Policji Państwowej w województwie łódzkim w latach 1919–1939. Zarys problematyki

---

Jak cytować [how to cite]: Jaroszewski J., *Ruch sportowy w Policji Państwowej w województwie łódzkim w latach 1919–1939. Zarys problematyki*, „Sport i Turystyka. Środkowoeuropejskie Czasopismo Naukowe” 2022, t. 5, nr 1, s. 11–31.

Sports movement in the State Police in the Łódź Voivodeship in years 1919–1939. An outline of issues

Abstract

Initiated in the 20s of the twentieth century, the sports movement in police cultural and educational associations in Kalisz and Pabianice, after 1930 developed mainly in police sports clubs. The main reason for the management of the State Police to become interested in sports activities was the possibility of using the acquired skills in the course of performing official duties. Particularly promoted disciplines in the police environment were: shooting, athletics, cycling, marches with a load and police multi-sport. In the years 1926–1929 the State Police Headquarters organized nationwide sports competitions, in which the representation of the Łódź Voivodeship participated. The central struggle was preceded by provincial eliminations, dominated by policemen from the city of Łódź. Sporadically, the fight with them was established by competitors from the district headquarters of the State Police in Kalisz, Brzeziny and Piotrków. The highest place of the representation of the Łódź Voivodeship from the national competition was the third place won in 1926. In other years, the representation of the Łódź Voivodeship was located in the middle of the

---

* dr, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Koninie, Wydział Nauk o Zdrowiu; e-mail: julian.jaroszewski@konin.edu.pl

final table. Police clubs from Łódź, Kalisz and Piotrków competed with local clubs within the district sports associations. The highest level of sport was demonstrated by the multi-section Police Sports Club of Łódź. The most titled was the fencing section with Bolesław Banaś, the master of Poland in foil and épée.

Keywords: State Police, sport, Łódź Voivodeship, inter-war period.

Streszczenie

Zapoczątkowany w latach 20. XX wieku ruch sportowy w policyjnych stowarzyszeniach kulturalno-oświatowych w Kaliszu i Pabianicach, po 1930 r. rozwijał się głównie w policyjnych klubach sportowych. Głównym powodem zainteresowania kierownictwa Policji Państwowej (PP) aktywnością sportową była możliwość wykorzystania nabytych umiejętności w trakcie pełnienia obowiązków służbowych. Szczególnie propagowanymi w środowisku policyjnym dyscyplinami były: strzelectwo, lekkoatletyka, kolarstwo, marsze z obciążeniem oraz policyjny wielobój sportowy. W latach 1926–1929 Komenda Główna PP zorganizowała ogólnopolicyjne zawody sportowe, w których uczestniczyła reprezentacja województwa łódzkiego. Zmagania centralne były poprzedzane przez eliminacje wojewódzkie, w których najwyższy poziom demonstrowali policjanci z Łodzi. Sporadycznie walkę z nimi nawiązywali zawodnicy z komend powiatowych w Kaliszu, Brzezinach i Piotrkowie. Najwyższą lokatą reprezentacji województwa łódzkiego w zawodach ogólnopolskich było III miejsce wywalczone w 1926 r. W pozostałych latach reprezentacja tego województwa lokowała się w połowie końcowej tabeli. Policyjne kluby z Łodzi, Kalisza i Piotrkowa rywalizowały z lokalnymi klubami w ramach okręgowych związków sportowych. Najwyższy poziom demonstrował wielosekcyjny Policyjny Klub Sportowy z Łodzi. Najbardziej utytułowana była sekcja szermiercza z Bolesławem Banasiem, mistrzem Polski we florecie i szpadzie.

Słowa kluczowe: Policja Państwowa, sport, województwo łódzkie, okres międzywojenny.

Wprowadzenie

Obowiązkiem każdego państwa jest troska o bezpieczeństwo obywateli, ochrona ich mienia, utrzymanie porządku publicznego oraz przestrzeganie norm prawnych. W chwili odzyskania niepodległości przez Rzeczpospolitą na jej obszarze funkcjonowały różne formacje odpowiedzialne za tę sferę życia społecznego. Z dwóch koncepcji organizacji bezpieczeństwa, tj. formacji samorządowych lub ogólnopaństwowej, ostatecznie zwyciężyła ta druga. 24 lipca 1919 r. Sejm powierzył ochronę bezpieczeństwa, spokoju i porządku publicznego Policji Państwowej (PP). Kandydaci do korpusu policji w wieku od 23 do 45 lat musieli się wykazać polskim obywatelstwem, nieskazitelną przeszłością, umiejętnością mówienia i pisania w języku polskim oraz podstawami liczenia, jak również „zdrową i silną budową ciała oraz wzrostem odpowiednim”¹. Wielogodzinne patrole piesze, rowerowe i konne, pokonywanie przeszkód naturalnych oraz w terenie zur-

¹ Ustawa z dnia 24 lipca 1919 roku o policji państwowej, art. 2, art. 26, pkt. 4, s. 639, Dziennik Praw Państwa Polskiego 1919, nr 61, poz. 363.

banizowanym, przywracanie porządku publicznego oraz pościg za przestępcą wymagały nie tylko wiedzy i odpowiednich umiejętności, lecz także właściwego przygotowania fizycznego. Inicjowały je szkoły policyjne, a kontynuowały komendy i komisariaty, które organizowały specjalne szkolenia. Poza służbą część policjantów podejmowała różne formy aktywności fizycznej w cywilnych i policyjnych stowarzyszeniach i klubach sportowych.

Metody i problemy badawcze

Celem pracy jest przedstawienie początków i rozwoju ruchu sportowego w Policji Państwowej w województwie łódzkim w latach 1919–1939. Ramy czasowe obejmują lata 1919–1939, czyli okres II Rzeczypospolitej. Początek omawianego okresu – 1919 r. – wiąże się z utworzeniem województwa łódzkiego oraz powołaniem Policji Państwowej, koniec – 1939 r. – z wybuchem II wojny światowej.

Zagadnienia dziejów sportu w środowisku Policji Państwowej w Polsce były już przedmiotem badań. Do najwartościowszych należą prace J. Dworzeckiego², R. Litwińskiego³, O. Razyhrayeva⁴, B. Sprengla⁵, S. Kozdrowskiego⁶ i M. Nowaka⁷. Jednak stan badań dotyczących sportu funkcjonariuszy PP w województwie łódzkim w II Rzeczypospolitej jest znikomy⁸, co uzasadnia podjęcie tego zagadnienia. Praca ma charakter źródłowy. Materiał pochodzi z archiwów, prasy resortowej, ogólnopolskiej i lokalnej, oraz literatury. W przygotowaniu artykułu zostały wykorzystane metody badawcze takie jak analiza źródeł historycznych metodą indukcji, dedukcji, synteza oraz metoda porównawcza. Wysunięto następujące problemy badawcze:

1. Jakie czynniki warunkowały rozwój ruchu sportowego w środowisku Policji Państwowej w województwie łódzkim w latach 1919–1939?

---

² J. Dworzecki, *Sport w Policji Państwowej II RP na przykładzie działalności Policyjnego Klubu Sportowego Katowice przy Głównej Komendzie Policji Województwa Śląskiego w Katowicach 1924–1939*, „Policja” 2006, nr 2, s. 118–131; tenże, *Kluby Sportowe Policji Państwowej w okresie II Rzeczypospolitej*, „Teki Komisji Historycznej” 2006, nr 3, s. 222–232.

³ R. Litwiński, *Policja Państwowa w województwie lubelskim w latach 1919–1939*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2001.

⁴ O. Razyhrayev, *Policja Państwowa w województwie wołyńskim w okresie międzywojennym*, Instytut Pamięci Narodowej, Warszawa 2019.

⁵ B. Sprengel, *Sport w Policji Państwowej w Płocku*, „Notatki Płockie” 2003, t. 3, s. 29–33.

⁶ S. Kozdrowski, *Wychowanie fizyczne w Policji Państwowej województwa śląskiego (1922–1939). Wybrane zagadnienia*, „Zagadnienia Społeczne” 2014, nr 1, s. 207–229.

⁷ M. Nowak, *The Face of Sport in the Polish State Police in the Interwar Period*, „Internal Security” 2019, s. 91–100; DOI: 10.5604/01.3001.0013.2174.

⁸ J. Olbrychowski, *Policyjne Kluby Sportowe II RP województwa łódzkiego*, „Policja Łódzkie” 2017, nr 9, s. 16–19.

2. Jakie dyscypliny sportu były najpopularniejsze wśród policjantów województwa łódzkiego?
3. Jakie sukcesy odnieśli policyjni sportowcy na poziomie regionu, ogólnopolskim i międzynarodowym?

Wyniki i dyskusja

Organizacja ruchu sportowego w województwie łódzkim

Pierwsze wzmianki na temat aktywności sportowej policjantów województwa łódzkiego datowane są na początek lat 20. XX wieku. Tworzone sekcje funkcjonowały przy stowarzyszeniach oświatowych policjantów w Pabianicach i Kaliszu – w stowarzyszeniach kulturalno-oświatowych⁹. Pomimo zaleceń Komendanta Głównego PP Mariana Borzęckiego, nakazującego tworzenie policyjnych klubów sportowych¹⁰, do 1930 r. w okręgu II (województwo łódzkie) powołano tylko Policyjny Klub Sportowy (PKS) Siła w Turku¹¹.

W 1931 r. liczebność PKS-ów w województwie łódzkim wzrosła do 16, powołano bowiem kluby w Łodzi¹², Brzezinach, Tomaszowie Mazowieckim, Kaliszu¹³, Kole¹⁴, Koninie¹⁵, Zgierzu, Łasku, Pabianicach¹⁶, Łęczycy¹⁷, Piotrkowie Trybunalskim¹⁸, Ra-

---

⁹ „Gazeta Pabianicka” 1929, nr 46, s. 15; „Gazeta Administracji i Policji Państwowej” 1922, nr 47, s. 725.

¹⁰ Archiwum Akt Nowych w Warszawie (AANW), Komenda Główna Policji Państwowej (KGPP) w Warszawie, sygn. 8, k. 150, Rozkaz nr 338.

¹¹ Archiwum Państwowe w Łodzi (APŁ), Urząd Wojewódzki Łódzki (UWŁ) 1919–1939, sygn. 1568, Policyjny Klub Sportowy „Siła” w Turku, b. pag., Protokół zebrania organizacyjnego funkcjonariuszów P.P. powiatu Tureckiego, odbytego w mieście Turku dnia 31 grudnia 1926 roku w celu zorganizowania Klubu Sportowego. Na zebranie przybyli delegaci poszczególnych posterunków w liczbie 10-ciu; „Kurier Łódzki” 1934, nr 41, s. 5.

¹² APŁ, UWŁ 1919–1939, sygn. 1596, Policyjny Klub Sportowy w Łodzi, k. 1, Pismo Policyjnego Klubu Sportowego z dnia 25 października 1929 roku w sprawie statutu Policyjnego Klubu Sportowego.

¹³ J. Jaroszewski, *Kultura fizyczna na Ziemi Kaliskiej w latach 1892–1998* (praca doktorska), AWF, Poznań 2008, s. 62.

¹⁴ APŁ, UWŁ 1919–1939, sygn. 542, Skorowidz Stowarzyszeń Koło, k. 78, Policyjny Klub Sportowy, Koło.

¹⁵ Tamże, sygn. 541, Skorowidz Stowarzyszeń Konin, k. 96, Policyjny Klub Sportowy, Konin.

¹⁶ Tamże, sygn. 2975, Policyjny Klub Sportowy w Pabianicach pow. Łaski, k. 31, Pismo Policyjnego Klubu Sportowego z dnia 18 grudnia 1931 roku do Starostwa Powiatowego w Łasku.

¹⁷ Tamże, sygn. 1012, Policyjny Klub Sportowy w Łęczycy, k. 14, Pismo Urzędu Wojewódzkiego w Łodzi, Wydział Bezp. Publicznego zatwierdzające statut stowarzyszenia p.n. Policyjny Klub Sportowy w Łęczycy.

¹⁸ Tamże, sygn. 1937, Piotrkowski Policyjny Klub Sportowy w Piotrkowie, k. 1, Pismo Policyjnego Klubu Sportowego z dnia 25 października 1929 roku w sprawie statutu Policyjnego Klubu Sportowego.

domsku¹⁹, Sieradzu²⁰, Słupcy²¹, Turku i Wieluniu²². Wpływ na liczebność PKS okręgu II miały reformy administracyjne. W 1932 r. w wyniku likwidacji powiatu słupeckiego²³ rozwiązano PKS w Słupcy²⁴. Kolejne zmiany przyszły wraz z korektą granic województwa łódzkiego w 1938 r., która przekazywała powiaty kaliski, kolski, koniński i turecki – wraz z komendami powiatowymi PP i PKS-ami – województwu poznańskiemu²⁵. Za to 1 kwietnia 1939 r. do województwa łódzkiego włączono powiaty kutnowski, łowicki, skierniewicki, rawski, konecki²⁶ i opoczyński²⁷.

Przyczyn wzrostu liczebności PKS-ów w 1931 r. należy upatrywać w staraniach Wojewódzkiego Komitetu Wychowania Fizycznego (WKWF), który działał przy Komendzie Wojewódzkiej PP w Łodzi. WKWF nadzorował pracę PKS-ów oraz komitetów powiatowych wychowania fizycznego (KPWF), które powołano w komendach powiatowych, zabezpieczał także lokale i obiekty sportowe, wyposażał w sprzęt sportowy oraz zatrudniał kadrę trenerską.

PKS-y swoimi działaniami obejmowały tereny powiatów²⁸. Głównym celem było propagowanie wśród funkcjonariuszy aktywności fizycznej. Do klubu obok policjantów mogli należeć urzędnicy państwowi oraz osoby prywatne (za zgodą zarządu). Środki finansowe na działalność pochodziły z opłat członkowskich, subwencji i darowizn oraz biletów wstępu na zawody²⁹. Każdy PKS podzielony był na sekcje sportowe i kulturalne. Uprawiano w nich lekkoatletykę, kolarstwo, siatkówkę, strzelectwo, wioślarstwo, pływanie, boks, hippikę, szermierkę, koszykówkę i tenis³⁰. Najwięcej członków zrzeszały sekcje strzeleckie. Koordynowaniu

¹⁹ G. Mieczyski, *Stowarzyszenia społeczne w Radomsku w latach 1881–1939*, Wyd. Drukarnia Kamińskich, Radomsko 2008, s. 79.

²⁰ APŁ, UWŁ 1919–1939, sygn. 2415, Policijny Klub Sportowy w Sieradzu, k. 23, Pismo Urzędu Wojewódzkiego w Łodzi, Wydział Bezp. Publicznego L.II.AP.3997 z dnia 20 czerwca 1930 roku zatwierdzające statut stowarzyszenia p.n. „Policijny Klub Sportowy w Sieradzu”.

²¹ Tamże, sygn. 541, Skorowidz Stowarzyszeń Konin, k. 96, L.P. 35, Policijny Klub Sportowy, Słupca.

²² Archiwum Państwowe w Sieradzu (APS), Powiatowa Komenda Policji Państwowej (PKPP) w Wieluniu, sygn. 680, Statut Policijnego Klubu Sportowego przy Komendzie Policji Państwowej w Wieluniu, b. pag.

²³ Dz.U. z 1932 r., nr 6, poz. 34.

²⁴ APŁ, UWŁ 1919–1939, sygn. 541, Skorowidz Stowarzyszeń Konin, k. 96, Policijny Klub Sportowy, Słupca.

²⁵ APŁ, Komenda Wojewódzka Policji Państwowej (KWPP) w Łodzi, sygn. 22, Rozkaz KWPPŁ nr 337.

²⁶ Z wyjątkiem gmin: Bliżyn, Skarżysko-Kamienna i Szydłowiec.

²⁷ Dz.U. z 1938 r., nr 27, poz. 240.

²⁸ „Na Posterunku” 1930, nr 28, s. 552.

²⁹ APS, KPPP w Wieluniu, sygn. 680, Statut Policijnego Klubu Sportowego przy Komendzie Policji Państwowej w Wieluniu, b. pag.

³⁰ „Na Posterunku” 1930, nr 28, s. 553.

zajęć sportowych w klubach służył wydawany przez WKWF „Kalendarz Sportowy”³¹.

Sekcje sportowe miały odrębne regulaminy. Od 1932 r. na ich podstawie oceniano pracę sportową PKS-ów. Najwyżej sklasyfikowano: w 1932 r. PKS Piotrków, w 1933 r. PKS Turek, a w 1934 PKS Kalisz³². System oparty na ilorazie punktów do liczby członków nie premiował klubów z najwyższą liczbą stowarzyszonych. Najliczniejszy, prezentujący najwyższy poziom sportowy, PKS Łódź w 1932 r. zajął XI, a w 1934 r. X pozycję³³.

Utrudnieniem w rozwoju ruchu sportowego był brak wykwalifikowanej kadry trenerskiej i szkoleniowej. Szkoleniowcami byli najczęściej zawodnicy reprezentujący najwyższy poziom w wybranej dyscyplinie. Od 1930 r. podjęto więc szkolenie kadry sportowej. W 6-miesięcznym kursie, zorganizowanym przez Okręgowy Ośrodek Wychowania Fizycznego w Łodzi, uczestniczyło 20 szeregowców³⁴. W marcu 1930 r. w komendach powiatowych PP szkoleniem gimnastycznym objęto komendantów posterunków³⁵. W 1935 r. kurs przodowników wychowania fizycznego zorganizował PKS w Łodzi³⁶. Trenerami w PKS-ach byli także szkoleniowcy z lokalnych klubów i stowarzyszeń sportowych.

Rywalizacja wewnątrz- i międzyklubowa

Działalność sportowa podjęta przez policjantów po 1920 r. przebiegała wieloetapowo i wielotorowo. Do 1930 r. ograniczała się głównie do pracy w sekcjach sportowych przy stowarzyszeniach kulturalno-oświatowych funkcjonujących m.in. w Łodzi, Kaliszu, Pabianicach i Piotrkowie. Najpopularniejszymi dyscyplinami były piłka nożna i lekkoatletyka³⁷. W miejscowościach, które miały swoje lokalne tradycje sportowe, policjanci chętnie je kultywowali, np. w Kaliszu było

³¹ APS, PKPP w Wieluniu, sygn. 576, Wychowanie fizyczne, b. pag., Wyciąg z Kalendarzyka Sportowego na rok 1933; sygn. 848, Sprawy wyszkolenia, wychowania fizycznego, oświaty i policyjne stowarzyszenia 1934, b. pag., Kalendarzy sportowy na 1934 r. do zawodów wewnętrznych P.K.S. Wieluń.

³² APŁ, KWPP w Łodzi, sygn. 17, Rozkazy, k. 34, Rozkaz Nr 204, IX. Weryfikacja działalności sportowej P.K.S. województwa łódzkiego; „Kurier Łódzki” 1934, nr 41, s. 5; „Na Posterunku” 1935, nr 12, s. 186.

³³ Archiwum Państwowe w Koninie (APKo), Policja Państwowa w powiecie konińskim, kolskim i słupeckim (PPwpkks), sygn. 14, k. 19, Rozkaz № 204, IX Weryfikacja działalności sportowej P.K.S. województwa łódzkiego. W 1934 r. sklasyfikowany na I m. PKS Piotrków z 6108 pkt. przy 153 członkach uzyskał przeciętną 38,151. Natomiast średnia PKS m. Łódź z 6638 pkt. i 1055 członkami wyniosła 6,5, lokując na XI m. na 15 zespołów.

³⁴ „Gazeta Administracji i Policji Państwowej” 1930, nr 22, s. 830.

³⁵ „Na Posterunku” 1930, nr 28, s. 553; 1930, nr 44, s. 868–869.

³⁶ „Łódź w Ilustracji” 1935, nr 17, s. 2.

³⁷ „Gazeta Pabianicka” 1929, nr 46, s. 15; „Gazeta Administracji i Policji Państwowej” 1922, nr 47, s. 725; „Kurier Łódzki” 1924, nr 292, s. 7; 1924, nr 295, s. 7; 1924, nr 306, s. 10; 1924, nr 307, s. 3; 1925, nr 102, s. 9.

to wioślarstwo³⁸, a w Łodzi boks i kolarstwo³⁹. W 1930 r., po powołaniu WKWF, pracę sportową skoncentrowano i pobudzano w PKS-ach, które – zobligowane do organizacji powiatowych zawodów międzyklubowych⁴⁰ – rozwijały ruch sportowy również na podległym terenie. Podjęte szkolenie w wybranych dyscyplinach miało wybitnie utylitarny charakter. Szczególnie propagowane przez władze policyjne były zajęcia lekkoatletyczne, strzeleckie, kolarskie, marszowe oraz pływakie, które umożliwiały policjantom przygotowanie fizyczne i mentalne do pełnienia obowiązków służbowych. Wprowadzony w 1938 r. wielobój policyjny⁴¹ miał charakter militarny. Był odpowiedzią na rosnące zagrożenia ze strony zachodniego sąsiada.

Najliczniej były obsadzone zawody lekkoatletyczne; w kilkunastu konkurencjach startowało od 30 do 80 zawodników. Prym w nich wiedli sportowcy z PKS Łódź. Jednak ich poziom nie gwarantował sukcesów w zawodach międzyokręgowych. Mecze z warszawskim PKS-em zawsze kończyły się porażką⁴². Okazją do rywalizacji z cywilnymi klubami były mecze towarzyskie oraz mistrzostwa Łódzkiego Okręgowego Związku Lekkoatletycznego (ŁOZLA). W 1932 r. 15 policjantów 4-krotnie brało udział w zawodach organizowanych przez kluby cywilne⁴³. Rywalami PKS Łódź były m.in. Strzelecki Klub Sportowy, Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół”, Klub Sportowy Geyer⁴⁴. Łódzki PKS jako jedyny uczestniczył w mistrzostwach ŁOZLA. Jego zawodnicy sporadycznie stawali na podium mistrzostw. W 1936 r. dokonał tego post. Stanisław Kucharek, zwyciężając w rzucie oszczepem w kl. B i C⁴⁵. Natomiast w 1937 r. awans do kl. B uzyskali Jan Ogonowski i A. Gęsiarz⁴⁶.

Z powodów ekonomicznych przy okazji zawodów lekkoatletycznych rozgrywano mistrzostwa w piłce siatkowej⁴⁷, która była najpopularniejszą grą zespołową w PKS-ach. Mistrzostwa poprzedzane były przez rozgrywki eliminacyjne. W 1931 r. uczestniczyło w nich 15 zespołów⁴⁸. Zwycięzcami mistrzostw okręgu II

³⁸ „Gazeta Kaliska” 1924, nr 43, s. 3; „Na Posterunku” 1927, nr 42, s. 688.

³⁹ „Gazeta Administracji i Policji Państwowej” 1926, nr 10, s. 165; „Łódź w Ilustracji” 1927, nr 18, s. 2.

⁴⁰ „Kurier Łódzki” 1930, nr 296, s. 10.

⁴¹ AANW, KGPP w Warszawie, sygn. 20, Rozkazy Komendanta Głównego Policji Państwowej (1938), k. 22, Rozkaz nr 74.

⁴² „Na Posterunku” 1932, nr 42, s. 668; „Kurier Łódzki” 1934, nr 255, s. 6; „Echo” 1938, nr 207, s. 5.

⁴³ „Na Posterunku” 1932, nr 5, s. 76.

⁴⁴ „Kurier Łódzki” 1936, nr 238, s. 4; 1938, nr 250, s. 5; „Echo” 1938, nr 235, s. 5; 1938, nr 239, s. 5.

⁴⁵ „Kurier Łódzki” 1936, nr 116, s. 7; 1936, nr 163, s. 5.

⁴⁶ APŁ, Biblioteka, Łódzki Okręgowy Związek Lekkoatletyczny. Sprawozdanie za rok 1937.

⁴⁷ „Głos Poranny” 1931, nr 231, s. 9.

⁴⁸ „Na Posterunku” 1932, nr 11, s. 171–172.

w siatkówce były PKS Tomaszów (1932, 1933), PKS Łódź (1934), PKS Chojny (1935), PKS Kalisz (1936), PKS Sieradz (1937, 1938)⁴⁹. Kalendarz rozgrywek uzupełniały „Jesienne turnieje trójkowe”⁵⁰, „Turnieje trójkowe piłki siatkowej”⁵¹. Dużą popularnością cieszyły się mecze towarzyskie, ich liczba wzrosła z 6 w 1932 do 79 spotkań w 1934 r.⁵² Barwy policyjne w mistrzostwach Łódzkiego Okręgowego Związku Gier Sportowych (ŁOZGS) od 1931 r. reprezentował w kl. C PKS Łódź. W 1933 r. wywalczył awans do kl. B⁵³, a w 1935 r. do kl. A⁵⁴. Pobyt w kl. A trwał dwa lata⁵⁵. Od 1938 r. w mistrzostwach Okręgowego Związku Piłki Ręcznej Podokręgu Piotrkowskiego uczestniczył PKS Piotrków⁵⁶.

Szczególnie propagowane przez władze policji było strzelectwo. W 1931 r. sekcje strzeleckie zrzeszały 442 członków i należały do najliczniejszych w okręgu II⁵⁷. Strzelcy z PKS rywalizowali z klubami policyjnymi oraz zrzeszonymi w Łódzkim Okręgowym Związku Stowarzyszeń Strzeleckich, Łowieckich i Łucznicznych. Programy zawodów przewidywały strzelanie z broni długiej (wojskowej i małokalibrowej flower) oraz broni krótkiej (rewolwer, parabellum, PW-2). Mistrzostwa klubowe organizowały PKS-y z Łodzi, pow. łódzkiego, Piotrkowa, Kalisza, Koła, Konina, Łęczycy, Łasku, Turku i Wielunia. Natomiast międzyklubowe zawody przygotowywały tylko najsprawniejsze sekcje strzeleckie w PKS-ach, a więc z Łodzi, Kalisza, Pabianic i Piotrkowa. Do 1937 r. czołowe lokaty zdobywali zawodnicy z PKS Łódź (post. Józef Czyż, post. Władysław Jaros, st. przod. Władysław Stejskała, st. przod. Teofil Zadke oraz kom. Mieczysław Trawid). W 1937 r. zarówno indywidualne, jak i drużynowe mistrzostwa okręgu II wywalczył PKS Kalisz. Zwycięzcami w swoich kategoriach byli st. post. Marcin Basiński (karabinek kbks-3) i przod. Józef Fedynus (rewolwer PW-1)⁵⁸.

Do 1930 r. kolarstwo w szeregach policji okręgu II rozwijało się w regionach z tradycjami kolarskimi (Łódź, Kalisz, Piotrków). Brak torów kolarskich wymusił rezygnację z zawodów torowych i skoncentrowanie się na wyścigach szosowych⁵⁹.

⁴⁹ APS, PKPP w Wieluniu, sygn. 576, Wychowanie fizyczne, b. pag., Sprawozdanie z zawodów lekkoatletycznych międzyklubowych woj. łódzkiego; „Na Posterunku” 1935, nr 17, s. 171; „Echo” 1936, nr 177, s. 6; 1937, nr 171, s. 3; „Ilustrowana Republika” 1938, nr 167, s. 7.

⁵⁰ „Na Posterunku” 1938, nr 41, s. 978; „Kurier Łódzki” 1936, nr 372, s. 7.

⁵¹ „Na Posterunku” 1938, nr 35, s. 832; „Express Wieczorny Ilustrowany” 1936, nr 97, s. 7.

⁵² „Na Posterunku” 1935, nr 17, s. 171.

⁵³ APŁ, Łódzki Okręgowy Związek Gier Sportowych 1925–1939, sygn. 3, Akta walnego zgromadzenia (1933–1935), k. 5, Sprawozdanie z siatkówki męskiej i żeńskiej oraz hazeny za rok 1933/34; „Kurier Łódzki” 1934, nr 41, s. 5; „Na Posterunku” 1935, nr 17, s. 171.

⁵⁴ „Na Posterunku” 1935, nr 17, s. 171; „Kurier Łódzki” 1935, nr 105, s. 6.

⁵⁵ „Kurier Łódzki” 1937, nr 81, s. 8; 1937, nr 93, s. 7.

⁵⁶ „Na Posterunku” 1938, nr 48, s. 1147.

⁵⁷ „Na Posterunku” 1932, nr 5, s. 76.

⁵⁸ „Kurier Łódzki” 1937, nr 187, s. 7; 1937, nr 200, s. 7; „Echo” 1937, nr 231, s. 5.

⁵⁹ „Na Posterunku” 1927, nr 38, s. 604.

Rywalizowano w różnych formułach i na różnych dystansach (25–100 km). Obok tradycyjnych zawodów organizowano wyścigi patrolowe (w uniformie policyjnym)⁶⁰, policyjno-sportowe (w maskach przeciwgazowych, ze strzelaniem)⁶¹. Najwyższy poziom sportowy demonstrowali kolarze z PKS-ów Łodzi, Kalisza, Łasku, Turku oraz Sieradza. Brak rywalizacji z kolarzami z klubów cywilnych uniemożliwia porównanie wyników i określenie poziomu wyszkolenia.

Brak pływalni krytych był głównym powodem opóźnienia w rozwoju sportu pływackiego w województwie łódzkim. Wybudowanie pływalni w Zgierzu (1929)⁶² oraz dwóch w Łodzi (ŁKS – 1930, Łódzkiego Ogniska YMCA – 1935⁶³) poprawiło sytuację pobliskich PKS-ów: w Łodzi, w pow. łódzkim i Zgierzu. W kolejnych latach do rywalizacji na pływalniach włączyły się kluby z Brzezina, Kalisza, Łęczycy, Piotrkowa, Wielunia i Radomska. Najlepszymi pływakami okręgu II PP byli: post. Stanisław Trybulak, specjalizujący się w stylu dowolnym i grzbietowym (PKS Zgierz, PKS pow. łódzki, PKS Wieluń)⁶⁴ oraz post. Bronisław Dudka w stylu dowolnym (PKS m. Łódź)⁶⁵. Od 1936 r. PKS m. Łódź rozgrywał zawody pływackie z PKS Warszawa. We wszystkich zwyciężali pływacy ze stolicy⁶⁶. Bez większych sukcesów toczyła się rywalizacja o mistrzostwo okręgu⁶⁷. Na podium mistrzostw stanęli: w 1937 r. Rentrykowski (II m. na 100 m w stylu grzbietowym) i Antoni Banasiewicz (III m. w skokach z trampoliny), w 1938 r. st. post. A. Banasiewicz (III m. na 200 m stylem klasycznym)⁶⁸.

Narastająca groźba konfliktu zbrojnego z III Rzeszą wymusiła działania przygotowujące do niego Policję Państwową. Do programów wychowania fizycznego i kalendarza sportowego PKS-ów od 1938 r. wprowadzono policyjny wielobój sportowy⁶⁹. Program wieloboju określał Rozkaz nr 743 Komendanta Głównego

⁶⁰ „Kurier Łódzki” 1930, nr 290, s. 11; 1930, nr 292, s. 9; „Głos Poranny” 1930, nr 292, s. 11.

⁶¹ APS, PKPP w Wieluniu, sygn. 500, Policyjne Kluby Sportowe (1932), b. pag., Regulamin biegu kolarskiego na przełaj międzyklubowego Policyjnych Klubów Sportowych województwa łódzkiego.

⁶² „Sport Wodny” 1929, nr 8, s. 128.

⁶³ APŁ, Polska YMCA w Łodzi, sygn. 6, Sprawozdanie z dorocznych zebrań członków rzeczywistych Polskiej YMCA w Łodzi, k. 105, Sprawozdanie roczne Zarządu i Dyrekcji Ogniska łódzkiego Polskiej YMCA za rok 1935/36; 100 lat ŁKS. Dzieje klubu 1908–2008, Łódź 2008, s. 24.

⁶⁴ APS, PKPP w Wieluniu, sygn. 576, Wychowanie fizyczne, b. pag., Sprawozdanie z zawodów pływackich międzyklubowych woj. łódzkiego; „Kurier Łódzki” 1931, nr 114, s. 7; „Sport Wodny” 1931, nr 5, s. 71.

⁶⁵ „Kurier Łódzki” 1935, nr 288, s. 15; 1936, nr 96, s. 5.

⁶⁶ AANW, KGPP w Warszawie, sygn. 1030, Działalność policyjnego klubu sportowego, Domu Zdrowia, Rodziny Policyjnej, Sprawozdania 1934, k. 357, Komunikat Nr 5; „Kurier Łódzki” 1937, nr 235, s. 7.

⁶⁷ A. Bogusz, *Pływanie w Łodzi do 1939 r.*, Muzeum Sportu i Turystyki w Łodzi.

⁶⁸ „Kurier Łódzki” 1937, nr 74, s. 7; „Sport Wodny” 1938, nr 10, s. 157; „Ilustrowana Republika” 1938, nr 167, s. 8.

⁶⁹ APŁ, KWPP w Łodzi, sygn. 46, Sprawy gospodarcze i regulaminowe, k. 34, Pismo Komendanta Wojewódzkiego P.P. Nr 4737 Policyjny Wielobój Sportowy – organizacja.

PP⁷⁰. W 1938 r. w klasyfikacji ogólnej triumfował post. Kaczmarek (PKS Łódź) przed post. Szczawińskim (PKS Radomsko) i post. Dzieduchem (PKS Łódź)⁷¹.

Doceniając znaczenie przygotowania fizycznego do wielogodzinnej służby patrolowej, przeprowadzano zawody marszowe. Niewymagające dużych nakładów finansowych, organizowane były kilka razy w sezonie. Niektórym nadawano rangę mistrzostw województwa łódzkiego. W 1932 r. indywidualnym mistrzem okręgu II został post. Waław Czechowski (PKS z Wielunia)⁷². Czasami zawody marszowe wzbogacano o konkurencje strzeleckie. W 1933 r., połączone ze strzelaniem, były eliminacjami do marszu „Szlakiem Legionistów”, zorganizowanego przez Związek Strzelecki. W grupie 19 zawodników zwyciężył post. Czesław Czechowski (PKS Wieluń)⁷³. W marszu „Szlakiem Legionistów” drużyny policyjne z Łodzi i Piotrkowa uczestniczyły cyklicznie w latach 1929–1935, wielokrotnie osiągając czołowe miejsca (1929 – I m. – Łódź, 1930 – I m. – Łódź, III m. – Piotrków, 1931 – II m. – Piotrków, 1932 i 1933 – III m. – Piotrków, 1935 – II m. – Łódź)⁷⁴. Od 1936 r. brakuje informacji o uczestnictwie w marszach „Szlakiem Legionistów”⁷⁵.

Analizując listy zwycięzców, trzeba zauważyć powtarzające się nazwiska policjantów biorących udział w rywalizacji w różnych dyscyplinach. Może to oznaczać, że ruch sportowy nie był masowy, lecz dotyczył grupki pasjonatów, podczas gdy cała pozostała rzesza policjantów pozostawała bierna. Stan taki sygnalizował Komendant Powiatowy PP w Kaliszu – nadkom. Franciszek Nowak. W rozkazie z 29 lutego 1932 r. stwierdził, że „na posterunkach został zupełnie zaniedbany sport i są wypadki, że policjanci po kilka miesięcy nie trenują żadnych sportów”⁷⁶.

Poza propagowanymi przez władze policyjne dyscyplinami sportowymi, w nielicznych policyjnych klubach prowadzono szkolenie sportowe w dyscyplinach, które miały duże tradycje i wsparcie lokalnego środowiska sportowego.

---

⁷⁰ AANW, KGPP w Warszawie, sygn. 20, Rozkazy Komendanta Głównego Policji Państwowej (1938), k. 22, Rozkaz nr 74; *Wychowanie fizyczne w Policji*, Warszawa 1938, s. 109. Program wieloboju: bieg na 200 m z przeszkodami i strzelaniem, strzelanie z rewolweru lub pistoletu na 25 m, pływanie na 100 m, rzut granatem (na odległość i celność) i jazda na rowerze 20 km lub marsz 10 km z obciążeniem 10 kg.

⁷¹ „Na Posterunku” 1938, nr 34, s. 811; „Kurier Łódzki” 1938, nr 222, s. 5; 1939, nr 215, s. 11.

⁷² APS, PKPP w Wieluniu, sygn. 500, b. pag., Pismo Wojewódzkiego Komitetu P.P. funkcjonariuszy P.P. w Łodzi z dnia 29 października 1932 r.; „Na Posterunku” 1932, nr 51, s. 812.

⁷³ Tamże, sygn. 576, Wychowanie fizyczne, b. pag., Regulamin zawodów marszowych eliminacyjnych międzyklubowych policyjnych klubów sportowych województwa łódzkiego Sprawozdanie z zawodów marszowych P.K.S woj. łódzkiego.

⁷⁴ „Na Posterunku” 1929, nr 14, s. 215; „Gazeta Administracji i Policji Państwowej” 1930, nr 8, s. 307; „Kurier Łódzki” 27.03.1930, nr 85, s. 7; 1931, nr 82, s. 6; 1934, nr 83, s. 5; 1935, nr 83, s. 5; 1935, nr 93, s. 7.

⁷⁵ „Kurier Łódzki” 1936, nr 82, s. 5; 1937, nr 81, s. 7; 1938, nr 81, s. 7.

⁷⁶ Archiwum Państwowe w Kaliszu (APK), Komenda Powiatowa Policji Państwowej w Kaliszu, sygn. 4, Protokoły odpraw i kontroli powiatu kaliskiego 1932–1935, k. 257.

Najwyższy poziom w szermierce, hípice i zapasach demonstrował PKS Łódź, a w wioślarstwie – PKS Kalisz.

PKS Łódź był najsilniejszym i najliczniejszym klubem w okręgu II. Jego zawodnicy uczestniczyli w mistrzostwach okręgowych i Polski. Największe sukcesy odnosili szermierze: Bolesław Banaś, Józef Różalski, Stanisław Armanowski, Piotr Wojtczak, Bronisław Gołąbek, Henryk Kartasiński, Władysław Jaros, Czesław Czechowicz, Brzóska, Bogunia, Świerut i Buczyński⁷⁷. W mistrzostwach okręgu PKS Łódź wywalczyli: J. Różalski – II m. we florecie (1936), B. Banaś – mistrzostwo okręgu w szpadzie (1927) i florecie (1939), Brzóska – II m. w szpadzie (1939) oraz drużynowe wicemistrzostwo okręgu (1936)⁷⁸. Jedynym reprezentantem okręgu II PP biorącym udział w zawodach międzynarodowych był B. Banaś (mecz Polska-Szwecja-Niemcy w Ystad, Szwecja)⁷⁹. Zawodnik ten był objęty również przygotowaniem przedolimpijskimi i 16 maja 1939 r. złożył uroczyste ślubowanie olimpijskie⁸⁰.

W zapasach sukcesy odnosił tylko Teodor Stęperski z PKS Łódź, w 1932 r. wywalczył mistrzostwo okręgu w wadze półciężkiej⁸¹. Zajęcia z zapasów należy traktować jako szkolenie z samoobrony, zwiększające bezpieczeństwo policjantów podczas służby. Podobny użytkarny charakter miało szkolenie sekcji jeździeckiej. Okazjonalne zawody i popisy hípiczne pokazywały wyszkolenie oddziału konnego. Program zawodów zawierał konkurs hípiczny (skoki przez przeszkody), turniej ułański i grę w piłkę konną, tzw. push-ball, podczas której policjanci wykazywali się m.in. umiejętnościami jeździeckimi. Drużynę stanowiło czterech zawodników i bramkarz. Ich zadaniem było wepchnięcie do bramki przeciwnika piłki o średnicy 1 m⁸².

Wioślarstwo w szeregach policji rozwijało się w regionach, które miały dostęp do akwenów oraz tradycje wioślarskie. Były to PKS-y w Kaliszu, Koninie, Kole i Piotrkowie. Najwyższy poziom sportowy osiągnęły osady z Kalisza. Wspomagane przez Kaliskie Towarzystwo Wioślarskie – z własną przystanią⁸³ i taborem⁸⁴ – dominowały w zawodach policyjnych. Kaliskie osady ścigały się w ogólnopol-

⁷⁷ „Kurier Łódzki” 1934, nr 343, s. 7; 1935, nr 331, s. 6; 1936, nr 75, s. 5; „Echo” 1939, nr 164, s. 5.

⁷⁸ „Przegląd Sportowy” 1936, nr 8, s. 2; „Ilustrowana Republika” 1937, nr 100, s. 7; 1939, nr 171, s. 11.

⁷⁹ A. Bogusz, *Geneza sportu w Łodzi i jego rozwój do 1939 r.* (praca doktorska), AWF, Warszawa 1987, s. 351; *Ilustrowana Republika* 1939, nr 175, s. 11.

⁸⁰ „Głos Poranny” 1939, nr 135, s. 10.

⁸¹ J. Jaroszewski, *Zarys dziejów sportu zapasniczego w województwie łódzkim do 1939 r.*, [w:] I. Pezdan-Śliż, M. Przydział (red.), *Z tradycji kultury fizycznej w 150-lecie sportu w Polsce*, Uniwersytet Rzeszowski, Rzeszów 2018, s. 118.

⁸² R. Urban, *Rozwój sportu jeździeckiego w Polsce w latach 1918–1939* (praca doktorska), AWF, Poznań 2003, s. 116.

⁸³ APK, Akta m. Kalisza sygn. 2520, k. 16, Pismo Policyjnego Klubu Sportowego w Kaliszu do Prezydenta m. Kalisza z dnia 23 września 1937 roku; k. 18, Zaświadczenie; k. 36, Pozwolenie.

⁸⁴ „Na Posterunku” 1933, nr 48, s. 764.

szych zawodach PP oraz w regatach Polskiego Związku Towarzystw Wioślarskich (PZTW). W 1935 r. PKS Kalisz zajął XIV m. na 51 zespołów w tabeli Polskiego Związku Towarzystw Wioślarskich. Była to najwyższa lokata tego PKS-u, drugi – PKS Bydgoszcz – ułokował się XXV m⁸⁵.

Udział w ogólnopolskich zawodach sportowych PP

Naturalna droga rywalizacji sportowej rozpoczyna się w klubie sportowym i wiedzie przez mistrzostwa okręgu do mistrzostw kraju. W przypadku ruchu sportowego w Policji Państwowej proces ten w początkowej fazie przybrał inną kolejność. Dostrzegając korzyści płynące z aktywności sportowej funkcjonariuszy, Komendant Główny PP – Marian Borzęcki – okólnikami nr 1335 i 1363 z 1926 r. zobligował komendantów wojewódzkich do wyodrębnienia reprezentacji okręgów na zawody centralne. I Zawody Sportowe Policji Państwowej odbywały się od 16 do 18 października 1926 r. w Warszawie⁸⁶. Zawodom nadano wysoką rangę, na trybunach zasiadli m.in. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej Ignacy Mościcki i Minister Spraw Wewnętrznych gen. Felicjan Sławoj Składkowski oraz komendant M. Borzęcki. Te pierwsze policyjne zawody przeprowadzono w dziesięciu konkurencjach⁸⁷.

Zmagania zainaugurowali piłkarze. Drużyny PKS Katowice i Inspektoratu PP m. st. Warszawy musiały uznać wyższość drużyn Varsovi⁸⁸. Poziom zawodów lekkoatletycznych był niski, w relacjach prasy sportowej określany jako „prowincjonalny”. Wśród 62 zawodników z 11 województw najlepiej zaprezentowali się policjanci z województwa lwowskiego (cztery nagrody i 13 żetonów), a za nimi funkcjonariusze z okręgu śląskiego (jedna nagroda, 10 żetonów). 19-osobowa reprezentacja łódzka zdobyła jedną nagrodę i 9 żetonów. Umożliwiło to zajęcie III miejsca w klasyfikacji końcowej. Najwyższy poziom zaprezentowali: post. Ewald Mikołajewski (II m. w rzucie granatem), post. Ignacy Langer (II m. w chodzie z obciążeniem na 4½ km), post. Franciszek Grabarczyk (III m. w chodzie z obciążeniem na 4½ km), post. Kazimierz Hamerski (III m. w biegu na 3 km), post. Władysław Jaros (VI m. w biegu na 100 m), post. Adam Dobrzański (VI m. w skoku w dal), post. Marian Kędziński (VIII m. w pchnięciu kulą)⁸⁹. Wyniki łódzkich policjantów zostały pozytywnie ocenione przez prasę lokalną⁹⁰.

⁸⁵ „Sport Wodny” 1935, nr 18, s. 360.

⁸⁶ „Gazeta Administracji i Policji Państwowej” 1926, nr 30, s. 493.

⁸⁷ „Policja 997” 2016, grudzień, wydanie specjalne nr 7, s. 6. Program zawodów przewidywał rywalizację w biegu na 100 m, 3 km na przełaj, chodzie na 5 km z obciążeniem (plecak, umundurowanie, broń służbowa), skoku wzwyż, w dal, o tyczce, w rzucie oszczepem, granatem, dyskiem oraz w pchnięciu kulą.

⁸⁸ „Echo Warszawskie” 1926, nr 264, s. 8; „Przegląd Sportowy” 1926, nr 42, s. 6.

⁸⁹ AANW, KGPP w Warszawie, sygn. 8, Rozkazy Komendanta Głównego Policji Państwowej (1926), k. 150, Rozkaz Nr 338, VI. Wyniki I-ch zawodów Korpusu Policji Państwowej.

⁹⁰ „Express Wieczorny Ilustrowany” 1926, nr 284, s. 7; 1926, nr 291, s. 7.

Główny cel ogólnokrajowych zawodów, jakim było propagowanie ruchu sportowego policjantów, został osiągnięty. Zawody centralne kontynuowano do 1929 r.; faktycznie miały rangę mistrzostw Polski PP, a poprzedzające je eliminacje wojewódzkie – mistrzostw okręgów. Ogólnopolicyjne Zawody Sportowe od 1927 r. poprzedzane były przez Wojewódzkie Zawody Sportowe (WZS) PP w Łodzi. Nadawano im uroczysty charakter, a znaczenie podkreślała obecność na trybunach przedstawicieli władz samorządowych i policyjnych⁹¹. Na program najczęściej składały się zawody lekkoatletyczne, strzeleckie, kolarskie, bokserskie, hippiczne⁹². W wojewódzkich eliminacjach czołowe lokaty zdobywali funkcjonariusze z Łodzi (tabela 1). Walkę z nimi próbowali nawiązać w lekkiej atletyce reprezentanci Kalisza, Brzezin i Piotrkowa. Przyczyn zwycięstw policjantów z Łodzi należy upatrywać w tradycjach sportowych, dostępności do bazy sportowej oraz kadry szkoleniowej. Nie bez znaczenia był aspekt ekonomiczny. Opłacenie podróży, zakwaterowania, wyżywienia oraz zakup stroju sportowego nie były refundowane. Najliczniejszą ekipą eliminacji byli zawsze gospodarze, w 1928 r. na 118 zawodników Łódź reprezentowało aż 78⁹³.

Wyłonieni w WZS PP w Łodzi reprezentanci brali udział w zawodach centralnych. W latach 1927–1929 Komenda Główna PP trzykrotnie organizowała ogólnopolskie zawody: dwa razy w Warszawie (1927, 1928)⁹⁴, a raz w Katowicach (1929)⁹⁵. Najlepszymi drużynami były: Warszawa (1927), Lwów (1928), Śląsk (1929).

W latach 1927–1929 nastąpił ogólny wzrost poziomu sportowego. Zmniejszeniu uległ dystans do sportu „cywilnego”. Drużynie okręgu II nie udało się jednak powtórzyć sukcesu z 1926 r. W latach 1927–1929 lokowała się w połowie tabeli klasyfikacji ogólnej, np. w 1929 r. na VII m. na 14 drużyn. Zauważalny spadek liczby czołowych lokat okręgu II był efektem wzrostu poziomu sportowego w okręgach śląskim, warszawskim i lwowskim. Presja zwycięstwa powodowała zasilanie tych okręgów lekkoatletami cywilnymi⁹⁶. Dystans dzielący okręg II od najlepszych policyjnych okręgów obrazuje tabela 2.

⁹¹ „Express Wieczorny Ilustrowany” 1928, nr 166, s. 7; „Hasło Łódzkie” 1929, nr 201, s. 9.

⁹² „Łódź w ilustracji” 1927, nr 32, s. 2; „Kurier Łódzki” 1927, nr 197, s. 8.

⁹³ „Na Posterunku” 1928, nr 28, s. 446.

⁹⁴ „Stadjon” 1927, nr 37, s. 9; „Na Posterunku” 1928, nr 38, s. 600.

⁹⁵ AANW, KGPP w Warszawie, sygn. 11 Rozkazy Komendanta Głównego Policji Państwowej (1929), k. 36, Rozkaz № 448. Żołnierze Policji.

⁹⁶ „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego” 1930, s. 340; „Przegląd Sportowy” 1929, nr 57, s. 3. W barwach okręgu lwowskiego startowali Sawaryn i Wójcik z Pogoni Lwów, okręgu krakowskiego Kossowski z Wisły, m. st. Warszawy: Lokajski, Kalinowski i Maćkowski z Warszawianki. W 1929 r. Sawaryn (Lwów) wywalczył I m. w biegu na 800 m, 1500 m, 3000 m, 5000 m, 10 000 m oraz w sztafecie olimpijskiej.

Tabela 1. Zwycięzcy eliminacji wojewódzkich Policji Państwowej okręgu II w latach 1927–1929 (wybrane dyscypliny)

Rodzaj konkurencji		Rok 1927		Rok 1928		Rok 1929	
		Zawodnik	KPPP*	Zawodnik	KPPP	Zawodnik	KPPP
Bieg	100 m	post. W. Jaros	Łódź	st. post. J. Szaflik	Łódź	st. post. W. Kwasek	Łódź
	200 m	post. W. Jaros	Łódź	post. W. Jaros	Łódź	st. post. W. Kwasek	Łódź
	400 m	post. W. Jaros	Łódź	st. post. S. Muszyński	Kalisz	st. post. S. Muszyński	Turek
	800 m	—	—	—	—	post. B. Orman	Łódź
	1500 m	przod. I. Wolny	Kalisz	—	—	post. A. Antczak	Łódź
	3000 m	przod. I. Wolny	Kalisz	post. Cz. Górski	Kalisz	post. P. Olczak	Łódź
	5000 m	—	—	przod. I. Wolny	Kalisz	post. P. Olczak	Łódź
	10000 m	—	—	—	—	post. J. Janoch	Piotrków
Skoki	wzwyż	post. A. Goczek	Łódź	post. A. Chmielewski	Brzeziny	post. A. Chmielewski	Brzeziny
	w dal	post. W. Jaros	Łódź	post. W. Jaros	Łódź	st. post. W. Kwasek	Łódź
	o tyczce	—	—	—	—	st. post. W. Kwasek	Łódź
Rzut	oszczepem	post. A. Goczek	Łódź	st. post. J. Szaflik	Łódź	st. post. J. Szaflik	Łódź
	dyskiem	post. W. Daraszkiwicz	Łódź	post. E. Mikołajewski	Łódź	st. post. J. Szaflik	Łódź
	grantem	post. A. Goczek	Łódź	post. E. Mikołajewski	Łódź	post. E. Mikołajewski	Łódź
Pchnięcie kulą		post. M. Kędziński	Łódź	st. post. J. Szaflik	Łódź	st. post. J. Szaflik	Łódź
Kolarstwo torowe	1200 m	post. R. Kubiak	Łódź	—	—	—	—
	2000 m	post. R. Kubiak	Łódź	—	—	—	—
	5000 m	post. R. Kubiak	Łódź	—	—	—	—

Tabela 1. Zwycięzcy eliminacji wojewódzkich Policji Państwowej okręgu II... (cd.)

Rodzaj konkurencji		Rok 1927		Rok 1928		Rok 1929	
		Zawodnik	KPPP*	Zawodnik	KPPP	Zawodnik	KPPP
Kolarstwo szosowe	50 km	post. B. Gunsztan	Łódź	st. przod. H. Karasiński	Kalisz	—	—
Zawody konne	skoki przez przeszkody	st. przod. St. Pakuła	Łódź	st. przod. Sz. Agacki	Łódź	post. J. Pankowski	Łódź
	władanie białą bronią	przod. Smołaga	Łódź	post. W. Kołaciński	Łódź	post. W. Zieliński	Łódź
	ćwiczenia zręcznościowe	—	—	—	—	post. S. Kapuściński	Łódź
Zawody marszowe		st. przod. H. Karasiński	Kalisz	przod. I. Wolny	Kalisz	post. A. Wesołowski	Łódź

* Komenda Powiatowa Policji Państwowej

Źródło: APŁ, KWPP w Łodzi, sygn. 14, k. 63, Wykaz zwycięzców i nagród na Wojewódzkich Zawodach Sportowych Policji Państwowej w Łodzi w dniu 18,19 i 20 lipca 1927 r.; k. 137, II eliminacyjne zawody sportowe województwa łódzkiego; k. 226, Rozkaz № 110, Wojewódzkie Zawody Eliminacyjne. APKo, PPwpkks, sygn. 11, Rozkazy, k. 106, Rozkaz № 110.

Tabela 2. Zestawienie wyników rywalizacji podczas ogólnopolskich zawodów policji państwowej z eliminacjami wojewódzkimi w Łodzi w lekkiej atletyce w latach 1926–1929

Rodzaj konkurencji		Rok 1927		Rok 1928		Rok 1929	
		OZSPP*	Zawody eliminacyjne w Łodzi	OZSPP	Zawody eliminacyjne w Łodzi	OZSPP	Zawody eliminacyjne w Łodzi
Bieg	100 m	12,2	12,7	12,2	13,3	11,8	12,0
	200 m	25,2	28,2	24,4	27,3	24,0	26,2
	400 m	54,8	1:25,0	53,2	1:02,5	55,1	1:01,0
	1500 m	4:41	4:55,6	4:26,6	—	4:32,0	4:45,2
	3000 m	10:05,7	10:36,5	9:38,0	10:32,4	9:51,6	10:31,3
	5000 m	17:59,8	—	16:03,0	15:16,0	16:46,0	19:30,2
Skok	w dal	6,00	5,26	5,86	5,31	6,29	5,40
	wzwyż	1,64	1,45	1,60	1,46	1,70	1,47
Rzut	dyskiem	31,52	28,32	34,29½	31,22	36,69	32,37
	oszczepem	38,44	36,97	41,29	34,37	49,12	34,80
	granatem	58,03	62,80	59,46	brak	60,61	43,88
Pchnięcie kulą		11,25	9,79	12,37	8,89	11,53	10,515

* Ogólnopolicyjne Zawody Sportowe Policji Państwowej

Źródło: *II Ogólno Policyjne Zawody Sportowe*, „Na Posterunku” 1927, nr 39, s. tytułowa; APŁ, KWPP w Łodzi, sygn. 14, Rozkazy Komendy Wojewódzkiej Policji Państwowej w Łodzi Nr 29–144, k. 14, Rozkaz Nr 48, Wykaz zwycięzców i nagród zdobytych na Wojewódzkich Zawodach Sportowych Policji Państwowej w Łodzi w dniach 18, 19, 20 i 29 lipca 1927 roku; *Pod znakiem postępu w sprawności fizycznej*, „Na Posterunku” 1928, nr 38, s. 595–599; APŁ, KWPP w Łodzi, sygn. 14, Rozkazy Komendy Wojewódzkiej Policji Państwowej w Łodzi Nr 29-144, k. 135-138, Rozkaz Nr 74, XVIII. II eliminacyjne zawody sportowe wojew. łódzkiego; Kalendarzyk Policji Wojew. Śląsk. 1930, s. 340–34; *Pięć rekordów Polski w Poznaniu*, „Przegląd Sportowy” 1929, nr 39, s. 1; *Świetny rekord Nowaka*, tamże, s. 2; APKo, PPwpkks, sygn. 11, Rozkazy, k. 106, Rozkaz № 10.

Walkę z najsprawniejszymi policjantami w II Rzeczypospolitej z okręgu II nawiązywali: w 1927 r. post. Antoni Goczek (I m. w rzucie granatem oraz III m. w rzucie oszczepem), post. Jan Szaflik (III m. w rzucie oszczepem), przod. Ignacy Wolny (III m. w biegu na 1500 i 3000 m), st. przod. Władysław Stejskała (I m.), przod. Mazerant (III m. w strzelaniu na 200 m z karabinu), post. Zieliński (I m. w gr. podoficerów w zawodach hippicznych – skoki) oraz st. przod. S. Pakuła (I m. w zawodach hippicznych), post. Gusztar (I m. w boksie w wadze półciężkiej)⁹⁷. W 1928 r. największym sukcesem było zwycięstwo kaliskiej osady w biegu wioślarskim czwórek na 2000 m⁹⁸. Godnymi odnotowania wynikami były: II m.

⁹⁷ „Przegląd Sportowy” 1927, nr 37, s. 3; 1927, nr 38, s. 7; „Na Posterunku” 1927, nr 39, s. 1.

⁹⁸ „Sport Wodny” 1928, nr 15, s. 263; „Na Posterunku” 1928, nr 33, s. 526.

w rzucie granatem (57,27 m) i III m. w rzucie dyskiem (33,055 m) post. Ewalda Mikołajewskiego; II m. w zawodach marszowych na dystansie 35 km (I. Wolny – Kalisz, Aleksander Wesołowski – Łódź, Władysław Grewkowicz – Piotrków Tryb.); II m. drużynowe kolarzy na 50 km⁹⁹. W 1929 r. w konkursie hippicznym post. Jan Pankowski zdobył na wążachu Bałamucie I m. w konkursie otwarcia oraz II m. w skokach¹⁰⁰. Władysław Kwasek zdobył III m. w skoku o tyczce, Antoni Kulicki, Aleksander Wesołowski i Ignacy Wolny – I m. w marszu na 35 km, Tarczyński, Lewandowski oraz Karolczak – II m. w drużynowym wyścigu kolarskim na dystansie 50 km, a Leon Knihicki – II m. w strzelaniu z broni małokalibrowej (50 m)¹⁰¹.

IV Ogólnokrajowe Zawody Sportowe PP w Katowicach były ostatnimi centralnymi zawodami policji. Kryzys gospodarczy początku lat 30. uniemożliwił organizację kolejnych. Okazją do odrodzenia zawodów ogólnopolicyjnych był w 1934 r. jubileusz 15-lecia utworzenia Policji Państwowej¹⁰². Starania nad przygotowaniem V Ogólnokrajowych Zawodów Sportowych PP przerwano z powodu katastrofalnej powodzi w Polsce¹⁰³. Przeprowadzone w lipcu 1934 r. eliminacje województwa łódzkiego były mistrzostwami PKS-ów¹⁰⁴. Podobnie jak w poprzednich latach zawody zakończyły się sukcesem reprezentantów z Łodzi. Dystans dzielący kluby z prowincji od PKS Łódź najlepiej obrazują wyniki z tabeli końcowej: PKS Łódź – 153 pkt., PKS Piotrków – 24 pkt., PKS Łódź-powiat – 9 pkt., PKS Sieradz – 8 pkt., PKS Łęczyca – 4 pkt., PKS Turek – 3 pkt., PKS Tomaszów – 1 pkt. i PKS Łask – 1 pkt.¹⁰⁵ Były to ostatnie WZSPP w Łodzi.

Podsumowanie

Zainicjowany w stowarzyszeniach kulturalnych policji z Łodzi, Kalisza, Piotrkowa i Pabianic ruch sportowy na początku lat 20. XX wieku rozwijał się spontanicznie pod wpływem lokalnych tradycji i przy współudziale miejscowych klubów sportowych. Dostrzegając korzyści zdrowotne, utylitarne oraz propagandowe tego typu zajęć, władze policji podjęły działania zmierzające do rozwoju tej formy aktywności ruchowej. Wydane po I Ogólnokrajowych Zawodach Sportowych Policji Państwowej zalecenia Komendanta Głównego PP nakazywały powoływanie PKS-ów. Mimo tego do 1930 r. w okręgu II funkcjonował tylko PKS w Turku. Dopiero uruchomienie w 1930 r. wojewódzkiego i powiatowych komi-

⁹⁹ „Kurier Łódzki” 1928, nr 254, s. 5; „Gazeta Administracji i Policji Państwowej” 1928, nr 9, s. 843.

¹⁰⁰ „Gazeta Administracji i Policji Państwowej” 1928, nr 10, s. 940.

¹⁰¹ APKo, PPwpkks, sygn. 11, Rozkazy, k. 106, Rozkaz № 10.

¹⁰² „Gazeta Administracji i Policji Państwowej” 1934, nr 10, s. 340; nr 12, s. 405.

¹⁰³ „Gazeta Administracji i Policji Państwowej” 1934, nr 15, s. 503.

¹⁰⁴ „Głos Poranny” 1934, nr 178, s. 11; „Kurier Łódzki” 1934, nr 178, s. 5.

¹⁰⁵ „Przegląd Sportowy” 1934, nr 54, s. 3; „Express Wieczorny Ilustrowany” 1934, nr 12, s. 7.

tetów wychowania fizycznego przyczyniło się do utworzenia resortowego klubu sportowego w każdym powiecie. Szkolenia odbywały się w sekcjach, wśród których najliczniejsze były strzeleckie. Od 1932 r. praca sportowa PKS-ów podlegała ocenie, najwyżej sklasyfikowano PKS Piotrków (1932), PKS Turek (1933), PKS Kalisz (1934). Po 1930 r. ruch sportowy wykorzystywano głównie do kształcenia cech utylitarnych wykorzystywanych podczas służby. Władze policji szczególnie propagowały strzelanie, marsze, lekkoatletykę, kolarstwo, pływanie, a po 1938 r. policyjny wielobój sportowy. To w tych dyscyplinach rywalizowano przede wszystkim w zawodach wewnątrzklubowych i międzyklubowych, a także mistrzostwach województwa łódzkiego.

W latach 1926–1929 reprezentanci okręgu II brali udział w zawodach ogólnopolicyjnych. Najwyższe, czyli III miejsce w klasyfikacji ogólnej zawodów centralnych wywalczyli w 1926 r. W kolejnych latach lokowali się w środku tabeli końcowej. W dużych ośrodkach miejskich PKS-y kultywowały lokalne tradycje sportowe, w Łodzi były to szermierka, kolarstwo torowe, hippika oraz zapasy, w Kaliszu – wioślarstwo. Najwyższy poziom sportowy w województwie łódzkim reprezentował PKS Łódź. Jego zawodnicy dominowali w okręgu, rozgrywali mecze międzyokręgowe (lekkoatletyka, pływanie), stanowili trzon reprezentacji okręgu II na zawodach centralnych. Uczestniczyli w rywalizacji okręgowych związków sportowych (OZLA, ŁOZZ, OZSSŁ, ŁLOPN, ŁOZGS). Największe sukcesy odnosili szermierze PKS Łódź, z mistrzem Polski we florecie i szpadzie Bolesławem Banasiem.

Bibliografia

A. Źródła

I. Źródła archiwalne

Archiwum Akt Nowych w Warszawie:

Komenda Główna Policji Państwowej.

Archiwum Państwowe w Kaliszu:

Akta m. Kalisza.

Komenda Powiatowa Policji Państwowej w Kaliszu.

Archiwum Państwowe w Koninie:

Policja Państwowa w powiecie konińskim, kolskim i słupeckim.

Archiwum Państwowe w Łodzi:

Biblioteka.

Komenda Wojewódzka Policji Państwowej w Łodzi.

Polska YMCA w Łodzi.

Urząd Wojewódzki Łódzki w Łodzi 1918–1939.

Archiwum Państwowe w Sieradzu:

Powiatowa Komenda Policji Państwowej w Wieluniu.

Muzeum Sportu i Turystyki w Łodzi:

Bogusz A., *Pływanie w Łodzi do 1939 r.*

II. Źródła drukowane

100 lat ŁKS. Dzieje klubu 1908–2008, Łódź 2008.

Dziennik Praw Państwa Polskiego 1919.

Dziennik Ustaw z 1938 r., nr 27, poz. 240.

Dziennik Ustaw z 1932 r., nr 6, poz. 34.

Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1930, 1938.

Monitor Polski, nr 183, poz. 398.

Wychowanie fizyczne w Policji, Warszawa 1938.

II. Prasa

„Echo Warszawy” 1926.

„Echo” 1932, 1934, 1936–1939.

„Express Wieczorny Ilustrowany” 1926, 1928, 1934, 1936.

„Gazeta Administracji i Policji Państwowej” 1922, 1926, 1928–1930, 1934.

„Gazeta Pabianicka” 1929.

„Głos Poranny” 1930–1931, 1934, 1939.

„Hasło Łódzkie” 1929–1930.

„Ilustrowana Republika” 1937–1939.

„Kurier Łódzki” 1924–1937.

„Łódź w ilustracji” 1927.

„Na Posterunku” 1927–1928, 1930–1939.

„Policja 997” 2016.

„Przegląd Sportowy” 1927, 1933–1937, 1939.

„Republika” 1932.

„Sport Wodny” 1929, 1935, 1938.

„Stadjon” 1927.

„Zbrojna Polska” 1938.

B. Literatura

I. Publikacje

Dworzecki J., *Kluby Sportowe Policji Państwowej w okresie II Rzeczypospolitej*, „Teki Komisji Historycznej” 2006, t. 3, s. 222–232.

Dworzecki J., *Sport w Policji Państwowej II RP na przykładzie działalności Policyjnego Klubu Sportowego Katowice przy Głównej Komendzie Policji Województwa Śląskiego w Katowicach 1924–1939*, „Policja” 2006, nr 2, s. 118–131.

- Jaroszewski J., *Zarys dziejów sportu zapaśniczego w województwie łódzkim do 1939 r.*, [w:] I. Pezdan-Śliż, M. Przydział (red.), *Z tradycji kultury fizycznej w 150-lecie sportu w Polsce*, Uniwersytet Rzeszowski, Rzeszów 2018, s. 107–119.
- Kozdrowski S., *Wychowanie fizyczne w Policji Państwowej województwa śląskiego (1922–1939). Wybrane zagadnienia*, „Zagadnienia Społeczne” 2014, nr 1, s. 206–230.
- Litwiński R., *Policja Państwowa w województwie lubelskim w latach 1919–1939*, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2001.
- Mieczynski G., *Stowarzyszenia społeczne w Radomsku w latach 1881–1939*, Wyd. Drukarnia Kamińskich, Radomsko 2008.
- Nowak M., *The Face of Sport in the Polish State Police in the Interwar Period*, „Internal Security” 2019, s. 91–100; <http://dx.doi.org/10.5604/01.3001.0013.2174>.
- Olbrychowski J., *Policyjne Kluby Sportowe II RP województwa łódzkiego*, „Policja Łódzkie” 2017, nr 9, s. 16–19.
- Razyhrayev O., *Policja Państwowa w województwie wołyńskim w okresie międzywojennym*, Instytut Pamięci Narodowej, Warszawa 2019.
- Sprengel B., *Sport w Policji Państwowej w Płocku*, „Notatniki Płockie” 2003, nr 3, s. 29–33.

II. Prace nieopublikowane

- Bogusz A., *Geneza sportu w Łodzi i jego rozwój do 1939 r.* (praca doktorska), AWF Warszawa 1987.
- Jaroszewski J., *Kultura fizyczna na Ziemi Kaliskiej w latach 1892–1998* (praca doktorska), AWF Poznań 2008.
- Urban R., *Rozwój sportu jeździeckiego w Polsce w latach 1918–1939* (praca doktorska), AWF Poznań 2003.

Deklaracja braku konfliktu interesów

Autor deklaruje brak potencjalnych konfliktów interesów w odniesieniu do badań, autorstwa i/lub publikacji artykułu *Ruch sportowy w Policji Państwowej w województwie łódzkim w latach 1919–1939. Zarys problematyki*.

Finansowanie

Autor nie otrzymał żadnego wsparcia finansowego w zakresie badań, autorstwa i/lub publikacji artykułu *Ruch sportowy w Policji Państwowej w województwie łódzkim w latach 1919–1939. Zarys problematyki*.

Declaration of Conflicting Interests

The author declared no potential conflicts of interests with respect to the research, authorship, and/or publication of the article *Ruch sportowy w Policji Państwowej w województwie łódzkim w latach 1919–1939. Zarys problematyki*.

Funding

The author received no financial support for the research, authorship, and/or publication of the article *Ruch sportowy w Policji Państwowej w województwie łódzkim w latach 1919–1939. Zarys problematyki*.

<http://dx.doi.org/10.16926/sit.2022.01.02>

Tomáš TLUSTÝ*

<https://orcid.org/0000-0001-6571-9161>

Orel – the Catholic gymnastics organization and its foreign relations between 1929 and 1948

How to cite [jak cytować]: Tlustý T., *Orel – the Catholic gymnastics organization and its foreign relations between 1929 and 1948*, "Sport i Turystyka. Środkowoeuropejskie Czasopismo Naukowe" 2022, vol. 5, no. 1, pp. 33–53.

Katolické Stowarzyszenie Gimnastyczne Orzeł i jego stosunki międzynarodowe w latach 1929–1948

Streszczenie

Artykuł przedstawia historię czechosłowackiego Orła, katolickiego stowarzyszenia gimnastycznego, oraz jego stosunki międzynarodowe w latach 1929–1948. Pierwsze kontakty zagraniczne Orzeł nawiązał przed I wojną światową, w czasie, gdy organizacja nie była jeszcze w pełni niezależna. Czechosłowacki Orzeł uzyskał tę niezależność po zakończeniu I wojny światowej – w czasie, gdy zaczął się dynamicznie rozwijać i nawiązywać coraz więcej kontaktów zagranicznych. Wielka ekspansja czechosłowackiego stowarzyszenia nastąpiła jednak dopiero w latach 20. XX wieku, kiedy to zostało członkiem Katolickiego Związku Gimnastycznego UIOCEP i zorganizowało dwa wielkie międzynarodowe festiwale. Szczególne znaczenie miał festiwal, który odbył się w 1929 roku, zwiększając za granicą popularność czechosłowackiego Orła i jego filozofii wychowania fizycznego. Czechosłowacki Orzeł stopniowo stawał się jednym z najważniejszych członków UIOCEP. Dzięki szerokiej bazie członkowskiej stał się faktycznie jedną z największych organizacji w związku, zajmując ważną pozycję w kierownictwie. Rozwój stowarzyszenia został zahamowany przez wybuch II wojny światowej, a następnie reżim totalitarny, który rządził w Czechosłowacji od 1948

---

* PhDr., Ph.D., University of South Bohemia in České Budějovice, Faculty of Education, Department of Sports Studies; e-mail: tomtlusty@pf.jcu.cz

roku. Planowany trzeci festiwal, na który czechosłowaccy aktywiści Orła ponownie zaprosili dużą liczbę uczestników z zagranicy, nigdy się nie odbył. Orła odbudowano dopiero na początku lat 90. XX wieku. Stowarzyszenie nigdy jednak nie rozwijało się już w taki sposób, jak w okresie przed II wojną światową.

Słowa kluczowe: Orzeł, katolickie wychowanie fizyczne i sport, UIOCEP, mistrzostwa, stosunki międzynarodowe.

Abstract

This paper looks at the history of the Czechoslovak Orel, the Catholic gymnastics organization and its foreign relations between 1929 and 1948. The Orel had begun to establish its first foreign contacts before the First World War, at a time when the organization had not yet become fully independent. The Czechoslovak Orel was given independence after the First World War had come to an end – a time when it began to expand and establish an increasing number of foreign contacts. However, the Czechoslovak organization did not experience major expansion until the 1920s, the decade when it became a member of the Catholic gymnastics union, UIOCEP, and when it organized two large-scale international festivals. The festival held in 1929 was of particular significance, increasing the popularity of the Czechoslovak Orel and its physical education philosophy abroad. The Czechoslovak Orel was gradually to become one of the most significant UIOCEP members. Due to its large membership numbers, it actually became one of the largest organizations in the union and was later honorably awarded presidency. However, the Orel suffered a major setback following the outbreak of the Second World War and the ensuing totalitarian regime that was introduced in Czechoslovakia in 1948. A planned third festival, where Czechoslovak Orel officials again predicted large numbers of participants from abroad, was never held. The Orel was not reestablished until the early 1990s. However, it was never to develop and grow in the way it had been known to.

Keywords: The Orel, Catholic physical education and sport, the UIOCEP, championships, foreign relations.

Introduction

The origins of Orel, which is primarily an association uniting people of the Catholic faith, date back to the turn of the 20th century, when the first gymnastics divisions were formed within existing Catholic associations. Their formation was provoked by a considerable disregard of religion in the Sokol organization and later in the SDTJ (Union of Workingmen's Gymnastics Associations). Literature often refers to the decision to establish and name the organization in the Czech region of Austria-Hungary as being inspired by Slovenian lands, where the Orel organization had been formed by Janez Evangelist Krek. The Orel Movement having been formed in the Czech region of Austria-Hungary, local functionaries gradually began to establish contacts with Catholic gymnastics organizations abroad.

The First World War almost destroyed the Orel Movement in the Czech region of Austria-Hungary. The number of members, both active and foreign con-

tacts, rapidly dropped and Orel leaders even discussed the possibility of the union having to cease its operations. However, the Orel Movement rose again together with a new Czechoslovakia established after the First World War had ended. The number of divisions, members and foreign contacts increased. There were two events that greatly influenced this fact. In 1922, the first National Orel Festival was held, welcoming a large number of guests from abroad. Moreover, the Czechoslovak Orel became a member of the UIOCEP (Union internationale des œuvres catholiques d'éducation physique – International Union of Catholic Gymnastics Associations) – a union that brought Catholic physical education unions from various countries around the world together to compete against each other at union championships and exchange experience of organizing physical education and sport. With an increasing number of members, the Czechoslovak Orel strengthened its position within the union. Moreover, in the mid-1920s it began to envisage its second national festival (officially called the 1929 Prague Saint Wenceslas Festival of Orel Associations), planning to invite all national UIOCEP member unions as well as many other guests from abroad.¹

The Czechoslovak Orel and foreign relations in the late 1920s

The festival itself, which became the highlight of Orel efforts in the 1920s, was preceded by a huge amount of organizational work and meetings, both at home and abroad. On 10th February 1929, a UIOCEP meeting took place in Paris with delegates from France, Holland, Czechoslovakia, Belgium, Germany and Yugoslavia. The Czechoslovak Orel informed of its festival which was to include union championships to be held in Prague. An agreement was made to award the winning team the UIOCEP Challenge Prize for the first time in history. Approval was also given to purchasing union prizes for the winners of track and field events. However, there was also an exchange of views between Stanislav Zháněl, representing the Czechoslovak Orel, and Count Neipperg of the DJK (Deutsche Jugendkraft – Reichsverband für Leibesübungen in katholischen Vereinen – the German Youth Power – the Reich Union for physical exercise in Catholic associations), who spoke of the tense relations between the Czechoslovak Orel and the CDT (Christlich deutsche Turnerschaft in der Tschechoslowakei – Union of German Christian gymnastics associations in Czechoslovakia). The Czechoslovak Orel denied allegations of tense relations. The Union subsequently called on the Czechoslovak Orel to invite the CDT to the 1929 Prague Saint Wen-

---

¹ T. Tlustý, *Orel – the Catholic physical education association: foreign relations up to 1929*, "Sport i Turystyka. Środkowoeuropejskie Czasopismo Naukowe" 2021, vol. 4, no. 1, pp. 11–31, DOI: 10.16926/sit.2021.04.01.

ceslas Festival of Orel Associations and Orel officials agreed.² The Union's presidium was also newly elected at the meeting. The existing Belgian president Félix van de Kerchove was reelected, François Hébrard being elected his first deputy and the position of second deputy was reserved for the Czechoslovak Orel.³

Finally, a considerable number of foreigners travelled to the Prague Festival. There were 2 005 South Slavs, 152 Frenchmen, 40 Belgians, 1 236 Czechs and Slovaks from the American Catholic Sokol, 900 Polish, 46 Sorbs, 100 Englishmen, 1 Dutch, 520 from the Vienna Orel, 34 members of the DJK, 3 Germans from Munich and 50 Czechs from Volyn.⁴ The Festival gave the Czechoslovak Orel the opportunity to establish a whole range of new valuable foreign contacts. Of highest significance for the Czechoslovak Orel was contact with the Reich Association for Women's Gymnastics (Reichsverein für Frauenturnen), a Union of Catholic Clubs based in Munich, which strived to organize women's physical exercise clubs in Germany and called on the Czechoslovak Orel to cooperate in the field of women's physical education in Catholic associations and the UIOCEP. The Orel Movement's women's physical exercise was indeed highly appreciated by guests from abroad during the Prague Saint Wenceslas Festival of Orel Associations.⁵

By the end of the 1920s, the Czechoslovak Orel was in touch with a considerable number of foreign Catholic gymnastics unions. It was undoubtedly closest to the JOZ (Jugoslovanska Orlovska Zveza – the Yugoslav Union of Orel Associations), with which it had previously wanted to form a Union of Slavic Orel Associations and had organized joint Slavic Orel Festivals.⁶ From 5th to 7th October 1929, there was a conference in Brno where negotiations between JOZ officials and the Czechoslovak Orel High Council were held to agree on important points for preparing the fourth Festival of Slavic Orel Associations in Ljubljana, which was planned for 1931. At that time, the Czechoslovak Orel was already suggesting that it would travel to perform at the festival. Particular exercises for a joint

---

² "Orel: Ústřední list Československého Orelstva" 1929, vol. 14, no. 11, p. 167; M. Waic, *Tělesná výchova a sport v politickém životě meziválečného Československa*, Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, Prague 2016, pp. 131–132.

³ Unfortunately, there is no record of which Czechoslovak Orel was elected as second deputy in 1929. Nevertheless, František Leiner is certain to have been appointed this function from 1930. "Orel: Ústřední list Československého Orelstva" 1929, vol. 14, no. 4, pp. 57–58. "Orel: Ústřední list Československého Orelstva" 1930, vol. 15, no. 12, p. 186.

⁴ "Orel: Ústřední list Československého Orelstva" 1931, vol. 16, no. 7, p. 82.

⁵ National archives in Prague, Fund Československý Orel, Box 11, Sdružení angl. klubů mladistvých 1947, Sdružení angl. klubů mladistvých, 12th May 1947.

⁶ The first Slavic Orel Festival was held in Maribor in 1920. The second Slavic Orel Festival was hosted by Brno in 1922 (the first Festival of Czechoslovak Orel Associations – Brno 1922), the third Slavic Orel Festival took place in Prague in 1929 (the 1929 Prague Saint Wenceslas Festival of Orel Associations).

performance were discussed and practised at the Brno conference. Instructions to accompany exercises were translated into Czech.⁷

However, there was a turn of events that nobody had foreseen. On 6th December 1929 legislation from the previous day gave birth to a new directive in Yugoslavia – the so-called Sokol Organization of the Yugoslavian Kingdom, whose author was King Alexandr I Karađorđević. This directive established a single state gymnastics organization called the Sokol Organization of the Yugoslavian Kingdom.⁸ No other gymnastics organization could exist alongside it. Therefore, their members were forced either to join the state Sokol organization or discontinue their activity. This legislation defined the fate of the JOZ organization, which formally ceased its operations by the end of 1929. Its request to be affiliated in the Sokol organization was unanimously rejected at the JOZ convention which took place on 22nd December 1929. The presidium of the Czechoslovak Orel sent a letter of greeting to the convention with words of encouragement. The 1931 Ljubljana Meeting was indeed cancelled.⁹ After the JOZ was forced to close down, the Czechoslovak Orel lost its closest foreign ally. Consequently, it had to seek foreign cooperation elsewhere.

The Czechoslovak Orel and foreign relations in the 1930s

By late 1929, the Czechoslovak Orel had been invited to the Belgian Catholic Gymnasts' championships, which were to take place in Antwerp from 25th to 29th July 1930. The fifth International UIOCEP Gymnastics and Track and Field Championships were also due to go ahead on this occasion.¹⁰ The Czechoslovak Orel had wanted to send both men's and women's teams.¹¹

On 25th July 1930, a team of track and field representatives travelled to Belgium, accompanied by a delegation of Orel functionaries.¹² These championships were entered by Czechoslovaks and Belgians as well as athletes from France, Holland, Germany and Luxembourg. Domestic representatives, who naturally formed the largest group of athletes, competed almost exclusively in

⁷ "Orel: Ústřední list Československého Orelstva" 1929, vol. 14, no. 20, pp. 292–293.

⁸ A. Skoupý, Slovinský orel v kontextu politických poměrů meziválečné Jugoslávie, [in:] I. Koucká, D. Papajík (eds.), *Politický katolicismus v nástupnických státech Rakousko-Uherské monarchie v letech 1918–1938*, Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc 2001, pp. 105–112.

⁹ "Orel: Ústřední list Československého Orelstva" 1929, vol. 14, no. 23–24, pp. 338–343.

¹⁰ "Almanach sportu a tělesné výchovy na rok 1932" 1932, pp. 102–103.

¹¹ However, the women's team was to travel only if the Belgians permitted female participation, as women athletes were still not widely recognized in UIOCEP member unions. "Orel: Ústřední list Československého Orelstva" 1930, vol. 15, no. 2, pp. 26–27. J. Jirka, *Sto let královny*, Česká atletika, Prague 1997, p. 89.

¹² "Orel: Ústřední list Československého Orelstva" 1930, vol. 15, no. 14, p. 217.

events designated for their own Belgian national associations. Saturday 26th July 1930 saw the opening of the National Gymnastics Championships (floor and apparatus exercises) and of the International Mixed Enneathlon Championships (horizontal bar, parallel bars, vault, rings, floor exercise, long jump, high jump, 100 m, shot put). However, these were entered by participants from France, Germany and Belgium. The Czechoslovak Orel, which would have defended its 1929 second place, did not participate this time. The UIOCEP Track and Field Championships were not opened until Monday 28th July 1930, with the participation of France, Czechoslovakia, the Netherlands, Belgium and Germany. Vojtěch Jílek was undoubtedly the Czechoslovak team's most successful athlete, dominating the pentathlon competition.¹³

Two months later, the Czechoslovak Orel was preparing for another engagement abroad. The Polish Catholic Youth Association in Królewska Huta (today's Chorzów) was to celebrate its tenth anniversary on 6th and 7th September 1930. The celebration was to coincide with a festival that the Kadlčák regional Czechoslovak Orel organization was invited to, having maintained contact with this Polish association for several years. Around 120 members dressed in traditional costumes took trains from Moravská Ostrava and Vítkovice. This was the Czechoslovak Orel's first ever trip to Poland. Both male and female members performed exercises there, cheered on by spectators.¹⁴

In the same year, female members of the Czechoslovak Orel High Council travelled to Salzburg for the Austrian Catholic Turner Clubs' Championships and participated in a study tour in Germany.¹⁵ By the end of 1930, the Czechoslovak Orel had also squeezed in a trip to Zagreb.

In 1932, the Czechoslovak Orel presented itself in France, where its team led by Bedřich Kostelka achieved third place in the international championships (Championat Artistique A), which was organized to coincide with the UIOCEP Championships. Competition was high with 483 athletes divided into three groups competing in this category. Around four thousand competitors flocked to this spectacular event, held in Nice from 15th to 18th July. The French president himself, Albert Lebrun, took charge of the whole event.¹⁶

In 1933, the Czechoslovak Orel was to travel abroad for further engagements. On 3rd June, a team of about 800 set off from Olomouc to Poland's Kra-

---

¹³ *Československý Orel: program, dějiny, statistika*, Ústřední Rada Orla československého, Prague 1931, p. 34. "Tělesná výchova: Tělocvičný věstník Československého Orla" 1930, vol. 8, no. 8, pp. 133–135.

¹⁴ "Orel: Ústřední list Československého Orelstva" 1930, vol. 15, no. 18, pp. 287–289.

¹⁵ "Almanach sportu a tělesné výchovy na rok 1932" 1932, pp. 102–103.

¹⁶ *Československý Orel: program, dějiny, statistika*, Ústřední Rada Orla československého, Prague 1931, p. 34. "Jihočeský Orel: Věstník Jihočeské orelské župy Jana Valeriána Jirsíka v Českých Budějovicích, Lannova třída 652" 1932, vol. 1, no. 3, unpaginated magazine.

ków and its surroundings.¹⁷ The next destination was Poland's Piekary Wielke (from 1934 Piekary Śląskie), where it wanted to take part in the All-Polish Festival in honor of King John III Sobieski – liberator of Vienna from the Turks. They were held from 15th to 22nd August 1933. A delegation from the Czechoslovak Orel was to make another journey abroad on 20th August 1933, travelling to Rome for the "Jubilee" celebrations. This biblical festival was declared by Pope Pius XI to mark the 1 900th anniversary of Christ's death. They returned to the republic on 31st August 1933.¹⁸

At the UIOCEP annual meeting held on 17th and 18th June 1933 in Salzburg, Austria, František Leiner was elected First Deputy Chairman of the Union. François Hébrard remained at its head while simultaneously holding the office of Chairman of the FGSPF (Fédération gymnastique et sportive des patronages de France – the French gymnastics and sports federation). At the meeting, new rules for organizing international union championships were established, now to be held once every five years. In addition, the Union's headquarters were officially transferred from Rome to Paris.¹⁹

The UIOCEP annual congress was hosted by Brussels in 1935. František Leiner, First Deputy Chairman of the Union was joined by Jiří Malášek from the Czechoslovak Orel, as physical education advisor. At this meeting, held on 14th September 1935, UIOCEP members were told of the bad news, i.e. dissolving of the German Catholic organization, the DJK.²⁰ The main focus of the Union's negotiations was to settle dates for and organize the Union's international championships and discuss corresponding championship rules. The following international UIOCEP championships were ruled to take place on 13th and 14th June 1936, in Vienna.²¹ The Union also decided to allow Catholic unions and gymnastics associations who were not yet its members to participate in a special cate-

---

¹⁷ "Orel: Ústřední list Československého Orelstva" 1933, vol. 18, no. 11–12, pp. 130–133.

¹⁸ "Orel: Ústřední list Československého Orelstva" 1934, vol. 19, no. 20–21, p. 236. "Orel: Ústřední list Československého Orelstva" 1933, vol. 18, no. 9, p. 101.

¹⁹ This organization was formed in 1908 following the First International Congress and Catholic Gymnasts' Championships in the Vatican. Pope Pius X, a big fan of physical education, was involved in its establishment. He was known for his statement: "Pray and exercise." At first, the Union was located in Rome, but moved to Paris in 1920. However, Rome remained its official headquarters until 1933, when the Union left for good after changing its statutes. This was greatly influenced by the fact that the French FGSPF had become its largest member. "Orel: Ústřední list Československého Orelstva" 1928, vol. 13, no. 12, pp. 180–182. "Nová tělesná výchova: list pro tělesnou výchovu, tělocvik, sport, hry, skauting a pro vědecké studium těchto oborů" 1928, vol. 1, p. 44. "Věstník sokolský: List Svazu československého sokolstva" 1933, vol. 35, no. 47, p. 774.

²⁰ "Národní listy" 1935, vol. 75, no. 201, p. 1. "Morgenpost: deutsches unparteiisches Tagblatt" 1935, vol. 70, no. 171, p. 1.

²¹ "Tělesná výchova: Tělocvičný věstník Československého Orela" 1935, vol. 13, no. 11, pp. 164–165.

gory of events. The Union entrusted the Czechoslovak Orel with the task of negotiating with such Slavic organizations.²²

Orel's most important foreign engagement in 1936 was undoubtedly the previously mentioned Catholic Olympics in Vienna. The Czechoslovak Orel had planned to have their athletes joined by a wider delegation who were to represent their nation and the Orel Movement in Vienna. The organizing committee wanted the Czechoslovak Orel to dress in national costume and demonstrate some of their national customs and dances. The women were to present something that would express the nature of Orel gymnastics. The same was requested of the Orel men.²³

A large group of 441 Orel representatives travelled to Vienna. The championships were opened on Friday 12th June 1936, when Czechoslovak athletes and gymnasts began their competition. Rostislav Slavotínek led the Orel team into the stadium for the opening ceremony which preceded the actual championships. On the first day the Czechoslovak team, particularly the gymnasts, seemed to be tired and lacking confidence. It was clear that the athletes had more experience with international competitions. The international championships continued on Saturday morning and the stadium witnessed several successes for the Czechoslovak Orel, particularly in track and field. Štěpán Hrstka won the 110 metre hurdles, breaking the UIOCEP record for this discipline with a time of 16.3 seconds. The Czechoslovak Orel had also set their mind on a good result in the pentathlon but to no avail. However, the Czechoslovak Orel were very pleased with their achievement at the Catholic Olympics in Vienna. Besides sporting successes, they acquired several new friends.²⁴

In 1936, the UIOCEP annual conference took place in Prague on 25th October. The meeting was chaired by president of the union, François Hébrard and his first deputy, František Leiner, was there too. All union members were invited to Paris for a great sporting festival to take place on 10th and 11th July 1937, in commemoration of the World Exhibition. All of the French delegates supported the participation of Czechoslovak women in all age groups. The French Federation was actually intending on introducing physical education for Catholic women and girls in the near future. The Orel women were indeed to become a certain model for French women. They were also reminded of their success at the Vienna Catholic Olympics. Consequently, the French were promised a large number of participants by the Czechoslovak Orel. It wanted both to repay them for their participation in the 1929 Prague Saint Wenceslas Festival of Orel Associa-

---

²² "Orel: Ústřední list Československého Orelstva" 1935, vol. 20, no. 18, pp. 205–206.

²³ "Orel: Ústřední list Československého Orelstva" 1936, vol. 21, no. 1–2, pp. 6–8.

²⁴ "Tělesná výchova: Tělocvičný věstník Československého Orela" 1936, vol. 14, no. 7, pp. 110–115.
"Orel: Ústřední list Československého Orelstva" 1936, vol. 21, no. 12–14, pp. 135–139.

tions and to encourage their participation in its planned 1939 Third National Orel Festival. This indeed was a very significant event for the Czechoslovak Orel. In fact, the Mayor of the Czechoslovak Orel and concurrent long-term Czechoslovak minister, Jan Šrámek, announced that he would lead the whole team.²⁵

The organizing committee discussed membership applications received from the CDT and the Reich Catholic Youth Union in Austria. The Czechoslovak Orel recommended admission of the CDT and its request was granted. The CDT was admitted as a minority union, being granted only an advisory vote in the Union's headquarters. Technically, though, it had the same rights and benefits as the other members.²⁶ The Reich Catholic Youth Union in Austria was not admitted due to the Union's policy of admitting only one national sports union from each state.²⁷ The Union of German Christian Gymnastics Associations had been running in Austria for a number of years.²⁸

Towards the end of 1937, the Czechoslovak Orel succeeded in partially renewing the interrupted relations with the JOZ. Members of this union, which had previously been forced to close down, had entered public enlightenment organizations. In Slovenia these were Educational Associations (Prosvetna zveza), which incorporated the ZFO (Zveza fantovskih odsekov – Union of Young Boys' Divisions) and the ZDK (Zveza dekliških krožkov – Union of Girls' Clubs), which were given permission to add physical exercise and sport to their activities in late 1937.²⁹

This union's first planned event was a festival in Ljubljana, which was to take place from 26th to 29th June 1938. The Slovenians tried to attract large numbers of international competitors, including sportsmen from the Czechoslovak Orel.³⁰ The Czechoslovak Orel was aware of the fact that if it wanted to raise its chances of the Slovenians sending a large team to its planned third national festival, it would have to send a large delegation to Slovenia.³¹ The Czechoslovak Orel met

---

²⁵ "Orel: Ústřední list Československého Orelstva" 1937, vol. 22, no. 9, p. 97.

²⁶ So, it could send teams or individuals directly and fully independently to international championships.

²⁷ This problem had already been discussed in the UIOCEP. It was actually the Czechoslovak Orel that had proposed the rule of each state being allowed to be represented in the Union by only one national federation. However, its proposal was rejected in 1929. So, it was probably the new Union statutes, approved in 1933, that introduced this change.

²⁸ "Orel: Ústřední list Československého Orelstva" 1936, vol. 21, no. 21, pp. 242–243.

²⁹ Actually, the 17th October saw the start of a struggle to restore the name Orel, but with no success at that time. However, the Slovenians gradually began to use the name in their forms. The FGSPF used it too, at a time when it informed its members of its intention to hold this festival.

³⁰ "Orelský věstník: List středočeské orelské župy Pospíšilovy" 1937, vol. 7, no. 12, pp. 5–6.

³¹ "Orel: Ústřední list Československého Orelstva" 1937, vol. 22, no. 20, pp. 234–236. National archives in Prague, Fund Československý Orel, Box 1, Zápisy ze schůzí ústřední rady 1938–1947, VII. období – Zápis ze 75. schůze předsednictva Čsl. Orla za dne 1. prosince 1937.

Slovenian officials in Vienna on 6th and 7th November 1937, agreeing on conditions for participation in the Ljubljana festival. The Slovenians depended on the Czechoslovak Orel sending more than 3 000 people to Ljubljana, expecting them to perform their own floor exercises and hoping at least half of them would join the Slovenians in their floor exercises. The Southern Slavs had also aspired to hold their “First Slavic Olympics”, which would include volleyball and team races as well as skiing. After agreeing on all necessities, the Czechoslovaks and the Slovenians went their ways.³²

On 12th January 1938, the presidium of the Czechoslovak Orel decided to send both a women’s volleyball team and a men’s volleyball team to Slovenia. In addition to those, the Czechoslovak team was to comprise twelve best Orel athletes and six best Orel gymnasts.³³ The ski races to take place in the “First Slavic Olympics” were eventually scheduled for 11th to 13th February 1938. The presidium of the Czechoslovak Orel agreed to send four best Orel skiers and one head of team.³⁴

However, in early 1938, the Union of German Christian Gymnastics Associations was dissolved by the new Austrian government. This Union had not only been a UIOCEP member but had also actively cooperated with the Czechoslovak Orel. One of its intentions had been to send a delegation to the planned Third National Orel Festival, scheduled to take place in Prague in 1939.³⁵

The Czechoslovak Orel’s first big trip to Yugoslavia was scheduled from 25th to 30th June 1938. It intended to present how it had advanced and show how it had expanded and developed over the last 20 years. The team comprised of a total of around 2 000 participants. The government of the Kingdom of Yugoslavia considered the Ljubljana Festival a transnational event. This was reflected in their presidium, which included Prime Minister Milan Stojadinović. The Yugoslavian King Petar II Karađorđević himself took the auspices over the event. The festival as such was a great manifestation of the Slavic Czechoslovak-Yugoslavian brotherhood.

The Orel athletes had little chance of winning against the French runners in the international race. At that time, the French were likely to have no trouble winning on a national level at the Czechoslovak Championships.³⁶ The Czecho-

---

³² “Orel: Ústřední list Československého Orelstva” 1937, vol. 22, no. 21–22, pp. 245–249.

³³ National archives in Prague, Fund Československý Orel, Box 1, Zápisy ze schůzí ústřední rady 1938–1947, VII. období – Zápis ze 78. schůze předsednictva Čsl. Orla za dne 12. ledna 1938.

³⁴ National archives in Prague, Fund Československý Orel, Box 1, Zápisy ze schůzí ústřední rady 1938–1947, VII. období – Zápis ze 75. schůze předsednictva Čsl. Orla za dne 1. prosince 1937. “Orel: Ústřední list Československého Orelstva” 1938, vol. 23, no. 1–2, pp. 16–17.

³⁵ “Orel: Ústřední list Československého Orelstva” 1938, vol. 23, no. 6, p. 70.

³⁶ If we were to compare the achievement of Orel athletes with the best Czechoslovak results, we would have to state that the level of Orel athletics at that time was not very high, apart from a few exceptions. P. Bahenský, M. Semerád, *Analýza vývoje výkonnosti v běhu mužů na*

slovak Orel was actually most successful in the Slavic Championships at short and middle distances, where they gained top positions. Štěpán Hrstka was acknowledged as the most successful athlete in the Slavic Championships at middle distances, winning the 110 metre hurdles and the javelin, coming second in the hammer throw and third in the shot put. In addition, he had two fourth places and one sixth place. He also ran in both relays (4 × 100 metres and Swedish relay), the Czechoslovak Orel finishing second. Consequently, Štěpán Hrstka was awarded the title of Champion Orel along with the prize for the most versatile athlete.³⁷ The Czechoslovak Orel also performed in the planned floor exercises, although it probably considered its biggest team achievement its results in the volleyball tournament, where both its men's and women's teams made it into the final groups of four. The Orel teams went on to dominate both groups, taking first and second place in both cases.³⁸

A similar trip was scheduled for 24th to 26th September 1938. This time the Czechoslovak Orel was to visit the Polish town of Częstochowa. However, events on the world stage and the mobilization of Czechoslovakia, declared on 23rd September 1938, prevented them from travelling.³⁹ In addition, Czech-Polish relations suffered a setback as Poland pursued claims on parts of the Czechoslovak territory.⁴⁰

Mobilization, the signing of the Munich Agreement and Poland's claims on parts of the Czechoslovak territory almost immediately raised questions as to whether the 1939 third National Orel Festival would go ahead in Prague or not. Orel associations were forced to acknowledge that, if the festival was to go ahead, it would definitely not be on a scale it had originally planned. The participation of foreign guests raised another question. It was clearly out of the question for some foreign teams to take part. By the end of 1938, the Czechoslovak Orel could de facto only count on the Slovenians coming.⁴¹ On 18th December

---

1500 m v ČR 1945–2013, "Studia Kinaanthropologica" 2014, vol. 15, no. 3, pp. 131–140, DOI: 10.32725/sk.2014.049. P. Bahenský, P. Tlustý, *Analýza vývoje výkonnosti v běhu mužů na 5000 m v ČR 1945–2016*, "Studia Kinaanthropologica" 2017, vol. 18, no. 2, pp. 97–107, DOI: 10.32725/sk.2017.024.

³⁷ "Orel: Ústřední list Československého Orelstva" 1939, vol. 24, no. 2, pp. 21–23.

³⁸ "Tělesná výchova: Tělocvičný věstník Československého Orla" 1938, vol. 16, no. 7–8, pp. 107–112. J. Bránský, J. Vítek, J. Parma, *Orel v Boskovicích – 100 let*, Orel, Boskovice 2009, p. 40.

³⁹ "Orel: Ústřední list Československého Orla" 1946, vol. 27, no. 1, p. 14. *Zprávy k VIII. sjezdu Čsl. Orla*, Typos, Brno 1947, p. 15.

⁴⁰ In addition, the Orel had been preparing to visit the Festival of Catholic Gymnastics Associations in Poznań in 1938 and had considered an invitation to a festival in Fontainebleau from the Federation of French Gymnasts – the Avon Stags. National archives in Prague, Fund Československý Orel, Box 1, Zápisy ze schůzí ústřední rady 1938–1947, VII. období – Zápis ze 75. schůze předsednictva Čsl. Orla za dne 1. prosince 1937.

⁴¹ "Orel: Ústřední list Československého Orelstva" 1938, vol. 23, no. 22, p. 254.

1938, the Czechoslovak Orel released its declaration saying that due to the economic situation at both state level and in terms of individual associations the 1939 Czechoslovak Orel Festival would not go ahead.⁴²

In mid-March 1939, Slovakia's secession from the rest of the republic was advocated and the Protectorate of Bohemia and Moravia was declared. The Czechoslovak Orel had to rename itself the Czechomoravian Orel. Despite extremely tense relations that existed in the Protectorate of Bohemia and Moravia, Orel members tried to carry on with their activity. Even in this difficult time, the Czechomoravian Orel managed to maintain its closest relations with the Yugoslavians. In mid-1939, great appreciation was shown to the Czechoslovak Orel's deputy mayor, František Leiner:

In recognition of the Czechoslovak Orel's deputy mayor, František Leiner, the Knight Grand Cross of the Order of Saint Sava was handed over at the Southern Slavic General Consulate in Prague on 7th June 1939, awarded to him as proposed by the Southern Slavic Ministry Executive and the Ministry of Foreign Affairs for his contribution to the fraternal relations between the Southern Slavic and Czech nations by His Majesty King Petar II.⁴³

However, even this contact was soon broken off. During the Second World War, Czechoslovak Orel members began to take part in resistance activities, were involved in the assassination of the Deputy Reich Protector Reinhard Heydrich and its former Mayor Jan Šrámek became Prime Minister of Czechoslovakia in exile. This all resulted in the Czechomoravian Orel being dissolved in 1941, in Moravia and a year later in Bohemia.

The Czechoslovak Orel and foreign relations between 1945 and 1948

After the Second World War and the re-establishment of Czechoslovakia, the Czechoslovak Orel was very keen to recommence its activity and to reestablish foreign relations. In 1946, it spoke of communicating with the Dutch, Belgians and French. Unfortunately, it seemed that it would be the only Slavic nation to remain in the Union. However, it was prepared to continue its efforts and activity.⁴⁴

The Orel's first larger meeting with foreign colleagues probably took place in August 1946. The French Federation of Catholic Gymnastics organized a phys-

---

⁴² *Zprávy k VIII. sjezdu Čsl. Orla*, Typos, Brno 1947, pp. 18–19.

⁴³ The Order of Saint Sava was an Order of Merit, first awarded by the King of Serbia, Milan Obrenović, in 1883 and later by the Kingdom of Yugoslavia. Five grades were awarded. The Knight Grand Cross (sash over the shoulder, star on the right breast) was the first grade. "Orel: Ústřední list Orelstva" 1939, vol. 24, no. 11, pp. 109–110.

⁴⁴ "Orel: Ústřední list Československého Orla" 1946, vol. 27, no. 1, p. 14.

ical education course in Joinville from 19th to 31st August 1946. The Czechoslovak Orel joined the course, sending a four-member delegation. The course was divided into two main groups – men and women. The men’s course focused on apparatus exercises, appropriately complemented with track and field activities, while the women’s course mainly comprised of games, particularly basketball. Both the men’s and the women’s groups met in the evening to discuss acquired knowledge. The Czechoslovak delegation was not only actively engaged in the course during the day but also tried hard to inform participants of its experience in organizing physical education and of Czechoslovak physical education trends.⁴⁵

The UIOCEP conference, held in Zurich on 19th and 20th October 1946, enabled the Czechoslovak Orel to establish more contacts with Catholic gymnastics organizations abroad. Of all the member unions, the Swiss Catholic Men’s Gymnastics Union based in Zurich and the Swiss Catholic Women’s Gymnastics Union based in Basel were least affected by the Second World War. For their strength and geographical location, they also aspired to take charge of the whole organization. These unions also proposed for the UIOCEP headquarters to be transferred from Paris to Switzerland. However, the Zurich conference was mainly concerned with restoring the organization as a whole and reestablishing cooperation between those unions that had “survived” the war.⁴⁶

The UIOCEP’s first official post-war meeting again took place in Zurich on 4th and 5th January 1947 and was chaired by FGSPF⁴⁷ Mayor, François Hébrard. The meeting was attended by officials from France, Belgium, Switzerland, Austria and Czechoslovakia. František Leiner was again elected First Deputy Chairman of the Union, which was renamed the FICEP (Fédération internationale catholique d’éducation physique et sportive – International Catholic Federation of Physical and Sports Education). The headquarters of its general secretariat remained unchanged. In addition, the Chairman of the Swiss Gymnastics Union invited him to its Union Gala, which was to be held in Basel from 4th to 6th July 1947⁴⁸ and he was also invited by the FGSPF chairman to the Gala planned for

---

⁴⁵ National archives in Prague, Fund Československý Orel, Box 6, Orelská delegace v Joinville 1946, Zpráva o účasti orelské delegace na tělovýchovném kurse pořádaném francouzskou federací katolických gymnastů ve dnech 19.–31. srpna 1946 v Joinville.

⁴⁶ S. Vejvar, *Dějiny tělovýchovné organizace Orel v Čechách v letech 1909–1948* (Dissertation thesis), Charles University, Prague 2014, pp. 385–386.

⁴⁷ In 1942 in German-occupied France, the FGSPF was amalgamated with its women’s equivalent, the RSF (*Rayon sportif feminine* – Women’s Sports Department), becoming the UGSPF (Union gymnique et sportive des patronages de France – the French gymnastics and sports federation). However, this Union suspended activity in 1944, again becoming the FGSPF after the war, their merge with the RSF not being affected.

⁴⁸ National archives in Prague, Fund Československý Orel, Box 2, Zápisy schůzí náčelnické rady mužů 1946–47, Zápis o schůzi náčelnické rady mužů Čsl. Orla, konané dne 29. a 30. března 1947 v ústřední kanceláři Čsl. Orla v Brně, Veveří 6.

1948. FICEP member unions also agreed on organizing apparatus championships for all member unions. These were to take place in Paris in 1947, each member union being entitled to send a four-member team to represent it.⁴⁹

In February 1947, Ludmila Hudečková, Helena Mlčochová, Jiří Maláček and Rostislav Slavotínek were appointed members of the FICEP technical committee. At its meeting held in Prague from 18th to 20th April 1947,⁵⁰ the Czechoslovak Orel requested being given the chance to hold the 1949 international championships in Prague to coincide with the 1949 Orel Gala. This was to become the third Festival of the Czechoslovak Orel.⁵¹ The Czechoslovak Orel wanted to strive to get the other Czechoslovak Catholic organizations and institutions to join the planned Gala. These would be accompanied by delegations of foreign Catholic gymnastics unions and Catholics from “all allied states around the world.”⁵²

The women’s FICEP committee also made several important decisions in Prague in April 1947. The meeting was chaired by the French general secretary Marie-Thérèse Euquem. She was joined by French federation chief Olga Batany, Swiss women’s union president Elsie Widmer, Belgium’s Mrs Nayer and Czechoslovak Orel women’s chief Ludmila Hudečková along with female members of the High Council M. Šmoková, Helena Mlčochová and M. Leinerová. A number of issues were discussed at the meeting – rules for international championships, female gymnast exchanges, female trainers and instructors and schedules for future championships and events.⁵³

At the end of its meeting, the FICEP technical committee headed from Prague to Brno. At a meeting of the Czechoslovak Orel presidium, Brno had been approved as the venue to host a ceremonial parade, which would include demonstrations of French and Czech gymnastics and rhythmic gymnastics. The parade took place there on 20th April 1947.⁵⁴ It was concluded the day after in the Typos Palace, where the audience watched demonstrations of French and Czech methods of rhythmic gymnastics. Following the opening speeches of the Czechoslovak Orel’s sitting deputy mayor František Leiner and the General Secretary of the FICEP and the FSF (Fédération sportive de France – French Sports

---

⁴⁹ “Orel: Ústřední list Československého Orla” 1947, vol. 28, no. 1–2, p. 6.

⁵⁰ National archives in Prague, Fund Československý Orel, Box 2, Zápisy schůzí náčelnické rady mužů 1946–47, Zápis o schůzi náčelnické rady žen, konané dne 1.–2. února 1947 v místnostech ústřední kanceláře v Brně, Veverí ul. 6. “Orel: Ústřední list Československého Orla” 1947, vol. 28, no. 3, p. 36.

⁵¹ As previously mentioned, this festival had originally been planned for 1939 but was prevented from going ahead by events on the world stage in 1938 and 1939.

⁵² “Orel: Ústřední list Československého Orla” 1947, vol. 28, no. 7, p. 80.

⁵³ “Orel: Ústřední list Československého Orla” 1947, vol. 28, no. 10, pp. 128–129.

⁵⁴ National archives in Prague, Fund Československý Orel, Box 1, Zápisy ze schůzí předsednictva 1945–1948, Pořad jednání schůze Čsl. Orla, konané dne 2. dubna 1947.

Federation)⁵⁵ Armanda Thibaudeau, the floor was passed over to Marie-Thérèse Eyquem – physical exercise inspector for the state physical exercise under secretariat in Paris. Besides other things, she justified the formation of women’s Catholic gymnastics associations in various countries, stressing that Catholic gymnastics encourages the idea that

[...] the body should never become superior to the soul but the body should remain obedient to the soul given to us by God. Catholic physical education strives not to turn women into record breakers but to create healthy women prepared for the role of the Christian mother [...].

She also praised the work of the Czechoslovak Orel, which was the first of all European Catholic gymnastics associations to blaze the trail for women’s physical education.⁵⁶

At the 1947 FICEP meeting in Paris, an agreement was reached to include the Catholic Olympics in the 1949 Orel Gala to be held in Prague. This confirmed the Union’s participation in the Gala and the Czechoslovak Orel could begin to prepare to welcome thousands more members of foreign Catholic gymnastics unions from Belgium, France, Italy, the Netherlands, Switzerland and Austria. This occasion provided an ideal opportunity to familiarize its guests with the post-Second World War Orel movement.⁵⁷

The Czechoslovak Orel sent a team of fifteen, led by František Leiner and Jiří Malášek, to the Eighth Congress of Swiss Gymnasts and Sportsmen held in Basel from 4th to 6th July 1947. A team of twelve representative gymnasts was led by František Dofek. Orel Chief Rostislav Slavotínek joined them in Switzerland as well.⁵⁸ This gala was held for the first time since the Second World War had ended and was the first chance for “apparatus gymnasts” and athletes from France, Switzerland, Czechoslovakia, Belgium and Austria to meet and confront their strengths.⁵⁹ Unfortunately, representatives from the Netherlands, who

⁵⁵ It was the FGSPF’s successor. The FSF began its activity on 22nd March 1947. National archives in Prague, Fund Československý Orel, Box 5, závody – Laval 1947, Čsl. Orel Ministerstvu školství a osvěty, 10th July 1947. Y. Gastaut, S. Mourlane, *La Semeuse, 1904–2004: histoire d'un patronage niçois*, Serre Éditeur, Nice 2004, p. 105.

⁵⁶ National archives in Prague, Fund Československý Orel, Box 13, Tisková orelská služba 1946–48, Večer francouzské a české gymnastiky a rytmiky.

⁵⁷ National archives in Prague, Fund Československý Orel, Box 13, Tisková orelská služba 1946–48, Oběžník č. 6 Středočeské orelské župy Pospíšilovy v Praze I., Revoluční, č. 5., 1st August 1947.

⁵⁸ National archives in Prague, Fund Československý Orel, Box 5, Sport. slavnosti – Basilej 1947, Seznam účastníků gymnastického družstva, které vysílá Čsl. Orel. na VIII. tělocvičné slavnosti Švýcarského katolického tělocvičného a sportovního svazu, pořádané ve dnech 4.–6. července 1947 v Basileji. National archives in Prague, Fund Československý Orel, Box 5, Sport. slavnosti – Basilej 1947, Čsl. Orel Ministerstvu školství a osvěty, 17th June 1947.

⁵⁹ National archives in Prague, Fund Československý Orel, Box 13, Tisková orelská služba 1946–48, Orelské zprávy.

had committed themselves to coming, were unable to travel due to passport problems. The Orel delegation in their folk costumes raised great interest, resulting in the Swiss committing to send a team of at least 100 to take part in the 1949 Orel Gala. The occasion also saw the Czechoslovak Orel being invited to three other galas in Laval, Brussels and Paris. In addition, arrangements were made for Orel skiers to take part in championships scheduled for March 1948 in the French Alps. In return, Czechoslovak Orel officials were again promised participation in the 1949 Orel Gala. The Czechoslovak Orel team won great recognition in Basel and received several prizes and souvenirs.⁶⁰

A team of four Czechoslovak Orel representatives was sent to Laval for the FSF gymnastics championships on 19th and 20th July 1947. The team was led by Jiří Malášek,⁶¹ who again invited the French to Prague for their gala.⁶² On the evening of their arrival, Czechoslovak Orel gymnasts demonstrated a routine on the parallel bars but they were to be truly competing the following day. After the gala had finished, V. Kokeš and two other members of the Czechoslovak Orel High Council remained in France, in the commune of Joinville, to take part in an apparatus gymnastics course organized by the French federation from 4th to 14th August 1947.⁶³

On 20th August 1947, the Czechoslovak Orel presidium, having been invited by the Association of Friends of the Soviet Union, agreed to participate in the 30th anniversary of the Great October Socialist Revolution. Clubs were actually advised to ensure the highest possible participation. Pre-war anti-communism, i.e. anti-Sovietism, had been sidelined in the post-war climate and out of general gratefulness towards the Soviet Union.⁶⁴

In 1947, the Czechoslovak Orel was also invited to the gymnastics and sports gala held in Helsinki. Unfortunately, the invitation was late in arriving and the Czechoslovak Orel did not have time to form a team to represent them. Consequently, the gala was attended by only one female member of the High Council, Helena Mlčochová.⁶⁵

---

⁶⁰ "Orel: Ústřední list Československého Orla" 1947, vol. 28, no. 13, p. 169. National archives in Prague, Fund Československý Orel, Box 13, Tisková orelská služba 1946–48, Žádost o zveřejnění zpráv Tiskovou orelskou službou, 11th July 1947.

⁶¹ National archives in Prague, Fund Československý Orel, Box 13, Tisková orelská služba 1946–48, Unspecified document of the Orel Press Service. National archives in Prague, Fund Československý Orel, Box 2, Zápisy schůzí náčelnických rad mužů i žen 1946–48, Zápis o schůzi náčelnických rad Čsl. Orla, která se konala 6. září 1947 v 17 hod. v ústřední kanceláři Čsl. Orla.

⁶² At that time, the French had already confirmed that more than a thousand of them would travel to Prague.

⁶³ "Orel: Ústřední list Československého Orla" 1947, vol. 28, no. 14, p. 187.

⁶⁴ S. Vejvar, *Dějiny tělovýchovné organizace Orel v Čechách v letech 1909–1948* (Dissertation thesis), Charles University, Prague 2014, p. 388.

⁶⁵ National archives in Prague, Fund Československý Orel, Box 13, Tisková orelská služba 1946–48, Orelské zprávy.

At the meeting of the Czechoslovak Orel High Council in October 1947, Bartoloměj Kameník suggested challenging Austria and Belgium in a track and field competition.⁶⁶ His request was not granted but Jiří Malášek was subsequently assigned the task of trying to arrange friendly volleyball, basketball and table tennis matches against Austrian, Belgian or French teams. The question was raised to the Austrians that same year.⁶⁷ Following talks with the Austrian Gymnastics and Sports Union, two apparatus gymnastics meetings were agreed on in the end, one to be held in Brno in December 1947 and the other in Vienna in March 1948. A letter was also sent to raise the question of organizing a similar event against Belgium. However, no agreement was reached. A team of only six Orel representatives was sent to Belgium to compete in an apparatus gymnastics competition held in mid-November 1947.⁶⁸

Conditions for member union instructor exchanges were settled at the 1947 international conference of FICEP technical committees. The Belgian union was the first to send its female instructors, students of physical education at the Catholic University in Leuven, to Czechoslovakia. Their stay included a visit to Líšeň, where women and junior women from the Líšeň club demonstrated their floor exercises, dances and rhythmic gymnastics routines. The Orel's women's physical education was of great interest to the Belgian women, as women's physical education did not have its own style in Belgium, consisting exclusively of men's elements.⁶⁹

As previously mentioned, three Orel skiers were to take part in a ten-day ski course in the French Alps, starting on 5th February 1948. Another three Orel sportsmen were scheduled to join them to travel to the FSF skiing championships, held on 14th and 15th February 1948.⁷⁰ The best Orel skiers were to pit their

⁶⁶ National archives in Prague, Fund Československý Orel, Box 2, Zápisy schůzí náčelnických rad mužů i žen 1946–48, Zápis o schůzi náčelnické radě mužů Čsl. Orla, která se konala 12. října 1947 v 8 hod. v ústřední kanceláři Čsl. Orla.

⁶⁷ National archives in Prague, Fund Československý Orel, Box 1, Zápisy ze schůzí předsednictva 1945–1948, Zápis o 10. schůzi předsednictva Čsl. Orla XI. období, konané dne 17. prosince 1947 v klubovně restaurace Typos. National archives in Prague, Fund Československý Orel, Box 13, Tisková orelská služba 1946–48, Tisková orelská služba, 18th December 1947.

⁶⁸ National archives in Prague, Fund Československý Orel, Box 2, Zápisy schůzí náčelnických rad mužů i žen 1946–48, Náčelnická rada mužů – Připomínky ze schůze náčelnické rady 11. a 12. října 1947. National archives in Prague, Fund Československý Orel, Box 2, Zápis o schůzi náčelnické rady mužů Čsl. Orla, která se konala 6. září 1947 v 21 hod. v ústřední kanceláři Čsl. Orla. National archives in Prague, Fund Československý Orel, Box 2, Zápisy schůzí náčelnických rad mužů i žen 1946–48, Zápis o schůzi náčelnické radě mužů Čsl. Orla, která se konala 12. října 1947 v 8 hod. v ústřední kanceláři Čsl. Orla.

⁶⁹ National archives in Prague, Fund Československý Orel, Box 13, Tisková orelská služba 1946–48, Blíže neoznačený dokument Tiskové orelské služby.

⁷⁰ National archives in Prague, Fund Československý Orel, Box 1, Zápisy ze schůzí předsednictva 1945–1948, Zápis o 11. schůzi předsednictva Čsl. Orla XI. období, konané dne 14. ledna 1948 v malém salonku restaurace Typos, Brno, Běhounská ul.

strength in the French Alps against French, Swiss, Belgian and Austrian competitors. The Orel team was to be led by Jiří Maláček, who was subsequently due to head for Paris to discuss the Orel's participation in the French Federation Gala, scheduled to go ahead on 7th and 8th August 1948.⁷¹ However, the skiing championships in France were probably held without Czechoslovak participation.

Arrangements were made with the Austrian Gymnastics and Sports Union for teams of six representing both organizations to take each other on in apparatus gymnastics and floor exercise routines in Brno on 10th April 1948. The Czechoslovak Orel was again scheduled to travel to Paris at the end of July 1948. This time, a group of women gymnasts were to travel, the Women's High Council having begun preparations in 1947.⁷² However, neither this nor the apparatus gymnastics competition against the Austrians in Brno went ahead.

After the Communist coup in Czechoslovakia in February 1948, a new directive came into force on 27th February 1948, allowing the existence of only one single Czechoslovak physical education organization - the Sokol. All physical education, sports and hiking organizations, societies and clubs would be taken over by the Sokol, both in terms of property and members. This de facto brought the downfall of the Czechoslovak Orel, time again preventing it from going ahead with its planned third National Festival in Prague. This time, the Czechoslovak Orel had to wait years and years to be reestablished. The Communists had seized power and the totalitarian Communist regime would remain in Czechoslovakia, to varying degrees, until 1989.

Conclusion

The origins of the Orel gymnastics organization go back to the turn of the 20th century, when the first physical education divisions began to form in the Czech region of Austria-Hungary under the auspices of existing Catholic associations. Inspiration for the establishment and organization of the Orel movement can be found both in the Czech Sokol institution, from which the Orel institution adopted a large part of its organization structure, and in Slovenia, where a Catholic gymnastics organization called Orel had also been established. It was the

---

⁷¹ "Orel: Ústřední list Československého Orla" 1948, vol 29, no. 1, p. 16.

⁷² National archives in Prague, Fund Československý Orel, Box 1, Zápisy ze schůzí předsednictva 1945–1948, Zápis o 11. schůzi předsednictva Čsl. Orla XI. období, konané dne 14. ledna 1948 v malém salonku restaurace Typos, Brno, Běhounská ul. National archives in Prague, Fund Československý Orel, Box 2, Zápisy o schůzi náčelnických rad Čsl. Orla, která se konala 11. října 1947 v 17. hod. v ústřední kanceláři Čsl. Orla. National archives in Prague, Fund Československý Orel, Box 2, Zápisy schůzí náčelnických rad mužů i žen 1946–48, Zápis o schůzi župních náčelníků a náčelnic, která se konala 22. listopadu 1947 v 17 hod. v zasedací síni Typosu v Brně.

Slovenian Orel that the Orel institution in the Czech region of Austria-Hungary established its first foreign relations with.

After the end of the First World War, the Orel institution gained independence from the Catholic associations in the Czech region of Austria-Hungary. The Orel became an independent association operating nationwide and was named the Czechoslovak Orel. Its number of international contacts rapidly rose, helped in the 1920s by its two national Orel festivals and by its UIOCEP membership. Just as other large gymnastics organizations in Czechoslovakia – Sokol and the SDTJ, the Czechoslovak Orel was affiliated to an international gymnastics union.

Besides being affiliated to the UIOCEP in the 1920s, the Czechoslovak Orel held talks with the Slovenians on forming a Union of Slavic Orel Associations, which the Czechoslovak Orel was to preside over. This can again be said to have been another case where the Czechoslovak Orel had clearly drawn inspiration from the Czech Sokol, which presided over the Union of Slavic Sokol Associations, established in 1908. Another large Czechoslovak gymnastics organization – the SDTJ – was a member of the International Association of Red Sports and Gymnastics Associations. The importance of the SDTJ within the International Association of Red Sports and Gymnastics Associations grew over the years. However, unlike the Czechoslovak Orel, whose position within the UIOCEP grew continually, the SDTJ was significantly helped on its road to glory by the dissolution of workers' gymnastics associations in Germany and Austria in 1933 and 1934. However, a Union of Slavic Orel Associations was not formed and the Czechoslovak Orel had to make do with being affiliated to the UIOCEP.

Affiliation to the UIOCEP, which the Czechoslovak Orel was given in the early 1920s, was of great benefit. The affiliated unions mutually enriched each other. The Czechoslovak Orel could now compare its gymnasts with those from abroad. Actually, the Czechoslovak Orel became a pioneer for women's physical education within the UIOCEP, inspiring other affiliated unions with its highly developed program for women gymnasts. The Czechoslovak Orel was not only becoming a significant player within the UIOCEP but also one of the largest organizations affiliated to this Union. Consequently, the Czechoslovak Orel was offered first the chair of its second deputy president and later that of its first deputy president. This secured a more convenient position for Czechoslovak Orel officials to strive to have union rules modified to the benefit of their organization, at least in certain respects.

The Czechoslovak Orel actually established a number of other foreign contacts, not only with unions that were not affiliated to the UIOCEP. The second National Orel Festival, called the 1929 Prague Saint Wenceslas Festival of Orel Associations, was regarded by the Czechoslovak Orel as the highlight of its efforts in the 1920s, a number of foreign guests having already committed their presence in advance. The third Orel Festival, scheduled to take place in Prague

in 1939, was to be the peak of its efforts in the 1930s. However, the festival was called off in 1938 due to the complicated international situation. Efforts to organize the third festival in 1949 again failed, the totalitarian Communist regime having been introduced in Czechoslovakia a year earlier.

This de facto meant the end of the Czechoslovak Orel for many years to come and foreign relations were completely broken off. This forced the Czechoslovak Orel to operate in exile at least, not being reestablished in Czechoslovakia until the 1990s. However, it was never to follow up its achievement and regain its position in Czechoslovak gymnastics and sport and the FICEP.

Bibliography

Archives

National archives in Prague, Fund Československý Orel, Boxes 1, 2, 5, 6, 11, 13.

Periodicals

“Almanach sportu a tělesné výchovy na rok 1932” 1932.

“Jihočeský Orel: Věstník Jihočeské orelské župy Jana Valeriána Jirsíka v Českých Budějovicích, Lannova třída 652” 1932.

“Morgenpost: deutsches unparteiisches Tagblatt” 1935.

“Národní listy” 1935.

“Nová tělesná výchova: list pro tělesnou výchovu, tělocvik, sport, hry, skauting a pro vědecké studium těchto oborů” 1928.

“Orel: Ústřední list Československého Orelstva” 1928–1939.

“Orel: Ústřední list Orelstva” 1939.

“Orel: Ústřední list Československého Orla” 1946, 1947.

“Orelský věstník: List středočeské orelské župy Pospíšilovy” 1937.

“Tělesná výchova: Tělocvičný věstník Československého Orla” 1930, 1935, 1936, 1938.

“Věstník sokolský: List Svazu českoslovanského sokolstva” 1933.

Printed sources

Československý Orel: program, dějiny, statistika, Ústřední Rada Orla československého, Prague 1931.

Zprávy k VIII. sjezdu Čsl. Orla, Typos, Brno 1947.

Literature

- Bahenský P., Semerád M., *Analýza vývoje výkonnosti v běhu mužů na 1500 m v ČR 1945-2013*, "Studia Kinanthropologica" 2014, vol. 15, no. 3, pp. 131–140; <http://dx.doi.org/10.32725/sk.2014.049>.
- Bahenský P., Tlustý P., *Analýza vývoje výkonnosti v běhu mužů na 5000 m v ČR 1945–2016*, "Studia Kinanthropologica" 2017, vol. 18, no. 2, pp. 97–107, <http://dx.doi.org/10.32725/sk.2017.024>.
- Bránský J., Vítek J., Parma J., *Orel v Boskovicích – 100 let*, Orel, Boskovice 2009.
- Gastaut Y., Murlane S., *La Semeuse, 1904–2004: histoire d'un patronage niçois*, Serre Éditeur, Nice 2004.
- Jirka J., *Sto let královny*, Česká atletika, Prague 1997.
- Skoupý A., *Slovinský orel v kontextu politických poměrů meziválečné Jugoslávie*, [in:] I. Koucká, D. Papajík (eds.), *Politický katolicismus v nástupnických státech Rakousko-Uherské monarchie v letech 1918–1938*, Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc 2001, pp. 105–112.
- Tlustý T., *Orel – the Catholic physical education association: foreign relations up to 1929*, "Sport i Turystyka. Środkowoeuropejskie Czasopismo Naukowe" 2021, vol. 4, no. 1, pp. 11–31, <http://dx.doi.org/10.16926/sit.2021.04.01>.
- Vejvar S., *Dějiny tělovýchovné organizace Orel v Čechách v letech 1909–1948* (Dissertation thesis), Charles University, Prague 2014.
- Waic M., *Tělesná výchova a sport v politickém životě meziválečného Československa*, Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, Prague 2016.

Deklaracja braku konfliktu interesów

Autor deklaruje brak potencjalnych konfliktów interesów w odniesieniu do badań, autorstwa i/lub publikacji artykułu *Orel – the Catholic gymnastics organization and its foreign relations between 1929 and 1948*.

Finansowanie

Autor nie otrzymał żadnego wsparcia finansowego w zakresie badań, autorstwa i/lub publikacji artykułu *Orel – the Catholic gymnastics organization and its foreign relations between 1929 and 1948*.

Declaration of Conflicting Interests

The author declared no potential conflicts of interests with respect to the research, authorship, and/or publication of the article *Orel – the Catholic gymnastics organization and its foreign relations between 1929 and 1948*.

Funding

The author received no financial support for the research, authorship, and/or publication of the article *Orel – the Catholic gymnastics organization and its foreign relations between 1929 and 1948*.

<http://dx.doi.org/10.16926/sit.2022.01.03>

Zbigniew WÓJCIK*

<https://orcid.org/0000-0003-1578-3119>

Sport zapaśniczy w Zrzeszeniu Ludowe Zespoły Sportowe na Warmii i Mazurach (1964–1975)

Jak cytować [how to cite]: Wójcik Z., *Sport zapaśniczy w Zrzeszeniu Ludowe Zespoły Sportowe na Warmii i Mazurach (1964–1975)*, „Sport i Turystyka. Środkowoeuropejskie Czasopismo Naukowe” 2022, t. 5, nr 1, s. 55–75.

Wrestling in the Association of Folk Sport Teams (LZS) in Warmia and Mazury (1964–1975)

Abstract

Wrestling appeared in the region of Warmia and Mazury relatively late and in the LZS Association just in the mid 60's. Rural athletes were particularly fond of freestyle. It was practised in six LZS clubs: Zarzew Mazuchówka, Mazur Wydminy, Naprzód Sulima, Pogoń Ryn, Giżycko and Piast Sterławki Wielkie. Despite the lack of highly qualified staff and spartan training accommodations, mediocre successes were achieved in the regional, zonal and nationwide competition. Shaped by hard physical work, sports progress empowered the character of practitioners, the correct recruitment and selection, determination and commitment to training process and the lack of alternative forms of spending spare time. The youth from small towns and villages perceived sport as one of the few attractions. Therefore the possibility of wrestling, created by sports activists, had many supporters. Sport activities integrated young people in small towns and villages, it was also a good way to get to know other larger agglomerations, their history, monuments and cultural traditions and all this complemented school educational process.

Keywords: wrestling, Warmia and Mazury, sport, LZS clubs, free style wrestling.

---

* dr, Olsztyńska Szkoła Wyższa, Wydział Nauk o Zdrowiu, Katedra Wychowania Fizycznego; e-mail: zbigniew-wojcik@o2.pl

Streszczenie

Sport zapaśniczy pojawił się na Warmii i Mazurach stosunkowo późno, a w zrzeszeniu LZS dopiero w połowie lat sześćdziesiątych minionego wieku. Większy sportowcy upodobali sobie styl wolny. Uprawiano go w sześciu kołach LZS: Zarzewie Mazuchówka, Mazur Wydminy, Naprzód Sulimy, Pogoń Ryn, Giżycko i Piast Sterławki Wielkie. Mimo spartańskich warunków szkoleniowych i braku wysoko kwalifikowanych kadr odnoszono wymierne sukcesy w rywalizacji okręgowej, strefowej i ogólnopolskiej. Sportowy postęp możliwy był dzięki ukształtowanemu przez ciężką fizyczną pracę na roli charakterowi ćwiczących, poprawnemu naborowi i selekcji, determinacji i zaangażowaniu w proces treningowy oraz brakowi alternatywnych form zagospodarowania czasu wolnego. Młodzież z niewielkich miast i wsi postrzegała sport jako jedną z nielicznych atrakcji, dlatego stworzona przez działaczy możliwość uprawiania zapasów miała wielu zwolenników. Działalność sportowa integrowała mieszkańców, była też dobrym sposobem na poznanie innych większych aglomeracji, ich historii, zabytków i tradycji kulturowych, a wszystko to uzupełniało proces edukacji szkolnej.

Słowa kluczowe: zapasy, Warmia i Mazury, sport, koła LZS, zapasy w stylu wolnym.

Wprowadzenie

Celem artykułu jest przedstawienie procesu rozwoju sportu zapaśniczego w Zrzeszeniu LZS na Warmii i Mazurach. Region ten powrócił do Polski po zakończeniu działań II wojny światowej. Jednakże zasiedlanie tych ziem w znacznej mierze osadnikami z Kresów Wschodnich II Rzeczypospolitej skutkowało m.in. tym, że znane od szeregu lat w innych częściach kraju zapasy pojawiły się tam bardzo późno. Pierwsze szkolenia z zapaśnictwa zaprezentowano w Olsztynie dopiero w roku 1948 junakom Powszechnej Organizacji „Służba Polsce” głównie w formie technik samoobrony¹. Miejskowy Wojewódzki Urząd Kultury Fizycznej (WUKF) inicjował przedsięwzięcia mające spopularyzować ciężką atletykę w regionie. Korzystano z pomocy działaczy z Wybrzeża Gdańskiego i Podlasia. W roku 1953 do wąskiego grona pierwszych entuzjastów dołączył ppor. Zenon Rydziński, absolwent Wyższej Szkoły Wojsk Inżynieryjnych we Wrocławiu². Kontynuował on działalność propagandowo-szkoleniową zainicjowaną przez WUKF. Obejmowała ona głównie środowiska wojskowe i robotnicze, a ppor. Rydziński specjalizował się w stylu klasycznym, który z sukcesami uprawiał jeszcze jako podchorąży na Dolnym Śląsku.

Popularyzację sportu w środowisku wiejskim po II wojnie światowej zainicjował Związek Samopomocy Chłopskiej. Niepoślednią rolę odegrała także Główna Rada Sportu Wiejskiego. Jednak największe zasługi przypisać należy powoła-

¹ „Zbyszko Cyganiewicz” zapytuje o zapaśnictwo, „Życie Olsztyńskie” 1948, nr 279, s. 4.

² Z. Wójcik, M. Boraczyński, T. Boraczyński, *Edukacyjno-wychowawcza działalność klubów i sekcji zapaśniczych w polskim regionie Warmia i Mazury (1945–1989)*, „Уманська Старовина” 2021, nr 8, s. 102.

nemu w roku 1952 Zrzeszeniu Ludowe Zespoły Sportowe (LZS). Dzięki tej organizacji walory związane z uprawianiem sportu masowego i wyczynowego poznały szerokie rzesze młodzieży wiejskiej. Umożliwiło to odkrycie wielu sportowych talentów, a wiejska kultura fizyczna – jak podaje Rafał Szubert – przyczyniła się znacząco do rozwoju polskiego sportu³. Usportowienie warmińsko-mazurskich wsi po 1945 roku z uwagi na procesy demograficzno-społeczne było jednak dużo bardziej skomplikowane. Wymiana ludności i zasiedlanie opuszczonych poniemieckich gospodarstw przez przesiedleńców z Wołynia, Wileńszczyzny, Kurpiowszczyzny, z województw białostockiego, lubelskiego, a następnie Ukraińców z akcji „Wisła” tworzyło wielokulturową mozaikę narodowościową. Sytuację pogarszał ponadto rozpowszechniony analfabetyzm, różnorodność wyznań religijnych i dużo większy brak specjalistycznych kadr niż np. w Polsce centralnej. Z powyższych względów zapasy w olsztyńskich wsiach uprawiać zaczęto stosunkowo późno. Pionierem w rozwoju tej dyscypliny w kołach LZS był Marian Ledziński – przewodniczący Rady Powiatowej w Giżycku. Zainspirowany postęпами zapaśników ze stolicy regionu, w pierwszej połowie lat sześćdziesiątych minionego wieku postanowił przybliżyć jej walory podopiecznym uprawiającym podnoszenie ciężarów w kołach LZS: Zarzewie Mazuchówka, Naprzód Sulimy, Piast Sterławki Wielkie i Giżycko⁴. Wspomnieć warto, że zapasy przez krótki czas uprawiano także w gminnych klubach Pogoń Ryn i Mazur Wydminy, ale skupieni w nich działacze i zawodnicy nie rozwinęli szerszej działalności i dlatego zostali pominięci w niniejszym opracowaniu. W wiejskich świetlicach, remizach strażackich i innych zaadaptowanych obiektach, odmiennie niż w Olsztynie, dominował styl wolny. Temu zagadnieniu poświęcony jest ten artykuł, jednak podkreślić należy, iż do zrzeszenia LZS na Warmii i Mazurach należały także stowarzyszenia z Zespołu Szkół Rolniczych w Karolewie i Międzyzakładowy Ludowy Klub Sportowy Motor Lubawa. Z uwagi na fakt, że LZS Orzeł Karolewo był klubem szkolnym, w którym ćwiczyli wyłącznie uczniowie tej placówki, a sekcję zapaśniczą utworzono zaledwie cztery lata przed założoną przez autora cezurą końcową badań – pominięto go w opracowaniu. Natomiast w Lubawie uprawiano styl klasyczny dopiero od 1980 roku, co nie koreluje z nurtem prowadzonych tu rozważań.

Koła LZS w województwie olsztyńskim w latach sześćdziesiątych i siedemdziesiątych minionego wieku nie ograniczały się jedynie do działalności sportowej. Członkostwo w tej organizacji było wyborem sposobem na integrację środowisk młodzieżowych także poprzez wspólną społeczną pracę w zakresie rozbudowy niezbędnej infrastruktury, organizację wycieczek krajoznawczych, ludo-

³ R. Szubert, *Kultura fizyczna w przemianach wsi polskiej w latach 1944–1956*, Wydawnictwo Akademii Wychowania Fizycznego we Wrocławiu, Wrocław 2010, s. 78.

⁴ Z. Wójcik, J. Jaroszewski, *Sport zapaśniczy w tradycji województwa olsztyńskiego*, „Komunikaty Mazursko-Warmińskie” 2019, nr 3, s. 620.

wych zabaw tanecznych, czy spotkań ze znanymi sportowcami i działaczami kultury. Konkludując, podkreślić należy, że były to przejawy edukacji poprzez sport⁵. Reforma administracyjna przeprowadzona przez władze Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej w roku 1975 miała duży wpływ na funkcjonowanie wielu stowarzyszeń sportowych. Niektóre z nich znalazły się w granicach nowo powstałych województw. Z powyższych względów wspomniany rok stanowi cezurę końcową przeprowadzonych badań.

Metody i problemy badawcze

W przygotowaniu pracy wykorzystano metody monograficzną, syntetyczną i porównawczą. Skonstruowano następujące problemy badawcze:

1. Jakie uwarunkowania miały wpływ na poziom zapasów w stylu wolnym na Warmii i Mazurach w Zrzeszeniu Ludowe Zespoły Sportowe?
2. Czy w omawianym okresie nastąpił rozwój sportu zapaśniczego w kołach LZS?
3. Jakie sukcesy osiągnęli zawodnicy w latach 1964–1975?

Wyniki i dyskusja

LZS Zarzewie Mazuchówka

Już na początku lat sześćdziesiątych ubiegłego wieku dobrze rozwiniętą działalność sportową prowadziła Rada Wojewódzka Zrzeszenia LZS z siedzibą w Olsztynie. Najwięcej splendoru przynosiło wówczas jeździectwo. Natomiast w kole LZS Mazuchówka w gminie Wydminy przez szereg lat – bez większych efektów – uprawiano piłkę nożną i podnoszenie ciężarów. Rada Powiatowa LZS w Giżycku dokładała wielu starań, aby treningiem sportowym objąć jak największe rzesze młodzieży. Przełomowym okazał się jednak dopiero rok 1964, kiedy to uprawnienia pomocnika instruktora zapasów zdobył mieszkaniec wsi Antoni Hanc. W tym czasie w ewidencji Polskiego Związku Zapaśniczego zarejestrowanych było jedynie 46 trenerów⁶. Zajęcia sportowe odbywały się początkowo w prywatnym lokalu jego ojca – rolnika Piotra Hanca. Pozostawało to w sprzeczności z wielowiekową tradycją polskiej wsi, ponieważ jej mieszkańcom przez długi czas obcy był widok bawiącego się chłopca i prawie nieznaną obraz plebejusza siłującego się fizycznie⁷. Pio-

⁵ Z. Dziubiński, *Edukacja poprzez sport*, Wydawnictwo SALOS RP, Warszawa 2004, s. 44.

⁶ P. Godlewski, *Polski związek zapaśniczy 1992–2004*, Wydawnictwo Magnum, Gorzów Wlkp. 2004, s. 82.

⁷ W. Lipoński, *Sport. Literatura. Sztuka*, Wydawnictwo Sport i Turystyka, Warszawa 1974, s. 57.

nierami zapaśnictwa w Mazuchówce byli: Waldemar i Edward Buszanowie, Roman i Aleksander Dudowie, Edward Dzienisiewicz i Tadeusz Ostrowski⁸. Kiedy grupa entuzjastów skonsolidowała się i okrzepla, przeniesiono zajęcia do opuszczonego i zaniedbanego baraku. Z inicjatywy młodych sportowców, dużym nakładem pracy społecznej, w budynku niezwłocznie przeprowadzono prace adaptacyjne. Naczelnik gminy Wydminy zakupił nawet na koszt urzędu niezbędne materiały budowlane. Przeprowadzony remont przekształcił zniszczony obiekt w większą świetlicę, w której w latach późniejszych funkcjonował także klub Ruch.

Podobną procedurę zainicjował w LZS Giżycko Władysław Piskor. W ten sposób powstały pierwsze sekcje zapaśnicze w powiecie. Największym zainteresowaniem cieszył się styl wolny, który następnie na wiele lat zadomowił się w wiejskich kołach sportowych. Brak stosownej infrastruktury nie przeszkadzał w organizacji licznych zawodów. Zarówno te najprostsze: pokazowo-propagandowe, dożynkowe, jak i spartakiady powiatowe LZS, bez większych problemów organizowano na boiskach piłkarskich, wiejskich placach i tym podobnych miejscach. Cieszyły się one znacznym zainteresowaniem publiczności. Za jednego z lepszych zawodników tej niewielkiej mazurskiej miejscowości przez szereg lat uchodził instruktor A. Hanc. Już w grudniu 1965 roku, wraz z kilkoma innymi zapaśnikami LZS z powiatu giżyckiego, powołany został do reprezentacji województwa olsztyńskiego. Wkrótce ekipa Warmii i Mazur delegowana została na strefowe mistrzostwa Polski Zrzeszenia LZS. Rozgrywano je w Białej Podlaskiej. Jednak kwalifikacje do turnieju finałowego wywalczyło tylko dwóch spośród nich: Antoni Hanc (LZS Zarzewie Mazuchówka) w wadze średniej oraz Henryk Guzowski (LZS Giżycko) w wadze półciężkiej. Obaj uplasowali się na trzecich miejscach. Dzięki ich postawie reprezentacja Olsztyna w klasyfikacji drużynowej zajęła czwartą pozycję. Rezultatem tym wyprzedziła zapaśników z Gdańska i Białegostoku.

Turniej finałowy mistrzostw Polski LZS organizowała krakowska Rada Wojewódzka – zawody rozegrano w nieodległej od królewskiego grodu Olszanicy. Zakwalifikowanie się po raz pierwszy do imprezy centralnej działacze Rady Powiatowej w Giżycku przyjęli jako prawdziwy sukces. Wyjazd A. Hanca i H. Guzowskiego na krajowe mistrzostwa był też atrakcyjną formą nagrody⁹. Udział w zawodach ogólnopolskich mobilizował trenujących do jeszcze większego zaangażowania w proces szkoleniowy.

Zapasy stały się nowym wyzwaniem, choć na czołowe lokaty we współzawodnictwie ogólnopolskim trzeba było jeszcze poczekać. Sukcesy odnoszono natomiast w mistrzostwach okręgu. W styczniu roku 1966 A. Hanc wraz z podopiecznymi reprezentował Radę Powiatową LZS Giżycko w pierwszych powojennych mistrzostwach województwa. W tych pionierskich zawodach wywalczył za-

---

⁸ Relacja A. Hanca z 30.11.2016 r. (zapis w posiadaniu autora).

⁹ Tamże.

szczytny tytuł wicemistrza okręgu olsztyńskiego¹⁰. Drużynę z Mazuchówki tworzyli głównie młodzi chłopcy z okolicznych wsi, pobierający naukę w szkołach zawodowych i średnich w Giżycku i Kętrzynie. Przykładowo, startujący w wadze piórkowej uczeń Liceum Pedagogicznego Waldemar Buszan zajął wówczas wysokie trzecie miejsce¹¹. Szkoda jedynie, że wkrótce po tym wydarzeniu trener Stanisław Gano zainteresował go lekkoatletyką, w której zanotował następnie wiele interesujących rezultatów. Jego rówieśnicy, mimo spartańskich warunków, nadal uczestniczyli w edukacji zapaśniczej, ale z uwagi na niedobór środków dydaktycznych i startów kontrolnych postępy były niewielkie. W zawodach strefowych, które były kolejnymi eliminacjami do mistrzostw Polski LZS, uczestniczył jedynie instruktor A. Hanc. W zmaganiach tych ponownie wywalczył sobie prawo reprezentowania województwa olsztyńskiego w turnieju finałowym. Pod patronatem Rady Głównej Zrzeszenia LZS zawody odbywały się po raz siódmy. W dniach 19–20 listopada 1966 roku rozgrywano je w Giżycku. Gospodarze zdobyli w tej prestiżowej imprezie dwa medale, natomiast reprezentant Mazuchówki uplasował się na piątej pozycji¹². Był to dobry okres w rozwoju sportu zapaśniczego w powiecie. Duży wpływ na systematyczne postępy miał niestrudzony działacz i sympatyk sportu Marian Ledziński. To dzięki finansowemu wsparciu Rady Powiatowej możliwe było funkcjonowanie sekcji zapaśniczych w kilku innych wiejskich kołach LZS.

Jak już o tym wspomiano, specjalizowano się w stylu wolnym, ale brak podobnych klubów na terenie Warmii i Mazur utrudniał bardziej spektakularny rozwój organizacyjny i sportowy. Korzystano głównie z systemu współzawodnictwa prowadzonego przez zrzeszenie LZS. W roku 1967 A. Hanc jako najlepszy zapaśnik z Mazuchówki, wraz z zawodnikami LZS Giżycko, po raz trzeci dostąpił zaszczytu reprezentowania regionu w VIII Mistrzostwach Polski Zrzeszenia LZS w zapasach. Tym razem rozgrywano je w Olsztynie w dniach 16–18 marca. W stolicy regionu Hanc nie wywalczył, niestety, upragnionego medalu, ale jego szósta pozycja w wadze średniej przyczyniła się znacząco do sklasyfikowania ekipy z Warmii i Mazur na trzecim miejscu w punktacji drużynowej¹³. Z podobnym zaangażowaniem zapaśnicy z Zarzewia Mazuchówka walczyli w dniach 18–19 listopada tegoż roku (1967) w Sieradzu o puchar Rady Głównej LZS. Wiodącą rolę w reprezentacji województwa olsztyńskiego odgrywał nadal instruktor A. Hanc. W tym okresie w LZS Zarzewie uprawianiem sportu zajmowało się liczne grono młodzieży. Rada Powiatowa LZS w Giżycku, dokonując podsumowania

¹⁰ *Zapaśnicy jadą do Wrocławia*, „Głos Olsztyński” 1966, nr 21, s. 6.

¹¹ Relacja W. Buszana z 25.01.2017 r. (zapis w posiadaniu autora); Dyplom za zajęcie III miejsca w mistrzostwach województwa w kategorii wagowej 63 kg (zbiory prywatne W. Buszana).

¹² *Sukces zapaśników Giżycka na mistrzostwach Polski LZS*, „Głos Olsztyński” 1966, nr 277, s. 5.

¹³ *Tego jeszcze nie było – trzecie miejsce zapaśników Giżycka na mistrzostwach Polski LZS*, „Głos Olsztyński” 1967, nr 67, s. 6.

współzawodnictwa, sklasyfikowała klub na ósmym miejscu. Wśród dziesięciu najlepszych sportowców powiatu aż sześciu uprawiało zapasy¹⁴.

Największym sukcesem wiejskiej sekcji zapaśniczej w jej kilkuletniej historii okazał się udział A. Hanca w mistrzostwach Polski seniorów, organizowanych przez Polski Związek Zapaśniczy (PZZ) w roku 1968 w Lublinie. W zawodach finałowych (styl wolny) uplasował się on na ósmej pozycji. Radę Powiatową LZS Giżycko oraz region warmińsko-mazurski reprezentowali w Lublinie także Eugeniusz Wojciechowski oraz Henryk Guzowski. Ostatni z wymienionych odebrał tam zaszczytny brązowy medal. Sukces ten okazał się silnym impulsem w kontynuacji szkolenia we wszystkich kołach zrzeszonych w Radzie Powiatowej LZS. Wszystko to wskazywało na rosnącą rolę sportu zapaśniczego. Aby proces ten nie stracił swojej dynamiki, A. Hanc, w porozumieniu z Radą Powiatową, w drugiej połowie lat sześćdziesiątych XX wieku przeniósł prowadzoną przez siebie sekcję do urokliwie usytuowanej nad Jeziorem Wydmieńskim miejscowości Wydminy¹⁵. Zasadniczym powodem tej decyzji była gwarancja prowadzenia treningów w szkolnej sali gimnastycznej oraz możliwość zainteresowania sportem zapaśniczym jeszcze szerszego grona młodzieży. Od tej pory jego wychowankowie reprezentowali już LZS Mazur Wydminy.

Funkcjonująca zaledwie kilka lat sekcja zapaśnicza we wsi Mazuchówka zainspirowała tamtejszą młodzież do aktywnego zagospodarowania czasu wolnego. Treningi okazały się dla wielu z nich odskocznią od monotonii życia wiejskiego, natomiast wyjazdy na zawody były nietuzinkową nagrodą stwarzającą okazję do poznania własnego regionu, a niekiedy także kraju. Natomiast wyniki sportowe zmotywowały niektórych dawnych sportowców do dalszej nauki i ukierunkowały ich decyzje dotyczące wyboru przyszłego zawodu. Szczególnie interesującym jest tu np. fakt, że dawny instruktor Piasta Sterławki Wielkie – o czym będzie jeszcze mowa – od szeregu lat jest trenerem klasy II i już blisko pół wieku zajmuje się szkoleniem zapaśników. Wspomnieć warto, iż nie jest to odosobniony przypadek.

LZS Naprzód Sulimy

Ludowy Zespół Sportowy zawiązał się w Sulimach już w lipcu 1946 roku¹⁶. Największą inicjatywą w jego powołaniu wykazała się liczna rodzina polskich Mazurów – Wejssmanów. W roku 1956, po szczęśliwym powrocie z Syberii, z entuzjazmem sport uprawiała nie mniej liczna rodzina Jasudowiczów. Zawodnicy wyróżniali się rzadko spotykanym współcześnie zaangażowaniem i determinacją. Pozwalało to na osiągnięcie dobrych rezultatów sportowych. W roku następnym

¹⁴ Zob. Kronika LZS „Naprzód” Sulimy, s. 21; artykuł pt. *Dziesięciu najlepszych w Giżycku*, „Głos Olsztyński” 1968 r.

¹⁵ Relacja A. Hanca...

¹⁶ *Najstarsze LZS-y*, „Głos Olsztyński” 1966, nr 278, s. 5.

(1957), po latach starań i usilnych zabiegów, najbardziej zdeterminowani z licznego grona rodziny Wejssmanów uzyskali zgodę na wyjazd do Niemiec. Wówczas na jednym z zebrań wiejskiego klubu funkcję przewodniczącego powierzono Michałowi – najstarszemu z rodzeństwa Jasudowiczów. Zainspirowany społeczną funkcją i spoczywającą na nim odpowiedzialnością, zdecydował się podjąć wkrótce po wyborze naukę w Zasadniczej Szkole Rolniczej w Karolewie. Z jego inicjatywy miejscowe koło LZS przyjęło nazwę Naprzód. Od tego momentu zarysował się też dynamiczny dalszy rozwój. Wzorując się na aktywistach z okolicznych wsi, przewodniczący Jasudowicz zainicjował treningi podnoszenia ciężarów. Równie chętnie w wiejskim kole LZS uprawiano hokej na lodzie. Mecze towarzyskie rozgrywano na skutym lodem Jeziorze Niegocin. Najzdolniejsi łyżwiarze reprezentowali Łuczankę Giżycko w regularnych rozgrywkach klasy A.

O zapasach rozprawić zaczęto w roku 1965. Kilka miesięcy później zdecydowano o powołaniu specjalistycznej sekcji. W archiwum Okręgowego Związku Zapaśniczego zachowała się deklaracja przyjęcia LZS Naprzód Sulimy w poczet członków PZZ¹⁷. Pierwsi zawodnicy, tak jak w pozostałych klubach powiatu giżyckiego, wywodzili się z grona uprawiających podnoszenie ciężarów. Przełomowym w rozwoju sportu zapaśniczego w Sulimach okazał się rok 1966. Wrodzone predyspozycje, ciężka praca już w okresie dzieciństwa na Syberii oraz proste treningi, które spośród cech motorycznych najbardziej rozwijały się, umożliwiły powołanie Michała Jasudowicza do kadry województwa. Wraz z Henrykiem Guzowskim i kilkoma innymi zapaśnikami z powiatu giżyckiego reprezentowali region w VI Centralnej Spartakiadzie Wsi. Organizatorem imprezy była poznańska Rada Wojewódzka LZS. Zawody zapaśnicze rozegrano w dniach 11–15 sierpnia, przy prażącym nieznośnie słońcu, na boisku Państwowego Liceum Pedagogicznego w Krotoszynie. Wtedy to M. Jasudowicz, reprezentant LZS Naprzód Sulimy, zdobył w kategorii wagowej 87 kg brązowy medal. Dzięki lepszemu przygotowaniu technicznemu wyprzedzili go Bogdan Bartkowiak (Poznań) i Janusz Piskorski (Wrocław). Czwarte miejsca wywalczyli w swoich kategoriach wagowych Mirosław Woźniak i Tadeusz Łokuciejewski. Mimo trwających wakacji zmaganiom zapaśników przyglądało się liczne grono młodzieży szkolnej, kształcącej się na przyszłych pedagogów¹⁸. W Centralnej Spartakiadzie Wsi olsztyńscy zapaśnicy w klasyfikacji drużynowej uplasowali się na VI miejscu. Wyraźnie lepiej spisali się tworzący wspólną reprezentację ciężarowcy: Jarmałkowicz zdobył srebrny, a Brzeziński i Michalski brązowe medale. Uwzględniając wyniki siatkówki, kolarstwa, lekkiej atletyki (kobiet i mężczyzn), ekipa województwa olsztyńskiego zajęła wówczas IX miejsce¹⁹.

¹⁷ Archiwum OZZ w Olsztynie,teczka: Akta prawne OZZ, Deklaracja nr 141/66 przystąpienia LZS „Naprzód” Sulimy do Polskiego Związku Zapaśniczego, k. 141.

¹⁸ Relacja H. Guzowskiego z dnia 7.10.2016 r. (zapis w posiadaniu autora).

¹⁹ *Warszawa zwyciężyła, Olsztyn na dziewiątym miejscu*, „Głos Olsztyński” 1966, nr 194, s. 4.

Jeszcze w tym samym roku (1966) przewodniczący Jasudowicz i pięciu innych reprezentantów województwa olsztyńskiego na zawodach strefowych w Wysokim na Lubelszczyźnie zakwalifikowało się do mistrzostw Polski Zrzeszenia LZS. Rozegrano je – jak już była o tym mowa – 19 i 20 listopada w Giżycku. Cieszyły się bardzo dużym zainteresowaniem mieszkańców miasta i okolicy, a w historii sportu zapaśniczego w regionie zapisały się w sposób szczególny. Sulimy, Radę Powiatową LZS oraz województwo olsztyńskie reprezentowali: wspomniany M. Jasudowicz, Mirosław Woźniak oraz Tadeusz Łokuciejewski. Pierwszy z wymienionych uchodził za zdecydowanego faworyta do tytułu mistrza Polski. Jednak w owym dniu zawierał on związek małżeński i po dwóch zwycięskich walkach, w których położył swoich przeciwników na łopatki, udał się do Urzędu Stanu Cywilnego. Honoru koła LZS skutecznie bronił mało dotąd widoczny Woźniak, który wywalczył dla swojego klubu tytuł wicemistrza Polski – w finałowym pojedynku uległ on niespodziewanie Kazimierzowi Jastrzębskiemu, reprezentującemu województwo łódzkie. Dobry rezultat – czwarte miejsce – w wadze koguciej wywalczył T. Łokuciejewski. Także na czwartej pozycji, w wadze półciężkiej, sklasyfikowano ostatecznie M. Jasudowicza. Wysokie lokaty zapaśników z Sulim były efektem dużego zaangażowania w proces treningowy, a uczestnictwo w zajęciach szkoleniowych bardzo skutecznie integrowało wiejskie środowisko sportowe.

Zwieńczeniem roku 1966 dla zapaśników LZS Naprzód był udział M. Jasudowicza i A. Świątkowskiego w mistrzostwach Polski seniorów (styl wolny) rozgrywanych w Katowicach. W stolicy Śląska budowano w tym czasie na dawnej hałdzie hutniczej Wojewódzką Halę Widowiskowo-Sportową, nazywaną obecnie Spodkiem. W Górnośląskim Zagłębiu Przemysłowym najlepiej zaprezentował się Jasudowicz, zajmując w wadze do 87 kg siódme miejsce²⁰. Świątkowski uplasował się na ósmej pozycji²¹. Warto podkreślić, iż wspomniani zawodnicy zapasy uprawiali dopiero od dwóch lat, zaś poziom szkolenia w wiejskim kole LZS nie był na najwyższym poziomie.

Jeszcze w trakcie sezonu startowego na kurs instruktora Rada Powiatowa oddelegowała uzdolnionego M. Jasudowicza. Zauważyć należy, że uchodził on za zaangażowanego szkoleniowca, a zarazem utalentowanego zapaśnika. Był to istotny walor motywacyjny dla pozostałej młodzieży z najbliższej okolicy, na tyle silny, że z jego kwalifikacji postanowili skorzystać zapaleńcy z sąsiedniego koła LZS Koźuchy i nie przerażało ich, że zajęcia odbywać się miały w wiejskiej stodole²². Ćwiczone tam głównie w chłodne i deszczowe dni, natomiast przy sprzyjających warunkach atmosferycznych Jasudowicz prowadził zajęcia na płycie

²⁰ *Od siatkówki po zapaśniczą matę*, „Gazeta Giżycka” 2018, nr 7, s. 24.

²¹ Kronika LZS „Naprzód” Sulimy..., s. 4.

²² W. Wiechowski, *Trzeba pokochać sport*, „Wiadomości Sportowe” 1975, nr 48, s. 4.

miejscowego boiska. Zawsze przed treningiem rozkładano materace z morskiej trawy i przykrywano chropawym, ścierającym naskórek brezentem. Całość każdorazowo przewożono specjalnie do tego celu skonstruowanym wózkiem. O atestach nikt wówczas nie dyskutował!

W dniach 16–18 marca 1967 roku M. Jasudowicz jako czołowy zapaśnik Sulim i powiatu giżyckiego uczestniczył w rozgrywanych w Olsztynie VIII Mistrzostwach Polski Zrzeszenia LZS w stylu wolnym. Był to swoisty rewanż za niepomyślny start w roku poprzednim. Zapaśnik miejscowego koła LZS tym razem stanął na wysokości zadania i w wadze półciężkiej wywalczył zaszczytny brązowy medal²³. LZS Naprzód w klasyfikacji prowadzonej przez Radę Powiatową LZS uplasował się na szóstej pozycji²⁴. Końcowa lokata w rankingu oznaczała już symptomy kryzysu, gdyż rok wcześniej ten niewielki prowincjonalny klub przewodził we wspomnianej klasyfikacji, a konsekwencją spadku notowań była konieczność przekazania pucharu przechodniego do LZS Pogoń Ryn²⁵.

Wstąpienie M. Jasudowicza w związek małżeński skutkowało sukcesywnym wycofywaniem się z roli czynnego zawodnika i instruktora. Z braku następcy wygasła też proces szkoleniowy. W związku ze stosownymi kwalifikacjami i dużym doświadczeniem, od 29 stycznia 1967 roku Jasudowicz udzielał się jeszcze społecznie w pracach Rady Powiatowej LZS w Giżycku. Pełnił też funkcję przewodniczącego Komisji ds. Zapasów przy Radzie Wojewódzkiej LZS w Olsztynie.

Ostatnim znaczącym sukcesem LZS Naprzód Sulimy okazał się udział E. Wojciechowskiego w mistrzostwach Polski organizowanych w roku 1968 przez PZZ w Lublinie. Dziesiąta pozycja reprezentanta niewielkiej wsi, wywalczona w gronie najlepszych polskich zawodników stylu wolnego, była znaczącym osiągnięciem, ale rezultat ten nie miał już żadnego wpływu na kontynuację procesu treningowego. Sekcja zapaśnicza zaprzestała dalszej działalności. Pozostała jedynie w pamięci byłych zawodników i na kartach pożółkłej, skrupulatnie prowadzonej kroniki koła LZS.

Wyjazdy na zawody, działalność społeczna, kontakty osobiste z wieloma rówieśnikami z terenu województwa i kraju zainspirowały ambitnego instruktora do podjęcia nauki w szkole średniej w systemie zaocznym²⁶. Nagrody i wyróżnienia związane z uprawianiem zapasów sędziwy dziś Michał Jasudowicz pieczołowicie przechowuje w prywatnych zbiorach; z życzliwością i wzruszeniem opowiada o dawnych sukcesach organizacyjno-sportowych. Ubolewa też, że nie ma w Sulimach chętnych do wskrzeszenia dawnych tradycji.

²³ *Tego jeszcze nie było...*, s. 6.

²⁴ Kronika LZS „Naprzód” Sulimy..., s. 21, *Dziesięciu najlepszych w Giżycku*, „Głos Olsztyński” 1968.

²⁵ Kronika LZS „Naprzód” Sulimy..., s. 22: Pismo przewodniczącego Rady Powiatowej LZS w Giżycku adresowane do przewodniczącego LZS „Naprzód” w Sulimach, s. 22.

²⁶ Relacja M. Jasudowicza z dnia 17.12.2016 r. (zapis w posiadaniu autora).

LZS Giżycko

Miasto i powiat giżycki uchodziły w byłym województwie olsztyńskim za szczególnie usportowione. Już w 1945 roku powołano tu Centralny Ośrodek Wodny Ligi Morskiej propagujący żeglarstwo. W Giżycku karierę sportową rozpoczynała Maria Ilwicka-Piątkowska, znana w latach późniejszych polska lekkoatletka. Równie dobrze rozwijał się sport w środowisku wiejskim. Już 16 kwietnia 1946 roku, z inicjatywy mieszkańców wspieranych przez Związek Samopomocy Chłopskiej, zawiązał się Ludowy Zespół Sportowy w Wilkasach²⁷. Był jednym z pierwszych w regionie. Na omawianym terenie dobrze rozwijało się m.in. podnoszenie ciężarów. Rozwój sportu w środowisku wiejskim koordynowała Rada Powiatowa LZS.

Usatysfakcjonowani rozwojem ruchu sportowego działacze w roku 1964 zorganizowali mistrzostwa powiatu w zapasach. Nowa i mało znana dotychczas dyscyplina sportu przyjęta została przez młodzież z dużym zainteresowaniem. Przewodniczący LZS Marian Ledziński postanowił największych zapaleńców skierować na kurs pomocników instruktora sportu zapasniczego. Spośród zawodników Giżycka ukończyli go Władysław Piskor i Zygmunt Romejko. Pierwszy z wymienionych do prowadzonych zajęć z ciężarowcami wprowadzać zaczął elementy techniki zapasniczej: wózki, suplesy, klamry i nelsony. Jedne z tych zajęć w grupie swoich rówieśników obserwował uczeń Zasadniczej Szkoły Zawodowej Przykładowej w Wilkasach Henryk Guzowski. Wspominając czasy młodości, w udzielonym redaktorowi Andrzejowi Banasiowi z „Tygodnia Giżyckiego” wywiadzie powiedział m.in.: „Poszedłem tam z ciekawości. Uprawiałem wtedy podnoszenie ciężarów, ale nowa dyscyplina spodobała mi się jeszcze bardziej”²⁸.

Podobne odczucia miało wielu obserwatorów – jednak to Guzowski wywarł w latach późniejszych największy wpływ na rozwój sportu zapasniczego w powiecie giżyckim. Aby podnieść poziom zainteresowania młodzieży, walory nowo poznanej dyscypliny popularyzowano przy każdej nadającej się do tego sytuacji. Zapasnicy prezentowali się np. podczas obchodów święta sportu w szkołach, do których uczęszczali, w pochodach pierwszomajowych, gminnych dożynkach i spartakiadach powiatowych.

Poważnym utrudnieniem był jedynie dostęp do infrastruktury sportowej. Nawet w Giżycku, gdzie funkcjonowało wiele urzędów, instytucji i placówek oświatowych, pierwsze treningi odbywały się na strychu Państwowego Liceum Medycznego. Jedynymi środkami dydaktycznymi były początkowo wyeksploatowana sztanga i kilka starych materaców²⁹. Dlatego często zmieniano miejsce

---

²⁷ *Najstarsze LZS-y...*, s. 5.

²⁸ Relacja H. Guzowskiego...; A. Banaś, *Wokół maty świat się kręci* (wycinek prasowy z „Tygodnika Giżyckiego” w zbiorach prywatnych H. Guzowskiego).

²⁹ *Zapasnicze story*, „Gazeta Olsztyńska” 1996, nr 4, s. 6.

treningów. Pionierzy zapasnictwa w Giżycku ćwiczyli też w Szkole Podstawowej nr 4, a następnie w Technikum Wodno-Melioracyjnym. Kiedy korzystano z sali gimnastycznej szkoły średniej, miejscowy LZS przyjął nazwę Technik. Było to nawiązanie do profilu kształcenia w szkole, a zarazem swoista wdzięczność za udostępnienie obiektu. W dniu 27 lutego 1966 roku rozegrano w Olsztynie pierwsze indywidualne mistrzostwa województwa juniorów w zapasach w obu stylach. Dominowali zawodnicy miejscowego RKS Budowlani, ale miłą niespodzianką sprawił H. Guzowski. Reprezentant Giżycka w stolicy regionu zasłużenie zdobył tytuł wicemistrzowski³⁰. Naturalne predyspozycje pozwoliły młodemu zawodnikowi szybko zrobić w zapasach prawdziwą karierę, albowiem jeszcze w tym samym roku powołany został do reprezentacji województwa. Wraz z ekipą regionu uczestniczył w VI Centralnej Spartakiadzie Wsi. Jej organizatorem – jak już o tym wspomiano – była Rada Wojewódzka LZS w Poznaniu, a zawody zapasnicze w stylu wolnym rozgrywane były na boisku Państwowego Liceum Pedagogicznego w Krotoszynie. Walkom na macie przyglądało się wówczas wielu uczniów, którzy zdobywali kwalifikacje do prowadzenia lekcji wychowania fizycznego w polskim systemie oświaty. Przed tak wymagającym audytorium H. Guzowski wywalczył w kategorii wagowej 87 kg brązowy medal. Nieznacznie lepsi od reprezentanta województwa olsztyńskiego okazali się jedynie Tadeusz Rozum (Poznań) oraz Stanisław Jezierski (Łódź). Sukces ten zainspirował przewodniczącego M. Ledzińskiego do skierowania utalentowanego zawodnika do AWF w Warszawie na kurs instruktora zapasów.

W roku 1966 obchodzono XX rocznicę zapoczątkowanego przez Zrzeszenie Samopomoc Chłopska procesu usportowienia polskiej wsi. Kontynuujący chlubne tradycje działacze Rady Wojewódzkiej Zrzeszenia LZS w Olsztynie otrzymali prawo organizacji VII Mistrzostw Polski w Zapasach w stylu wolnym. Rozegrano je – jak już była o tym mowa – 19 i 20 listopada 1966 roku w Giżycku. Umieszczenie zawodów nad jeziorem Niegocin podyktowane było tym, że giżyccy działacze uchodzili za zaangażowanych propagatorów nowej dla wielu sympatyków sportu dyscypliny, jaką wówczas były zapasy. Impreza cieszyła się dużym zainteresowaniem. WKKFiT sfinansował zawodnikom tygodniowe zgrupowanie, które odbywało się w miejscu zawodów. W mistrzostwach Polski uczestniczyło 50 zapasników ze wszystkich województw (oprócz drużyn z Katowic i Szczecina). W ocenie lokalnej prasy i ówczesnych regionalnych działaczy mistrzostwa w Giżycku wyróżniały się wzorową organizacją. Największym zaangażowaniem wykazał się przywoływany wielokrotnie M. Ledziński, niestrudzony sympatyk tej dyscypliny³¹. Efekty sportowe były równie satysfakcjonujące, albo-

³⁰ Relacja H. Guzowskiego...; Dyplom za zajęcie II miejsca w mistrzostwach okręgu w zapasach w stylu klasycznym na rok 1966 w wadze średniej (zbiory prywatne H. Guzowskiego).

³¹ *Sukces zawodników Giżycka w mistrzostwach Polski...*, s. 5.

wiem H. Guzowski, reprezentant miejscowego koła LZS, zdobył wówczas w wadze średniej złoty medal. Wkrótce powołany został do reprezentacji Polski, z którą wystąpił m.in. w meczu przeciwko drużynie Łotewskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej oraz ekipie Bułgarii. Srebrny medal na zawodach w Giżycku, w wadze piórkowej, wywalczył Woźniak, który w finałowym pojedynku uległ Kazimierzowi Jastrzębskiemu, reprezentującemu województwo łódzkie. W punktacji końcowej LZS Giżycko, gromadząc 21,5 pkt., uplasował się na drugim miejscu w klasyfikacji drużynowej. Nieznacznie lepszą (23 pkt.) okazała się ekipa Lublina. Trzecie miejsce zajęła reprezentacja województwa łódzkiego (21 pkt.). Uczestnicy mistrzostw i obserwujący je redaktor „Głosu Olsztyńskiego” powszechnie podnosili rzadko spotykane zaangażowanie i sprawność organizacyjną M. Ledzińskiego³².

Kolejne – VIII Mistrzostwa Polski LZS omawiane powyżej – z uwagi na posiadane już doświadczenie, także przygotowywali działacze z Warmii i Mazur. Tym razem, w związku z rosnącą popularnością tej dyscypliny sportu, rozegrano je w dnach 16–18 marca w hali Olsztyńskiego Klubu Sportowego przy ul. Gietkowskiej w Olsztynie. Zapaśnicy Giżycka zaprezentowali się w tych zawodach jeszcze lepiej. W drugiej połowie lat sześćdziesiątych XX wieku szkoleniem zajmował się sprowadzony z Wydmin Antoni Hanc. Jego podopieczni zdobyli aż cztery medale, a do wyróżniających się należeli H. Guzowski, Tadeusz Łokuciejewski, Michał Jasudowicz i Antoni Idziak. Mimo że wywodzili się z różnych kół LZS, reprezentowali macierzystą Radę Powiatową w Giżycku. I tym razem nie zawiódł przysposabiający się do funkcji trenera 19-letni H. Guzowski. W finale wagi półciężkiej uległ jedynie reprezentantowi kraju Tadeuszowi Rozumowi z LKS Sulimierzcyk Krotoszyn. Medale zdobyli jeszcze trzej giżycczanie. W wadze piórkowej – srebrny wywalczył A. Idziak. Na trzeci stopień podium weszli także T. Łokuciejewski (półśrednia) oraz wywodzący się z Sulim M. Jasudowicz (waga półciężka). Dobrze przygotowanie do zawodów i zdobycie 19 pkt. w klasyfikacji drużynowej uplasowało reprezentację Warmii i Mazur na wysokiej trzeciej pozycji. Triumfowała ekipa Rady Wojewódzkiej z Poznania (26 pkt.), a miejsce drugie zajęła drużyna z Wybrzeża Szczecińskiego (25 pkt.)³³. Wkrótce po mistrzostwach na łamach „Głosu Olsztyńskiego” napisano między innymi:

Za tak piękny sukces należą się działaczom LZS słowa uznania. A trzeba powiedzieć, iż zapasy w Ludowych Zespołach Sportowych reprezentują wysoki poziom, a kilku zawodników należy do kadry narodowej Polski³⁴.

Prawdziwy przełom w dalszej działalności nastąpił w roku 1968. W narodowej historii, z uwagi na studenckie strajki i współuczestnictwo Ludowego Wojska

---

³² Tamże.

³³ Tamże.

³⁴ *Tego jeszcze nie było – trzecie miejsce zapaśników Giżycka na mistrzostwach Polski LZS*, „Głos Olsztyński” 1967, nr 67, s. 6.

Polskiego w najeździe na Czechosłowację, zapisał się ponuro, natomiast dla miłośników sportu na Mazurach bardzo radośnie. Wtedy to, czyniący stałe postępy, H. Guzowski zdobył na mistrzostwach Polski seniorów rozgrywanych w Lublinie w kategorii wagowej 87 kg brązowy medal³⁵. W plebiscycie na najpopularniejszego sportowca prowadzonym przez redakcję tygodnika „Nasza Wieś” uplasował się on na drugim miejscu. Rada Główna Zrzeszenia LZS, aby umożliwić mu dalszy rozwój, przeniosła wyróżniającego się sportowca powiatu giżyckiego do Wielkopolski, do Ludowego Klubu Sportowego Sulimirczyk Sulimierzycze³⁶. W barwach nowego stowarzyszenia Guzowski stoczył wiele porywających walk o mistrzostwo I ligi, lecz przygoda ta trwała krótko. Mimo to w schyłkowym okresie lat sześćdziesiątych zaliczany był w swojej kategorii wagowej do ścisłego grona najlepszych polskich zawodników. Potwierdzeniem jego talentu było powołanie do kadry narodowej. Wychowanek prowincjonalnego LZS Giżycko dostał upragnionego zaszczytu, gdyż jako reprezentant Polski walczył nawet w meczach międzypaństwowych³⁷. Po wycofaniu się A. Hanca z dalszego szkolenia Guzowski podjął się prowadzenia zajęć w miejscowym kole LZS i założonej przez siebie podsekcji we wsi Skopy. Wtedy giżyccy zapaśnicy występowali w II lidze, a do wyróżniających się zawodników należeli Antoni Hanc i Jan Miładowski.

W roku 1970 powołano filię sekcji zapaśniczej w Zespole Szkół Rolniczych w Karolewie. Placówka ta przez szereg lat zaliczana była do najbardziej usportowionych w Polsce i tylko nieznacznie ustępowała identycznej z Kaczek Średnich³⁸. Najlepszą pracę szkoleniową prowadził jednak macierzysty LZS Giżycko. H. Guzowski, przy finansowym wsparciu Rady Powiatowej, organizował okresowo specjalistyczne obozy szkoleniowe w miejscowościach wyposażonych w stosowną infrastrukturę, co pozwalało zintensyfikować treningi. Przed finałami II Ogólnopolskiej Spartakiady Młodzieży w Katowicach (1971) swoich podopiecznych do trudów turnieju przygotowywał w malowniczej i lubianej przez turystów Hławie. Efekt końcowy tego procesu był bardzo satysfakcjonujący. Zapaśnicy z LZS Giżycko zdobyli wówczas dwa medale.

Sekcja zapaśnicza swoją siedzibę miała w Giżycku, ale w pierwszej połowie lat siedemdziesiątych XX wieku należeli do niej także byli zawodnicy LZS z Rynu i Wydmin. łącznie zrzeszała kilkudziesięciu mężczyzn czynnie uprawiających

---

³⁵ J. Chełmecki, A. Głaz, J. Lipski, *Historia polskich zapasów 1922–2012*, Wydawnictwo Estrella, Warszawa 2012, s. 199.

³⁶ L. Pauliński, *Historia zapasów na Ziemi Krotoszyńskiej*, Wydawnictwo Vera, Ostrów Wlkp. 2013, s. 19.

³⁷ E. Szypulski, *Działalność sekcji zapaśniczych na terenie województwa olsztyńskiego w latach 1957–1990* (praca dyplomowa), Gorzów Wlkp. 1991, s. 21.

³⁸ E. Małolepszy, D. Bakota, A. Płomiński, *Sport w szkołach rolniczych w Polsce w latach 1975–1998. Zarys problematyki*, „Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. Pedagogika” 2014, t. 23, s. 557.

sport. Edward Szypulski, Jerzy Kachniarz i Edward Kalski byli wówczas członkami kadry Polski³⁹. Pierwszy z nich reprezentował nawet barwy narodowe na międzynarodowych turniejach w Rumunii i Związku Radzieckim.

O miejscowych zawodników zabiegały inne kluby. W roku 1972 do Sulimierczyka Krotoszyn – tak jak nieco wcześniej H. Guzowski – przeniósł się reprezentant Polski Edward Szypulski. Duże nadzieje wiązano także z wyróżniającymi się młodszymi sportowcami: Edwardem Kalskim, Krzysztofem Pelcem i Janem Grygielem. Jednakże wraz z odejściem z funkcji przewodniczącego Rady Powiatowej LZS w Giżycku Mariana Ledzińskiego sport zapaśniczy stracił dynamikę dalszego rozwoju. Należy podkreślić, że była to najprężniej działająca sekcja sportowa w stylu wolnym, w dorobku której były tytuły z mistrzostw Polski LZS oraz mistrzostw kraju organizowanych przez PZZ. W roku 1975 kontynuację tradycji przejął utworzony w mieście Giżycki Klub Sportowy Mamry, lecz miasto i powiat giżycki po wdrożonej w tym czasie reformie administracyjnej znalazły się w strukturze nowo powstałego województwa suwalskiego.

LZS Piast Sterławki Wielkie

Wieś Sterławki Wielkie położona jest przy trasie Kętrzyn–Giżycko. W roku 1964 mieszkańcy w czynie społecznym wybudowali na swoje potrzeby Wiejski Dom Kultury (WDK)⁴⁰. Jego kierownikiem był Włodzimierz Dębiński. Przez wiele lat inicjował różne przedsięwzięcia kulturalno-oświatowe, w których aktywnie uczestniczyła młodzież ze Sterławek i najbliższej okolicy. W WDK funkcjonowały też kółka zainteresowań, które odegrały bardzo dużą rolę w procesie wychowania i rozwijania zainteresowań dzieci i młodzieży. Byli wśród nich także sportowcy z funkcjonującego od blisko 20 lat koła LZS. W drugiej połowie lat sześćdziesiątych minionego stulecia funkcję przewodniczącego koła LZS sprawował Marian Grzybowski, nauczyciel wf. z miejscowej szkoły podstawowej. Z jego inicjatywy młodzież ze Sterławek uprawiała piłkę siatkową, lekkoatletykę, a w okresie jesienno-zimowym tenis stołowy i szachy. Jednak najpopularniejsza była sekcja piłki nożnej. W działalność rekreacyjno-sportową zaangażowanych było blisko 80 osób. Finansowego wsparcia wiejskim sportowcom udzielali Tadeusz Zamojski – przewodniczący Gromadzkiej Rady Narodowej, oraz dyrektorzy ościennych Państwowych Gospodarstw Rolnych.

Po wyjeździe ze Sterławek przewodniczącego Grzybowskiego funkcję tę objął kierownik szkoły Lech Zieliński, ale ta zmiana nie miała większego wpływu na program dalszej działalności LZS. We współzawodnictwie sportowym prowadzonym przez Radę Powiatową w Giżycku miejscowy Piast w roku 1967 uplasował

³⁹ *Zapaśnicy podsumowali sezon*, „Głos Olsztyński” 1972, nr 258, s. 4.

⁴⁰ Relacja E. Szypulskiego z 7.10.2016 r. (zapis w posiadaniu autora); *Sport wychowuje*, „Głos Olsztyński” 1967, nr 279, s. 5.

się na czwartym miejscu⁴¹. Jednak zapasów w Rynie jeszcze nie uprawiano. Dopiero sukcesy Edwarda Szypulskiego, uprawiającego wcześniej tę dyscyplinę w LZS Giżycko, zwróciły uwagę lokalnej społeczności na mało jeszcze znane zapasy. E. Szypulski był już medalistą ogólnopolskiej spartakiady młodzieży, a przed objęciem funkcji instruktora w tworzącej się sekcji, mieszkał w Sulmierzycach i trenował w pierwszoligowym LKS Sulimirczyk⁴².

Organizator sekcji starał się walory sportu klasyfikowanego zaszczyć szerszemu gronu młodzieży z rodzinnej wsi. Talentów w tym środowisku nie brakowało. Już w roku 1970 Jan Miładowski wywalczył tytuł mistrza Polski LZS. Aby osiągnąć ten niecodzienny rezultat, wspomniany zawodnik i nieco młodszy od niego Szypulski na treningi dojeżdżali aż do Giżycka. Dlatego pomysł powołania nowej sekcji został życzliwie przyjęta przez władze gminy Ryn. Naczelnik Józef Naruszewicz, mając na względzie sportowy rozwój młodzieży i promocję gminy, bez chwili wahania zatrudnił w roku 1971 instruktora Szypulskiego na pół etatu w tamtejszym domu kultury. Do nawiązania stosunku pracy wystarczyło świadectwo ukończenia zasadniczej szkoły zawodowej wielobranżowej oraz świeżo nabyte uprawnienia instruktora. Zajęcia odbywały się w jednym z pomieszczeń WDK, ale okazjonalnie organizowano także pokazy zapaśnicze w terenie.

Entuzjaści zapasów nie zrażali się brakiem ogrzewania i ciepłej wody, a zajęcia odbywały się trzy razy w tygodniu. Doskwierał bardzo brak działaczy. Jedyne kierownik szkoły L. Zieliński i miejscowy lekarz Marian Rejszel rozumieli potrzebę ruchu dla dorastającej młodzieży. Treningiem zajmowało się kilkunastu chłopców poszukujących sposobu racjonalnego zagospodarowania czasu wolnego. Największymi predyspozycjami wyróżniali się Krzysztof Banaszek i Lech Naruszewicz – syn naczelnika. W roku 1973, w rozgrywanym w Miliczu Ogólnopolskim Turnieju Młodzieżowców, K. Banaszek w kategorii wagowej 60 kg nie miał sobie równych, a jego klubowy kolega L. Naruszewicz uplasował się na drugiej pozycji (65 kg)⁴³. Na kolejnych Igrzyskach Młodzieży Szkolnej odbywających się w roku 1974 w Łodzi wspomniani powyżej reprezentanci LZS Piast Sterławki Wielkie uplasowali się równie wysoko, jednakże kolejność miejsc była tym razem odwrotna. Progresję w rozwoju wychowanków E. Szypulskiego dostrzegli nawet dziennikarze działu sportowego „Gazety Olsztyńskiej”. W dniu następnym na jej łamach ukazał się artykuł pt. *Lech Naruszewicz mistrzem Polski w zapasach*, w którym napisano:

Bardzo dobrze prezentowali się wychowankowie Edwarda Szypulskiego ze Sterławek Wielkich. Lech Naruszewicz zdobył tytuł mistrzowski, natomiast Krzysztof Banaszek wywalczył w tych zawodach drugie miejsce. Gratulujemy⁴⁴.

⁴¹ Kronika LZS „Naprzód” Sulimy..., s. 21.

⁴² L. Pauliński, *Historia zapasów...*, s. 197.

⁴³ *Odnowa w LKS „Agrokompleks”...*

⁴⁴ Relacja E. Szypulskiego...; *Lech Naruszewicz mistrzem Polski w zapasach* (wycinek prasowy z „Gazety Olsztyńskiej” w zbiorach prywatnych E. Szypulskiego).

Instruktorowi E. Szypulskiemu udało się przekonać do systematycznego treningu kilkunastu innych rówieśników przywoływanych już medalistów. Na zajęcia uczęszczali: Karwowski, Jarosław Dembiński, bracia Milewscy, Bogdan Hryncewicz i Rudzik. Nowa dyscyplina sportu spodobała się także młodzieży z sąsiednich wsi. Tych, którzy solidnie przykładali się do zajęć, instruktor Szypulski polecał szkoleniowcowi z LZS Giżycko. Wiodący w regionie klub zapaśniczy stylu wolnego zabierał ich na swoje obozy sportowe organizowane w atrakcyjnych turystycznie miastach Polski. W roku 1973 instruktor Henryk Guzowski prowadził takie zgrupowanie w Gołdapi. Pod jego opieką szkolili się tam zapaśnicy nie tylko z Giżycka, ale także ze Sterławek Wielkich i Karolewa. W tym czasie, w miejscowym domu kultury, ekipy budowlane naprawiały usterki spowodowane przez trenujących w budynku miłośników podnoszenia ciężarów. Sfrustrowana młodzież w obawie przed eksmisją z zajmowanego lokalu wysłała nawet list protestacyjny do redakcji „Gazety Olsztyńskiej”. By wesprzeć słuszne uwagi skarżących się, w jednym z numerów ukazał się poświęcony tej problematyce artykuł, w którym napisano:

Otrzymaliśmy ze Sterławek Wielkich list podpisany przez kilkanaście osób. Jest to skarga na władze gminy w Rynie, które pod pretekstem remontu sali w miejscowym domu kultury zabrały zapaśnikom matę. W liście czytamy, iż właśnie ze Sterławek Wielkich wywodzi się złoty medalista II Ogólnopolskiej Spartakiady Młodzieży, że w tej sekcji trenował i trenuje Jan Miładowski – mistrz LZS z roku 1970 i że w ogóle młodzież chce nadal uprawiać ulubioną przez siebie dyscyplinę sportu⁴⁵.

Obawy rozmiłowanej w zapasach młodzieży spotkały się ze zrozumieniem dziennikarza, a natychmiastowa reakcja uwrażliwiła gminnych decydentów i treningi zapaśnicze prowadzono nadal. Jednak sportowa przygoda nie trwała już długo. Zatrudnienie w roku 1974 E. Szypulskiego w charakterze nauczyciela w Zespole Szkół Rolniczych w Karolewie położyło kres dalszej działalności.

Choć zbudowany przed laty w czynie społecznym WDK nadal służy mieszkańcom wsi, to nie ma już niestety tak zdeterminowanych działaczy, by nawiązać do dawnych tradycji i wznowić proces edukacji zapaśniczej.

Podsumowanie

Sukcesy olsztyńskich zawodników – jak podaje Jerzy Urniaż – miały duże znaczenie w popularyzacji zapasów w regionie⁴⁶. Pozostawało to w silnym związku z procesem powoływania sekcji zapaśniczych w Zrzeszeniu LZS na Warmii i Mazurach. Pierwsze z nich zawiązały się w połowie lat sześćdziesiątych minionego

⁴⁵ Relacja E. Szypulskiego...; *Skarga zapaśników* (wycinek prasowy z „Gazety Olsztyńskiej” w zbiorach prywatnych E. Szypulskiego).

⁴⁶ J. Urniaż, *Sport na Warmii i Mazurach w latach 1945–1975*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, Olsztyn 2000, s. 151.

wieku. Dzięki tej inicjatywie stworzono formalnoprawne warunki do zawiązania Warmińsko-Mazurskiego Związku Zapaśniczego w Olsztynie (1966). W nowo powstałych klubach uprawiano styl wolny. Trenowano w iście spartańskich warunkach, ale mimo tych trudności zawodnicy uczestniczyli nie tylko w zawodach organizowanych przez działaczy LZS. Sportowy postęp umożliwiała duża liczba młodzieży zamieszkującej warmińsko-mazurskie wsie zaangażowanej w pracę o charakterze fizycznym w rodzinnych gospodarstwach rolnych oraz brak alternatywnych form zagospodarowania czasu wolnego. W grupie tej był m.in. Michał Jasudowicz (LZS Naprzód Sulimy), który dzieciństwo i wczesne lata młodzieńcze spędził w katorżniczych warunkach na Syberii. Spontaniczność i utożsamianie się z najlepszymi ułatwiały nabór i sukcesywną selekcję w procesie treningowym. Okazjonalnie instruktorów w terenie wspierał współpracujący z Radą Główną Zrzeszenia LZS były trener kadry narodowej Józef Grotkowski. Dużą rolę odgrywało także osobiste zaangażowanie w szkolenie, autorytet instruktorów, ambicje i chęć bliższego poznania własnego regionu, kraju, a niekiedy także i Europy podczas wyjazdów na zawody i obozy sportowe. Powyższe fakty są jednocześnie odpowiedzią na sformułowany na wstępie pierwszy problem badawczy.

Warunki szkoleniowe i infrastruktura towarzysząca najczęściej dalece odbiegały od norm, natomiast Jacek Gracz i Tadeusz Sankowski podają, iż nauczanie i trening postrzegać należy jako pracę przygotowującą do przyszłych sukcesów⁴⁷. Pojawiły się one stosunkowo szybko i miały istotny wpływ na rozwój zapaśnictwa na omawianym terenie. Przejawiało się to m.in. powoływaniem kolejnych sekcji zapaśniczych w zrzeszeniu LZS. Stwarzało to warunki do delegowania najlepszych zawodników na kursy nadające uprawnienia pomocników instruktora, instruktora, a nawet trenera klasy II. Dobrym tego przykładem było zaangażowanie i talent np. Henryka Guzowskiego (LZS Giżycko). Uprawiający zapasy wyróżniali się ponadto harmonijną sylwetką, sprawnością fizyczną, odwagą, znajomością technik samoobrony, co było czynnikiem inspirującym rówieśników i nieco młodszej młodzieży do podejmowania trudów treningu. Słabą stroną w szkoleniu okazał brak własnej hali, niedobór środków dydaktycznych i finansowych. Odpowiadając na drugie pytanie badawcze należy stwierdzić, że mimo omawianych trudności w kołach LZS widoczny był proces sukcesywnego rozwoju zapaśnictwa zarówno pod względem organizacyjnym, jak i sportowym. Najlepszym rezultatem okazał się zdobyty w roku 1968 przez przywoływanego już Guzowskiego brązowy medal mistrzostw Polski. Wspomniany powyżej Urniaż w swoich badaniach podnosi, że był on objęty szkoleniem centralnym i jednocześnie pracował jako instruktor w Radzie Powiatowej LZS w Giżycku⁴⁸. Dwa lata

---

⁴⁷ J. Gracz, T. Sankowski, *Psychologia sportu*, Wydawnictwo Akademii Wychowania Fizycznego w Poznaniu, Poznań 2000, s. 139.

⁴⁸ J. Urniaż, *Sport na Warmii i Mazurach...*, s. 152.

później jego klubowy kolega Jan Miładowski został mistrzem kraju na zawodach organizowanych przez Radę Główną LZS. Wart odnotowania jest także tytuł mistrzowski Edwarda Szypulskiego z II Ogólnopolskiej Spartakiady Młodzieży (Katowice 1971) oraz sukcesy odnoszone w zawodach strefowych i okręgowych. Zapaśnicy z warmińsko-mazurskich kół LZS powoływani byli również do reprezentacji Polski i uczestniczyli w rywalizacji międzynarodowej. Sukcesy te są jednocześnie próbą odpowiedzi na trzecie pytanie badawcze.

Reasumując, stwierdzić należy, że funkcjonowanie sekcji zapaśniczych w Zrzeszeniu LZS na Warmii i Mazurach w badanym okresie było ze względów sportowych, wychowawczych, społecznych potrzebne i uzasadnione. Treningi okazały się bardzo przydatne w racjonalnym zagospodarowaniu czasu wolnego młodzieży i miały znaczący wpływ na fizyczny oraz intelektualny rozwój ćwiczących. Były ponadto istotną składową procesu edukacji szkolnej. Należy natomiast ubolewać, że zajęcia prowadzono tylko w dwóch ośrodkach: styl klasyczny w Olsztynie i wolny w powiecie giżyckim⁴⁹. Z uwagi na niewielką liczbę placówek, w których uprawiano zapasy, badania naukowe prowadzili jedynie przywołany już J. Urniaż i autor niniejszego opracowania.

Bibliografia

A. Źródła

I. Źródła archiwalne

Archiwum Państwowe w Olsztynie:

Komitet Wojewódzki Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej.

Okręgowy Związek Zapaśniczy w Olsztynie,teczka Akta Prawne:

Sprawozdanie z działalności OZZ za okres 1 IX 1976–31 X 1980 r.

Sprawozdanie z wykonania założeń szkoleniowo-organizacyjnych obozu dochodzeniowego przed finałami XIII Ogólnopolskiej Spartakiady Młodzieży juniorów i juniorów młodszych oraz Indywidualnych mistrzostw Polski juniorów (w ramach OSM) w zapasach.

Deklaracja nr 141/66 przystąpienia LZS „Naprzód” Sulimy do Polskiego Związku Zapaśniczego, k. 141.

Lidzbarski Klub Sportowy „Polonia” Lidzbark Warmiński,teczka OO2-Prezydium Zarządu 1985, Deklaracja nr 297.

Zbiory prywatne W. Buszana.

Zbiory prywatne H. Guzowskiego.

Zbiory prywatne E. Szypulskiego.

---

⁴⁹ Tamże.

II. Źródła drukowane

Kronika LZS „Naprzód” Sulimy, 1964.

Księga pamiątkowa LKS „Agrokompleks” Kętrzyn.

III. Relacje ustne

Relacja Waldemara Buszana z 25 stycznia 2017 roku.

Relacja Antoniego Hanca z 30 listopada 2016 roku.

Relacja Henryka Guzowskiego z 7 października 2016 roku.

Relacja Michała Jasudowicza z 17 grudnia 2016 roku.

Relacja Edwarda Szypulskiego z 7 października 2016 roku.

IV. Prasa

„Agrokompleks” 1984.

„Gazeta Olsztyńska” 1972, 1996.

„Gazeta Giżycka” 2018.

„Głos Olsztyński” 1966, 1967, 1972.

„Wiadomości Sportowe” 1975.

„Życie Olsztyńskie” 1948.

B. Literatura

I. Publikacje

Chełmecki J., Głaz A., Lipski J., *Historia polskich zapasów 1922–2012*, Wydawnictwo Estrella, Warszawa 2012.

Dziubiński Z., *Edukacja poprzez sport*, Wydawnictwo SALOS RP, Warszawa 2004.

Godlewski P., *Polski Związek Zapaśniczy 1992–2004*, Wydawnictwo Magnum, Gorzów Wlkp. 2004.

Gracz J., Sankowski T., *Psychologia sportu*, Wydawnictwo Akademii Wychowania Fizycznego w Poznaniu, Poznań 2000.

Lipoński W., *Sport. Literatura. Sztuka*, Wydawnictwo Sport i Turystyka, Warszawa 1974.

Małolepszy E., Bakota D., Płomiński A., *Sport w szkołach rolniczych w Polsce w latach 1975–1998. Zarys problematyki*, „Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. Pedagogika” 2014, t. 23, s. 547–557; <http://dx.doi.org/10.16926/p.2014.23.41>.

Pauliński L., *Historia zapasów na Ziemi Krotoszyńskiej*, Wydawnictwo Vera, Ostrów Wlkp. 2013.

Szubert R., *Kultura fizyczna w przemianach wsi polskiej w latach 1944–1956*, Wydawnictwo Akademii Wychowania Fizycznego we Wrocławiu, Wrocław 2010.

Urniaż J., *Sport na Warmii i Mazurach w latach 1945–1975*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, Olsztyn 2000.

Wójcik Z., Jaroszewski J., *Sport zapaśniczy w tradycji województwa olsztyńskiego*, „Komunikaty Mazursko-Warmińskie” 2019, nr 3, s. 615–634.

Wójcik Z., Boraczyński M., Boraczyński T., *Edukacyjno-wychowawcza działalność klubów i sekcji zapaśniczych w polskim regionie Warmia i Mazury (1945–1989)*, „Уманська Старовина” [„Umańska Starowina”] 2021, nr 8, s. 94–115; <https://doi.org/10.31499/2519-2035.8.2021.249944>.

II. Prace niepublikowane

Szypulski E., *Działalność sekcji zapaśniczych na terenie województwa olsztyńskiego w latach 1957–1990* (praca dyplomowa), Gorzów Wlkp. 1991.

Deklaracja braku konfliktu interesów

Autor deklaruje brak potencjalnych konfliktów interesów w odniesieniu do badań, autorstwa i/lub publikacji artykułu *Sport zapaśniczy w Zrzeszeniu Ludowe Zespoły Sportowe na Warmii i Mazurach (1964–1975)*.

Finansowanie

Autor nie otrzymał żadnego wsparcia finansowego w zakresie badań, autorstwa i/lub publikacji artykułu *Sport zapaśniczy w Zrzeszeniu Ludowe Zespoły Sportowe na Warmii i Mazurach (1964–1975)*.

Declaration of Conflicting Interests

The author declared no potential conflicts of interests with respect to the research, authorship, and/or publication of the article *Sport zapaśniczy w Zrzeszeniu Ludowe Zespoły Sportowe na Warmii i Mazurach (1964–1975)*.

Funding

The author received no financial support for the research, authorship, and/or publication of the article *Sport zapaśniczy w Zrzeszeniu Ludowe Zespoły Sportowe na Warmii i Mazurach (1964–1975)*.

CZĘŚĆ II

TEORIA I METODYKA WYCHOWANIA FIZYCZNEGO I SPORTU

<http://dx.doi.org/10.16926/sit.2022.01.04>

Rajmund TOMIK*

<https://orcid.org/0000-0001-9603-8828>

Klaudia KOT**

<https://orcid.org/0000-0003-1652-4637>

Magdalena ARDEŃSKA***

<https://orcid.org/0000-0002-8187-9138>

Student-athletes' opinions about the individual plan and program of studies at the Academy of Physical Education in Katowice

---

How to cite [jak cytować]: Tomik R., Kot K., Ardeńska M. (2022): *Student-athletes' opinions about the individual plan and program of studies at the Academy of Physical Education in Katowice*. Sport i Turystyka. Środkowoeuropejskie Czasopismo Naukowe, vol. 5, no. 1, pp. 79–92.

Indywidualny plan i program studiów w Akademii Wychowania Fizycznego w Katowicach w opinii studentów-sportowców

Streszczenie

Indywidualny Plan i Program Studiów (IPPS) to forma pomocy, ułatwiająca studentom-sportowcom pogodzenie kariery sportowej i studiowania. IPPS polega przede wszystkim na ustalaniu

---

* dr hab. (*doctorus habilitatus*), Institute of Pro-health Physical Activity and Tourism, Academy of Physical Education in Katowice, r.tomik@awf.katowice.pl

** PhD student, Institute of Pro-health Physical Activity and Tourism, Academy of Physical Education in Katowice, kotklaudia91@gmail.com

*** PhD student, Institute of Pro-health Physical Activity and Tourism, Academy of Physical Education in Katowice, m.ardenska@interia.pl

indywidualnych terminów obecności na zajęciach, oferując możliwość indywidualnych konsultacji. Celem pracy była analiza opinii studentów-sportowców na temat IPPS realizowanego w AWF Katowice. Zastosowane metody badawcze to sondaż diagnostyczny techniką ankietową oraz analiza statystyczna wyników badań. Wykorzystano autorski kwestionariusz ankiety, który składał się z 23 pytań. Ankiety wypełniło 108 studentów-sportowców, objętych systemem IPPS.

Przeprowadzone badania sugerują, że najważniejszym powodem podjęcia studiów zadeklarowanym przez studentów-sportowców była chęć zdobycia wykształcenia. Zdobywanie pracy po zakończeniu kariery sportowej było ważniejszym powodem podjęcia studiów przez kobiety niż przez mężczyzn. System IPPS według opinii studentów pomaga pogodzić studia z karierą sportową i ma on również wpływ na decyzje o podjęciu studiów. Najwyżej oceniane przez studentów-sportowców elementy IPPS to możliwość indywidualnych ustaleń, dotyczących obecności na zajęciach, planów zajęć oraz terminów egzaminów, a także możliwość wydłużenia czasu trwania studiów. W opinii studentów-sportowców należałoby poprawić opiekę naukową, indywidualne doradztwo dotyczące łączenia kariery sportowej i studiów oraz dostępność prowadzących zajęcia i ich postawę w stosunku do studentów-sportowców.

Słowa kluczowe: plan i program studiów, student-sportowiec, kariera dwutorowa.

Abstract

The Individual Plan and Program of Studies (IPPS) is a form of support which helps student-athletes to combine studies with their sports career.

The IPPS provides the students with the means to individually arrange the date of class attendance by offering them the possibility of individual consultations. The aim of this study was to analyse the opinions of student-athletes about the IPPS at the APE in Katowice. The applied research methods included a diagnostic survey with the use of the questionnaire technique and the statistical analysis of the results. The author's own questionnaire consisting of 23 closed questions was used. The questionnaire was completed by 108 student-athletes participating in the IPPS.

Summary and Conclusions. The results suggest that the most important reason for studying at the university for student athletes, was their desire to obtain education. The student-athletes consider the IPPS helpful and the program had an influence on their decision to study at the university. The elements of the IPPS considered the most helpful by the student-athletes were: individual arrangements regarding class attendance, flexible class and exam timetables, as well as the possibility of extending their study period. In the opinion of the student-athletes, the elements of the program that need to be improved upon were: scientific advice and assistance in reconciling studying and sports career, as well as the availability of academic teachers and their attitude towards student-athletes.

Keywords: plan and program of studies, student-athlete, dual-career.

Introduction

In the contemporary world, the demands placed on elite athletes ask for an immense amount of dedication in the pursuit of excellence. Therefore, most athletes spend their time developing their sports careers, leaving little time to develop other aspects of their lives outside of sport. At the same time, elite athletes are expected to pursue higher education in addition to their sports careers,

in order to achieve holistic development and increase their chances to fulfil a potential role in society and labour market. One of the main problems often highlighted in the literature is that the demands of professional sport far outstrip other aspects of student-athletes' lives, which may ultimately lead to a failure in both education and sport. An immense amount of work and time required for studying and sports training impacts the individual's lifestyle regarding time management as well as the effort and commitment needed to fulfil their roles as a student and an athlete (and also other roles, such as being a parent, a spouse etc.) [1]. Therefore, more and more often the purpose of scientific research in sport concerns the aspects and problems of "dual-career". This term describes a successful combination of a professional sports career and education or work [5]. Some of the scientific studies address the barriers encountered by athletes in various countries, other present statistical distribution taking into account various nationalities, levels of competitive sport and age.

Following different career paths simultaneously (e.g. education and sport) requires motivation and skill. Plenty of research regarding athletes' motivation to study simultaneously exists [7], [9], but there is still a lack of information about student-athletes' perception of their own challenges and needs [1], [11]. Parents, peers, academics, coaches, and managers are of great importance in the holistic support of student-athletes, but support in the macro dimension is also important, e.g. sports clubs, sports federations and universities [6]. Colleges and universities often offer certain conveniences (e.g. individual study programs, additional scholarships), enabling student-athletes to effectively fulfil their duties regarding learning. The phenomenon of a dual career is also the subject of research and numerous discussions in the European Union. In the year 2012, a document concerning the recommended actions of support for athletes in their undertaking education or employment was issued. It was pointed out that athletes often face the challenge of combining duties related to education or paid work with those related to professional sport, such as training, practice, camps and above all, partaking in competitions around the world. Additionally, in order to be successful at the highest level of competition, athletes have to sacrifice a lot of their time. Reconciling it with other activities (e.g. at the university), is often very difficult. In addition to the high level of motivation, responsibility, mental resilience and commitment required from successful athletes, appropriate arrangements or legal frameworks should be also developed to help them succeed. Such arrangements should facilitate life arrangements and encourage athletes to undertake a dual career, which should be beneficial for both sport and education.

A situation in which talented athletes are forced to choose between their sports career and education or work, should be avoided. In addition, starting a "new" career after finishing a career in professional sport should be encour-

aged. Education is the most helpful tool during athletes' active engagement in sport, because it can ease their transition into a new role with new responsibilities. However, it was noted that in many countries there is lack of appropriate agreements between sports institutions, the education system and labour market. A balanced government policy could be helpful in such arrangements. Systematic counselling may prove necessary for the development and improvement of the conditions conducive to undertaking a dual career, as well as implementation of appropriate programs which will enable the creation of solutions tailored to the needs of elite athletes in the European Union, both as a student-athlete and student-employee [3].

In order to raise awareness at a national level as well as to create a favourable environment for European students and contribute to the exchange of good practices in the field of a dual career, a European expert group has been set up. Their task is to develop European guidelines regarding the dual career of athletes. Furthermore, research on appropriate indicators for monitoring and evaluating the international dimension of dual career programs also aims to protect the development of young athletes [4].

On the other hand, in the year 2016, the EU document defined a dual career as a policy area that requires a well-organized system of cooperation, support of specialized personnel and systematic monitoring of the effectiveness of its programs. According to this document, only a few EU Member States have well-organized and extensive dual career systems based on formal agreements. Most countries' activities only encompass fragmentary aspects of it. Therefore, established platforms such as EU Sports Forums, meetings of sports directors and ministers of sport and education etc., can be valuable in enhancing cooperation between stakeholders at national or European level [2]. Many scientific studies confirm the need to develop a legal framework which favours young people achieving success in sport and education. Problems regarding a dual career include: finances, cooperation between sports and educational units, infrastructure, effort related to reconciling the above-mentioned and lack of time. Attention was also paid to the scepticism of employers regarding the skills of former athletes in the labour market [10].

The dual career is also more and more often handled by parliaments, ministries and institutes of individual countries. In the year 2015, the DELAB team of the University of Warsaw commissioned by the Ministry of Sport and Tourism, prepared the report "Dual career of athletes in Poland: diagnosis of the situation" [13]. The report examined 23 universities and analysed their regulations, statutes and strategies. The main objective of the study was to determine the difficulties related to undertaking a sports career while being a student or an employee, as well as to gather and present the statistical data regarding the percentage of athletes who have minor problems with combining their sports

career with studying or working. The results of these studies clearly show that the Academy of Physical Education in Katowice is one of the most supportive universities for student-athletes in Poland. This state of affairs is a result of a thorough reforms and the introduction of a pro-sport policy, which ensures flexibility on the part of the academic teachers. Moreover, the report stated that the dual career solutions at the University of Physical Education in Katowice are considered to be a model of good practice [13].

In Poland, many universities (especially physical education academies) are taking steps to facilitate the study process for student-athletes. The most common form of such assistance is the Individual Course of Studies, consisting mainly in lowering the requirements for attendance, which was guaranteed in the Higher Education Act of 27 July 2005. Since the year 2005, the Jerzy Kukuczka Academy of Physical Education in Katowice has been carrying out the Individual Plan and Program of Studies (IPPS). According to the study regulations, the IPPS program provides support to a student who "is a member of the Polish National Team or its reserve, or the Universiade team; is an individual sports athlete of Olympic disciplines, and has the First Sports, Champion Sports rank or International Champion title; is a player in a sports team which competes in central championships organised by Polish Sport Associations" [12]. The system includes, among others, individual arrangements regarding the class attendance and exam timetables, and the possibility of extending the study period.

Purpose

The aim of this research was to analyse student-athletes' opinions about the IPPS at the University of Physical Education in Katowice. The following research question were formulated:

1. Does IPPS facilitate education for student-athletes?
2. Which element of the IPPS system is the most important for student-athletes?
3. What changes should be made to the IPPS system?

Material and methods

The sample comprised student-athletes who took part in the IPPS program at the Academy of Physical Education in Katowice. The survey was conducted in the academic year 2018/2019. The analyses included the data from questionnaires completed by 108 people (50 women and 58 men), aged 19 to 41 (average age 22.8 years), who declared being a member of a sports club and having

a sports rank. Most of the respondents (78%) were students of physical education and management (Table 1).

Table 1. Percentage of male and female respondents according to field of study

Field of study	Total		Females		Males	
	N	%	N	%	N	%
Physical education	63	58.33	31	62.00	32	55.17
Sport	9	8.33	2	4.00	7	12.07
Management	21	19.44	7	14.00	14	24.14
Physiotherapy	5	4.63	3	6.00	2	3.45
Tourism and recreation	4	3.70	2	4.00	2	3.45
Physical activity and nutrition in public health	5	4.63	5	10.00	0	0.00
Personal Trainer with sport nutrition	1	0.93	0	0.00	1	1.72
Total	108	100%	50	100%	58	100%

Source: own research.

Most of the respondents student-athletes represented summer and individual sports disciplines. More than a half of the surveyed female athletes represented individual sports disciplines, and two-thirds participated in summer sports disciplines. Furthermore, most of the men athletes (over 70%) represented individual sports disciplines (table 2).

Table 2. Percentage of male and female respondents according to sport type

Sport type	Total		Females		Males	
	N	%	N	%	N	%
Summer sport	64	59.25	33	66.00	31	53.45
Winter sport	44	40.74	17	34.00	27	46.55
Total	108	100%	50	100%	58	100%
Team sport	41	37.96	24	48.00	17	29.31
Individual sport	67	62.03	26	52.00	41	70.69
Total	108	100%	50	100%	58	100%

Source: own research.

In order to assess the IPPS system, the method of the diagnostic survey using the questionnaire technique was applied. The original questionnaire consisting of 23 close-ended questions and one open-ended question was used. The ques-

tionnaire was previously assessed by competent judges and the respondents completed the survey anonymously via the Internet.

Statistical analyses were conducted in the Excel spreadsheet and in the Statistica 13.1 package. The components of the structure (the number of individual responses and percentages) as well as the means and standard deviations for quantitative data were calculated. To test the hypotheses (significant differences between males and females) an independent sample t-test was used. The assumed significance level was set at $\alpha < 0.05$.

Results

The majority of respondents (88.89%) had no difficulties in obtaining a positive decision regarding the IPPS. However, 11.11% of the respondents declared experiencing problems with receiving a positive decision (acceptance into the IPPS).

The results of the questionnaires are presented in the Tables 3–7. All items were assessed on a 5-point scale: strongly disagree (1), disagree (2), don't know (3), agree (4), strongly agree (5). The higher the score, the more a given respondent identifies with a given questionnaire item. Significantly different mean values (with the assumed level at 0.05), were tagged with the "*" symbol. In the tables, mean values are represented by the letter "M", the standard deviations by the letters "SD", and the letter "p" represents the test probability of obtaining significant differences.

The most important reason for studying (Table 3) according to the entire sample of student-athletes was a desire to attain an education (M = 4.52, answers between "agree" and "strongly agree"), and the least important reason was studying because of coach's and sports club's encouragement (M = 2.35). Working after the end of a sports career was a more important reason for females (M = 4.44) than for males (M = 4.07). It was the only statistically significant difference between males and females, regarding the declared reasons for pursuing higher education.

The results regarding the impact of the IPPS on student-athletes' decision to attend university and on their ability to reconcile studying with their sports career are presented in Table 4. The potential benefits from the IPPS had a positive influence on the student-athletes' decision to take up studies (M = 4.37, between "agree" and "strongly agree"). There were no significant differences between the declarations of males and females. The IPPS is helpful in reconciling studying and sports careers – the mean value (4.62) indicates answers between "agree" and "strongly agree", but is closer to "strongly agree" than in the item

regarding the decision to take up studies. The results indicated no significant differences between the declarations of males and females.

Table 3. Reasons for attending university, means, standard deviations and significant differences between the declarations of males and females

Reasons for attending university	Total, N = 108		Females, n = 50		Males, n = 58		p
	M	SD	M	SD	M	SD	
Interests	4.32	0.88	4.42	0.81	4.24	0.94	0.30
Family/friends encouragement	2.81	1.18	2.86	1.11	2.78	1.24	0.71
Coach/sports club encouragement	2.35	1.15	2.30	1.09	2.40	1.21	0.67
Wanting to obtain an education	4.52	0.68	4.60	0.53	4.45	0.78	0.25
Working after the end of a sports career	4.24	0.96	4.44*	0.67	4.07*	1.12	0.04*

* p < 0,05

Source: own research.

Table 4. Percentage of male and female respondents according to a field of study

Field of study	Total		Females		Males	
	N	%	N	%	N	%
Physical education	63	58.33	31	62.00	32	55.17
Sport	9	8.33	2	4.00	7	12.07
Management	21	19.44	7	14.00	14	24.14
Physiotherapy	5	4.63	3	6.00	2	3.45
Tourism and recreation	4	3.70	2	4.00	2	3.45
Physical activity and nutrition in public health	5	4.63	5	10.00	0	0,00
Personal Trainer with sport nutrition	1	0.93	0	0.00	1	1.72
Total	108	100%	50	100%	58	100%

Source: own research.

The responses regarding the support from the APE Katowice employees as perceived by athletes studying in the IPPS, are presented in Table 5. The support from academic teachers (sympathy and understanding from lecturers) was assessed by the student-athletes as low – the mean value (3.61) indicates answers above “don’t know” and below “agree”. There were no statistically significant differences between the declarations of males and females. The help from uni-

versity administration was more favourably assessed by male students ($M = 4.33$, answers above "agree") than by female students ($M = 3.96$, answers below "agree") and it was a statistically significant difference.

Table 5. Support from university employees

Support	Total, N = 108		Females, n = 50		Males, n = 58		p
	M	SD	M	SD	M	SD	
Sympathy and understanding from lecturers							
Academic teachers	3.61	0.75	3.68	0.74	3.55	0.75	0.38
Help from university administration							
Administration employees	4.16	0.79	3.96*	0.86	4.33*	0.69	0.01*

* $p < 0,05$

Source: own research.

The assessment of the support from the environment and the IPPS' elements are presented in Table 6. According to the student-athletes, a flexible timetable ($M = 4.59$) and individual arrangements regarding class attendance ($M = 4.51$) are the most helpful ones in reconciling studying and sports career. The lowest scores were given to scientific advice and assistance in reconciling studying and sports career ($M = 3.5$, answers between "don't know" and "agree"). There were no statistically significant differences between males and females in the assessment of the IPPS elements. However, in the analysis of support from the environment (Table 6), statistically significant differences were found between the declarations of males and females. The female student-athletes negatively assessed the support from sports club and sponsors ($M = 2.94$, answers between "disagree" and "don't know"), while the male student athletes answered slightly above "don't know" ($M = 3.36$). On the other hand, support from family and friends was rated higher by females ($M = 4.00$, answers meaning "agree") than males ($M = 3.88$, answers below "agree"). The support from coaches and team mates was rated below "agree" by both males and females – no statistically significant differences were found here.

The analysis of the student-athletes' difficulties during their course of studies and potential reasons for dropping out showed statistically significant differences between the declarations of males and females (Table 7). The difficulties related to personal reasons such as lack of motivation and family-related issues were rated higher by males ($M = 2.81$, answers closer to "don't know") than females ($M = 2.14$, answers closer to "disagree"). Regarding the remaining difficulties and potential reasons for dropping out of university, no significant differences were found between the declarations of males and females. According to the student-athletes, the greatest difficulties are related to lack of time for stud-

ying ($M = 3.92$, answers close to “agree”) and the most likely reason for dropping out is lack of support from the university ($M = 3.70$, answers close to “agree”).

Table 6. Support and facilitation, means, standard deviations and significant differences between the declarations of males and females

Support and facilitation	Total, N = 108		Females, n = 50		Males, n = 58		p
	M	SD	M	SD	M	SD	
Helpfulness assessment of IPPS elements							
Flexible timetable	4.59	0.67	4.56	0.76	4.62	0.59	0.64
Individual arrangements regarding class attendance	4.51	0.62	4.52	0.68	4.50	0.57	0.87
Flexible exam timetable	4.21	0.93	4.28	0.99	4.16	0.87	0.49
E-mail contact with academic teachers	3.95	0.96	3.96	0.99	3.95	0.94	0.95
Possibility to extend a study period	4.30	0.79	4.36	0.80	4.24	0.78	0.44
Scholarships	3.70	1.16	3.74	1.16	3.67	1.18	0.76
Scientific advice and assistance	3.50	0.96	3.60	0.86	3.41	1.04	0.32
Support from environment							
Coaches and team mates	3.71	0.55	3.74	0.56	3.69	0.54	0.64
Club and sponsors	3.17	0.89	2.94*	0.91	3.36*	0.83	0.01*
Family and friends	3.94	0.31	4.00*	0.00	3.88*	0.42	0.04*

* $p < 0,05$

Source: own research.

Table 7. Difficulties and reasons for leaving university, means, standard deviations and significant differences between the declarations of males and females

Difficulties and reasons for leaving university	Total, N = 108		Females, n = 50		Males, n = 58		p
	M	SD	M	SD	M	SD	
Challenges and difficulties							
Educational challenges (requirements are too high)	2.92	1.15	2.78	1.11	3.03	1.18	0.25
Not having enough time to study	3.92	0.97	3.84	1.06	3.98	0.89	0.45
Sport challenges (coach/club)	2.46	1.07	2.40	0.93	2.52	1.19	0.57

Table 7. Difficulties and reasons... (cont.)

Difficulties and reasons for leaving university	Total, N = 108		Females, n = 50		Males, n = 58		p
	M	SD	M	SD	M	SD	
Challenges and difficulties							
Personal issues (lack of motivation, family problems)	2.50	1.07	2.14*	0.86	2.81*	1.15	0.00*
Distance to university/ training centres	3.47	1.34	3.48	1.30	3.47	1.38	0.96
Financial difficulties	3.42	1.25	3.30	1.28	3.52	1.22	0.37
Potential reasons for leaving university							
Lack of time	3.52	1.18	3.34	1.21	3.67	1.15	0.15
Family-related reasons	3.48	1.09	3.48	1.03	3.48	1.14	0.99
Unsatisfactory results in education	2.49	0.98	2.52	0.95	2.47	1.01	0.78
Unsatisfactory results in sport	2.82	1.17	2.70	1.15	2.93	1.20	0.31
Lack of motivation	3.06	1.02	2.88	0.94	3.21	1.07	0.10
Lack of support from university	3.70	0.97	3.56	0.99	3.83	0.94	0.15
Financial difficulties	3.61	1.06	3.52	1.03	3.69	1.08	0.41

* p < 0,05

Source: own research.

Discussion and conclusions

So far, almost all research which addressed support systems for student-athletes has referred to global solutions e.g. national ones or those from the Union [3], [4], [13]. Actions related to the implementation of appropriate legal acts at a state level or at a group of states' level regarding their support for student-athletes are crucial. However, it is also necessary to ensure appropriate implementation of programs at the university level. International studies have demonstrated that properly designed support systems for student-athletes at the university level affect not only their comfort in terms of combining two ca-

reers (in sport and education) but also their learning achievements and overall satisfaction [11]. At the same time, lack of such support leads to misunderstandings and inconsistencies in their sports careers and education [8]. A good example of a support system in the Polish academic community is the Individual Plan and Program of Studies at the Academy of Physical Education in Katowice. The IPPS program is designed to make it easier for active athletes to study and to successfully complete their university education. The main objective of this research was to identify to what extent the support system for student-athletes is effective as well as to indicate areas which could be improved by the university. First, the university should focus on the issue of individual scientific advice and assistance. The study regulations provide such a form of assistance (§ 11 of the Study Regulations), but several respondents declared (while answering the open-ended question) that they had not even encountered this kind of support. This research has also revealed that many academic teachers are not sympathetic towards student-athletes, for example, lecturers require more class attendance than necessary. The study regulations could enforce less strict class attendance requirements from lecturers without reducing student's obligations. Another issue is the availability of lecturers. The solution could be up-to-date teacher schedules accessible on the university website. This would allow for trouble-free contact at a convenient time for a given student as the respondents often declared that e-mail contact with their academic teachers was difficult or impossible. The research results clearly indicated that the most important aspects of reconciling education with sports career are available time and university support. Therefore, the above-mentioned conveniences would significantly affect the perception of the IPPS system, and consequently, increase the percentage of student-athletes who complete their studies as well as the percentage of athletes who decide to enrol at the Academy of Physical Education in Katowice. Many of the respondents declared hesitation as whether to continue their studies at the APE in Katowice. By taking the necessary steps to improve the IPPS system, the university could acquire many valuable student-athletes, which would certainly translate into better results in university rankings. The survey questionnaire used in this pilot study will be further developed and used in subsequent studies.

The following conclusions were drawn from the conducted research:

1. The IPPS helps student-athletes to a great extent in reconciling their sports career with education.
2. The elements of the IPPS which are considered to be the most helpful in combining professional sports training with studying are primarily related to individual arrangements regarding class attendance, flexible class and exam timetables as well as the possibility of extending the study period.

3. The elements of the IPPS that need to be improved upon are mainly scientific advice and assistance in reconciling studying and sports career as well as the availability of academic teachers and their attitude towards student-athletes.

References

- [1] Aquilina D. (2013): *A study of the relationship between elite athletes' educational development and sporting performance*. International Journal of the History of Sport, 30(4), pp. 374–392; <https://doi.org/10.1080/09523367.2013.765723>.
- [2] Capranica L., Guidotti F. (2016): *Qualifications/dual careers in sports – Research for Cult Committee of the European Parliament*. Directorate-General for internal policies: Policy Department: Structural and cohesion policies: Cultural and Education.
- [3] European Commission (2012): *Guidelines on dual careers of athletes – Recommended policy actions in support of dual careers in high-performance sport*, Brussels.
- [4] European Commission (2013): *Call for Proposals – Preparatory action European partnership on Sports*, Brussels.
- [5] European Parliament (2003): *Combining sport and education: support for athletes in the EU Member States*. Luxembourg.
- [6] Fuchs P.X., Wagner H., Hannola H., Niemisalo N., Pehme A., Puhke R., Marinsek M., Strmecki A., Svetec D., Brown A., Capranica L., Guidotti F. (2016): *European student-athletes' perceptions on dual career outcomes and services*. Kinesiology Slovenica, 22(2), pp. 31–48.
- [7] Guidotti F., Minganti C., Cortis C., Piacentini M. F., Tessitore A., Capranica L. (2013): *Validation of the Italian version of the Student Athletes' Motivation toward Sport and Academics Questionnaire*. Sport Sciences for Health, 9 (2), pp. 51–58; <https://doi.org/10.1007/s11332-013-0145-x>.
- [8] Henriksen K., Larsen C.H., Christensen M.K. (2014): *Looking at success from its opposite pole: The case of a talent development golf environment in Denmark*. International Journal of Sport and Exercise Psychology, 12 (2), pp. 134–149; <https://doi.org/10.1080/1612197X.2013.853473>.
- [9] Lupo C., Guidotti F., Goncalves C.E., Moreira L., Doupona Topič M., Belardini H., Tonkonogi M., Colin A., Capranica L. (2015): *Motivation towards dual-career of European student-athletes*. European Journal of Sport Science, 15(2), pp. 151–160; <https://doi.org/10.1080/17461391.2014.940557>.

- [10] Oros S., Hanĵiu I. (2016): *Guidelines of the Dual Career Management in Sport*. Palestrica of the third millennium – Civilization and Sport, 17 (3), pp. 211–218.
- [11] Ryba T.V., Stambulova N.B., Ronkainen, N.J., Bundgaard J., Sel anne H. (2015): *Dual career pathways of transnational athletes*. Psychology of Sport and Exercise, 21, pp. 125–134; <https://doi.org/10.1016/j.psychsport.2014.06.002>.
- [12] Resolution No AR001-2-IV/2019 of the Senate of the Academy of Physical Education in Katowice of 16 April 2019 concerning the establishment of Studying Regulations, accessible at: https://www.awf.katowice.pl/sites/default/files/uploads/akty_prawne/regulamin_studiow_2019.pdf [access: 5.04.2020].
- [13] Włoch R., Szaflik J., Podziemski M., Mikulski P., Pokojska J., Sk ora K., Zieliński A., Majos A., Śledziewska K., Konieczna-Sałamatin J. (2015): *Kariera dwutorowa sportowców w Polsce: diagnoza sytuacji raport z analizy danych zastanych oraz badań iloŹciowych i jakoŹciowych*. Raport DELab Uniwersytet Warszawski.

Deklaracja braku konfliktu interesów

Autorzy deklarują brak potencjalnych konfliktów interesów w odniesieniu do badań, autorstwa i/lub publikacji artykułu *Student-athletes' opinions about the individual plan and program of studies at the Academy of Physical Education in Katowice*.

Finansowanie

Autorzy nie otrzymali żadnego wsparcia finansowego w zakresie badań, autorstwa i/lub publikacji artykułu *Student-athletes' opinions about the individual plan and program of studies at the Academy of Physical Education in Katowice*.

Declaration of Conflicting Interests

The authors declared no potential conflicts of interests with respect to the research, authorship, and/or publication of the article *Student-athletes' opinions about the individual plan and program of studies at the Academy of Physical Education in Katowice*.

Funding

The authors received no financial support for the research, authorship, and/or publication of the article *Student-athletes' opinions about the individual plan and program of studies at the Academy of Physical Education in Katowice*.

<http://dx.doi.org/10.16926/sit.2022.01.05>

Artur ODEROV*

<https://orcid.org/0000-0002-7791-0825>

Serhii ROMANCHUK***

<https://orcid.org/0000-0002-2246-6587>

Svitlana INDYKA*****

<https://orcid.org/0000-0003-0676-9227>

Maksym KUZNETSOV**

<https://orcid.org/0000-0002-6928-7674>

Dmytro POHREBNIAK****

<https://orcid.org/0000-0001-8364-663X>

Natalia BIELIKOVA*****

<https://orcid.org/0000-0003-2789-7586>

Analysis of the level of physical fitness of cadets of the Military College of Sergeants of the National Academy of Land Forces in Lviv at the primary stage

---

How to cite [jak cytować]: Oderov A., Kuznetsov M., Romanchuk S., Pohrebniak D., Indyka S., Bielikova N. (2022): *Analysis of the level of physical fitness of cadets of the Military College of Sergeants of the National Academy of Land Forces in Lviv at the primary stage*. Sport i Turystyka. Środkowoeuropejskie Czasopismo Naukowe, vol. 5, no. 1, pp. 93–102.

---

* PhD, National Academy of the Army, Department of Physical Education, Special Physical Training and Sports, e-mail: stroyova@ukr.net

** PhD, National Academy of the Army, Department of Physical Education, Special Physical Training and Sports, e-mail: kuz-maxim@ukr.net

*** Doctor in Physical Education and Sports, National Academy of the Army, Department of Physical Education, Special Physical Training and Sports, e-mail: asv-fpis@ukr.net

**** PhD, National Defence University of Ukraine named after Ivan Cherniakhovskiy, Department of physical education, special physical training and sport, e-mail: dimanyoy@ukr.net

***** Ph.D in Physical Education and Sports, Lesya Ukrainka Volyn National University, Faculty of Physical Culture, Sports & Health, Lutsk, Ukraine

***** Doctor of Pedagogical Sciences, Lesya Ukrainka Volyn National University, Faculty of Physical Culture, Sports & Health, Lutsk, Ukraine

Analiza poziomu sprawności fizycznej podchorążych Wojskowej Szkoły Sierżantów Narodowej Akademii Wojsk Lądowych we Lwowie na etapie podstawowym

Streszczenie

Wprowadzenie: Wyposażenie żołnierzy w nowoczesny sprzęt wojskowy, techniczne środki transportu znacznie ułatwiło wykonywanie wielu elementów działań wojennych, ale jednocześnie przyczyniło się do pewnego negatywnego wpływu na ich ciało i psychikę, zwiększyło potrzebę ogólnego i specjalnego treningu fizycznego. Potrzeba zintegrowanego wykorzystania wychowania fizycznego i sportu jest dobrze znana i uzasadniona naukowo. System wyszkolenia fizycznego wojsk jako element aktywności zawodowej zapewnia funkcjonowanie personelu zgodnie z wymogami sprawności fizycznej. Dlatego aktualnym zagadnieniem jest doskonalenie treści wychowania fizycznego podchorążych wojskowych wyższych szkół sierżantów z uwzględnieniem kategorii żołnierzy.

Cel: Określenie i poprawa dynamiki ogólnej i specjalnej sprawności fizycznej podchorążych z uwzględnieniem kategorii żołnierzy.

Wyniki: Badania poziomu wydolności fizycznej podchorążych Wojskowej Szkoły Sierżantów Narodowej Akademii Wojsk Lądowych we Lwowie wykazały, że podczas szkolenia podchorążych w pierwszym roku wskaźniki sprawności fizycznej ogólnej i specjalnej wykazują pozytywne zmiany, ale nie stwierdzono istotnej różnicy ($p > 0.05$).

Słowa kluczowe: Wojskowa Szkoła Sierżantów Narodowej Akademii Wojsk Lądowych we Lwowie, podchorążowie, Siły Zbrojne, trening ogólny, trening fizyczny, trening fizyczny specjalny.

Abstract

Introduction: Providing troops with modern military equipment, technical means of transportation has greatly facilitated the implementation of many elements of military activities by servicemen, but at the same time contributed to some negative impact on their body and psyche, increased the need for general and special physical training [2, 3]. The need for integrated use of physical education and sports is well known and scientifically sound. The system of physical training of troops as a component of professional activity ensures the functioning of personnel in accordance with the requirements of physical fitness. Thus, the topical issue is to improve the content of physical training of cadets of military colleges of sergeants, taking into account the categories of servicemen.

Purpose: Determining and improving the dynamics of general and special physical fitness of cadets, taking into account the categories of servicemen.

Results: A study of the level of physical fitness of cadets of the military college of sergeants showed that during the training of cadets in the first year indicators of general and special physical fitness have positive changes, but no significant difference was found ($p > 0.05$).

Keywords: Military College of Sergeants of the National Academy of Land Forces in Lviv, Cadets, Armed Forces, General Physical Training, Physical Training, Special Physical Training.

Introduction

With the beginning of hostilities in our country, there is a period of technical re-equipment and reorganization of the Armed Forces of Ukraine, which in-

cludes increasing the number of troops and staffing on a voluntary basis, and significantly increasing the importance of military training of servicemen of various specialties [13]. Professionalization of the Armed Forces of Ukraine is objectively due to the complex process of reforming the army, aimed at creating a well-trained and armed army [2].

To date, the training of any serviceman cannot be complete if it is limited to the ability to use military equipment and weapons. The basis of successful performance of professional and combat tasks is the ability of each serviceman, as well as the unit as a whole, to make the most of all the power of military equipment in the shortest possible time [4, 12].

Scientists [5, 8, 9, 14] note that progressive changes in the use of units and increasing the number of servicemen of the Armed Forces of Ukraine have created an urgent problem of a comprehensive reform of the training and education of cadets - future commanders of various ranks - from sergeant to officer, because no unit can function effectively without quality leadership. One of the main components of this task is the creation of a professional sergeant and non-commissioned officer in the Armed Forces of Ukraine, which should become the basis of the future Armed Forces of Ukraine [1].

The system of physical training of troops as a component of professional activity is a set of components that create the process of physical improvement of the personnel of the Armed Forces and ensure its functioning in accordance with the requirements for the physical fitness of servicemen. The system of physical training largely depends on the level of socio-economic development of the state, its ability to provide the necessary support to fully address the problems of ensuring the sovereignty of the state [6].

Significant changes in the application of the Armed Forces, with the beginning of the ATO (OOS) could not but affect the system of physical training of the Armed Forces of Ukraine. The relocation of Ukrainian Armed Forces units from permanent locations to the east of the country has led to a decrease in attention to physical training. The material and financial support of physical training has significantly decreased, the number of sports events has decreased, research work in the field of special physical training has slowed down, the provision of qualified personnel does not meet the needs, the level of physical development of the pre-conscription contingent is constantly deteriorating [7].

Physical training in the Land Forces is considered by specialists as a set of measures for the physical development of soldiers, aimed at improving general and special physical qualities, the formation of military-applied skills, development of moral and psychological qualities. It is determined by a number of objective laws of improving a person's physical capabilities. Equally important is versatility in mastering motor skills. The formation and improvement of servicemen's skills in the use of military equipment and weapons is faster and more

effective if they already have a large stock of motor skills, previously practiced with the help of various physical exercises. Versatile physical training is important to improve the overall health of servicemen.

Thus, the topical issue is to improve the content of physical training of cadets of military colleges of sergeants, taking into account the categories of servicemen. And the purpose of our work is to determine and improve the dynamics of physical fitness and functional status of cadets of the Military College in the educational process, taking into account the categories of servicemen.

Materials and Methods

The study was conducted on the basis of the Military College of Sergeants of the National Academy of Land Forces (Lviv). The study involved 30 cadets of the first year of study (17.6 ± 0.2 years old; range: 17–21 years old). The study was conducted on mandatory control exercises in accordance with the requirements of the Provisional Guidelines for Physical Training in the Armed Forces of Ukraine (TNFP-2014), which determine the level of general physical fitness (100-m run, cross-country pull-up, 1000-m run) and special physical preparedness (shuttle running 6×100 m and 3000 m steeplechase).

During the study, the following research methods were used: pedagogical methods (observation, testing) – to determine the dynamics of the level of physical fitness of cadets; methods of mathematical statistics – for processing experimental data and determining reliability. The results of the study were calculated using *Microsoft Office Excel*. Significance of differences between sample values was checked using Student's t-test and was considered statistically significant at $p < 0.05$ – 0.001 . To calculate the empirical two-sample value of the t-test for dependent samples in the situation of testing the hypothesis of difference between two dependent samples, the formula mentioned below was used.

Results

The results of the study were evaluated by methods of mathematical statistics using the package of applied computer programs *Statistica5.5*, license number AX908A290603AL. After the pedagogical experiments we carried out calculations of the main univariate statistics:

- arithmetic mean – $\bar{x}$, standard deviation of the mean – m , dispersion – σ ;
- t-criterion of Student - to establish differences between two samples for the average results, on the assumption of normal distribution of individual values in each sample. At the same time, a 5-integer correlation level – p (cor-

relation not less than 0.95) was taken as a base; during the analysis of the results in the middle of each sample, the t value was used to compare the results of different samples - for non-compatible samples;

- to calculate the empirical two-vibre value of the t-criterion for the dependent samples in the situation of testing the hypothesis of the difference between two dependent samples, we used the formula:

$$t = \frac{|M_d|}{\sigma_d/\sqrt{N}}$$

M_d – is the average difference in values, σ_d – standard deviation of differences.

The number of degrees of freedom was calculated as $df = N - 1$.

The used methods of mathematical statistics allowed us to fully study the investigated question and carry out experimental verification of the provisions on the protection.

The results of the study showed that the cadets show positive changes in the average results in the 100-meter run (table 1). Thus, at the beginning of the study the arithmetic mean was 14.5s, at the second stage – 14.4s and at the end of the study 14.2s. The comparative analysis showed that the difference between the indicators of the first and second stage of the study has positive changes and is 0.1s. The analysis of indicators between the second and third stage showed an improvement of the result by 0.2s. In general, studies have shown that at all stages of testing there were positive changes between indicators, but no significant difference was found. The study of pull-ups on the crossbar of cadets in the first stage showed that the arithmetic mean was 11.9 times (table 1).

Table 1. Dynamics of the results of general physical training of cadets of the Military College (n = 30)

Observation period	1 st stage	2 nd stage	3 rd stage	p (1 st stage – 2 nd stage)	p (2 nd stage – 3 rd stage)	p (1 st stage – 3 rd stage)
<i>Running for 100 meters, s</i>						
$\bar{x}$	14.5	14.4	14.2	t = 0.46 > 0.05	t = 0.87 > 0.05	t = 1.27 > 0.05
σ	0.80	0.71	0.76			
m	0.18	0.16	0.17			
<i>Pull-ups on the crossbar, times</i>						
$\bar{x}$	11.9	12.3	12.8	t = 0.91 > 0.05	t = 1.54 > 0.05	t = 1.87 > 0.05
σ	2.83	3.19	2.57			
m	0.63	0.71	0.58			

Table 1. Dynamics of the results... (cont.)

Observation period	1 st stage	2 nd stage	3 rd stage	p (1 st stage – 2 nd stage)	p (2 nd stage – 3 rd stage)	p (1 st stage – 3 rd stage)
<i>Running for 1000 meters, s</i>						
$\bar{x}$	256.9	253.6	248.6	t = 0.60 > 0.05	t = 1.09 > 0.05	t = 1.55 > 0.05
σ	19.84	15.24	13.84			
m	4.44	3.41	3.09			

Note: $p < 0.05$ at $t = 2.04$; $p < 0.01$ at $t = 2.75$; $p < 0.001$ at $t = 3.65$
 $\bar{x}$ – arithmetic mean, σ – dispersion, m – standard deviation of the mean

Source: own research.

According to the results of the analysis of the second stage, it was found that the performance of cadets compared to the first stage improved by 0.9 times, but there is no significant difference ($p > 0.05$). It is also determined to improve the results of the study group in the third stage compared to the first by 2.4 times ($p > 0.05$). According to the results of the analysis of the results of the 1000-meter run, it was found out that the average value of the indicators at the first stage of the study is 256.9 s (table 1). In the second stage of the study, the indicators did not change significantly compared to the first stage and the difference is 3.3s ($p > 0.05$). The comparative analysis of the results obtained by the cadets in the first and third stages showed that at the end of the study (stage 3) the results of the exercise improved by 5.0 s, but not significantly ($p > 0.05$).

Table 2. Dynamics of results of special physical training of cadets of the military college ($n = 30$)

Observation period	1 st stage	2 nd stage	3 rd stage	p (1 st stage – 2 nd stage)	p (2 nd stage – 3 rd stage)	p (1 st stage – 3 rd stage)
<i>Shuttle running 6 × 100 meters, s</i>						
$\bar{x}$	142.7	139.5	139.9	t = 1.19 > 0.05	t = 0.15 > 0.05	t = 1.11 > 0.05
σ	8.04	9.07	8.10			
m	1.80	2.03	1.81			
<i>3000 meter steeplechase, s</i>						
$\bar{x}$	860.5	855.8	850.4	t = 0.82 > 0.05	t = 1.06 > 0.05	t = 1.94 > 0.05
σ	18.29	17.59	14.14			
m	4.09	3.93	3.16			

Note: $p < 0.05$ at $t = 2.04$; $p < 0.01$ at $t = 2.75$; $p < 0.001$ at $t = 3.65$

Source: own research.

In accordance with the requirements of TNFP-2014, exercises that characterize the level of special physical fitness are performed with weapons and equipment (tactical unloading system, gas mask, etc.), which significantly increases the burden on servicemen. When studying the level of indicators of the studied group in the shuttle run 6×100 m at the beginning of the experiment it was found out that the arithmetic mean was 142.7 s, at the second stage – 139.5 s and at the end of the study 139.9 s. It was also discovered that the difference between the first and second stage is 3.2 s and is not significant (table 2). According to the results of the analysis of the second stage in comparison with the third, an insignificant deterioration of the cadets' results by 0.4 s was established. Also, the improvement of cadets' results between the first stage and at the end of the study by 2.8 s was determined, but there is no significant difference. The study of running indicators for 3000 meter steeplechase in the first stage showed that the arithmetic mean was 860.5 (table 2). According to the results of the analysis of the second stage, it turned out that the performance of cadets compared to the first stage improved by 4.7 s, but there is no significant difference. The difference between the results of the cadets in the third stage compared to the second stage is not significant and is 5.4 seconds. A comparative analysis of the results obtained by the cadets at the first and third stages showed that at the end of the study the results of the exercise improved by 5.4 s.

In general, studies of test results have shown that during the training of cadets in the first year indicators of general and special physical fitness have positive changes, but no significant difference was found ($p > 0.05$).

Discussion

Previous research has shown that the level of training of servicemen of the Military College of Sergeants at the initial stage of training is insufficient to perform professional and combat tasks. Our main task was to analyze the results of the aforesaid experiment which was aimed at studying the level of physical fitness of first-year cadets of the military college; dynamics of general and special physical fitness of cadets of the military college taking into account categories of servicemen, and also research of a functional condition of cadets of the military college taking into account categories of servicemen.

The study of the level of physical fitness of cadets of the military college of sergeants showed that during the training of cadets in the first year the indicators of general and special physical fitness have positive changes, but no significant difference was found ($p > 0.05$). Thus, the comparative analysis of the results in the 100-meter run showed that the difference between the indicators of

the first and second stages of the study has positive changes and is 0.1 s. The analysis of indicators between the second and third stage showed an improvement of the result by 0.2 s. Research of indicators in pulling up on a crossbar by cadets has established that indicators of cadets at the second stage in comparison with the first one have insignificantly improved by 0.9 times ($p > 0.05$). There was also a significant improvement in the results of the study group in the third stage compared to the first one by 2.4 times ($p < 0.01$). According to the results of the analysis of the results of the 1000-meter run, it was found out that in the second and third stages of the study, the indicators did not change significantly compared to the first one ($p > 0.05$).

The research complemented the results of other researchers regarding the positive effects of the use of physical exercises on overall physical fitness and the health of military servicemen [10].

In the future, the results of our study may be used to determine the effectiveness of the author's program to improve the overall physical fitness of cadets, which in turn shall prove that the proposed content of classes on the author's program can significantly improve their overall physical qualities.

Conclusion

A study of the level of physical fitness of cadets of the military college of sergeants showed that during the training of cadets in the first year indicators of general and special physical fitness have positive changes, but no significant difference was found ($p > 0.05$). Thus, the comparative analysis of the results in the 100-meter run showed that the difference between the indicators of the first and second stages of the study has positive changes and is 0.1 s. The analysis of indicators between the second and third stages showed an improvement of the result by 0.2 s. A study of the indicators of pull-ups on the crossbar of cadets demonstrated that the indicators of cadets in the second stage compared to the first slightly improved by 0.9 times ($p > 0.05$). There was also a significant improvement in the results of the study group in the third stage compared to the first by 2.4 times ($p < 0.01$). According to the results of the analysis of the results of the 1000-meter run, it turned out that in the second and third stages of the study the indicators did not change significantly compared to the first one ($p > 0.05$).

References

- [1] Oderov A., Korchagin M., Romanchuk S. (2020): *Correlation of Physical Fitness and Professional Military Training of Servicemen*. Sport Mont Journal. vol. 18 (2), pp. 79–82; <http://dx.doi.org/10.26773/smj.200612>.
- [2] Gomanyuk S.V., Melnik V.O. (2016): *The impact of physical training on the effectiveness of professional activities and health status of servicemen*. In: *Improving the system of physical training in the Armed Forces in today's conditions and bringing it into line with the standards of the armies of NATO member countries*. International materials. scientific method conf. December 13–14, Kyiv: NUOU im. I. Chernyakhovsky, pp. 36–37.
- [3] Klymovych V.B. (2016): *Optimization of the system of physical training of artillery cadets [dissertation]*. Kyiv: NUFViS, pp. 255.
- [4] Kozlov S.V. (2014): *General physical training is the basis of the basics of special physical training*. In: *Physical training of personnel of the Armed Forces, other military formations and law enforcement agencies of Ukraine: experience, modernity, problems and prospects of development*. Materials scientific method. conf. November 26–28, Kyiv: MOU, pp. 49–52.
- [5] Kulik V.P. (2014): *Orientation of physical training of servicemen of the reserve forces*. In: *Physical training of personnel of the Armed Forces, other military formations and law enforcement agencies of Ukraine: experience, modernity, problems and prospects of development*. Materials scientific method. conf. November 26–28, Kyiv: MOU, pp. 41–46.
- [6] Molokov O.V. (2011): *Perspective views on the ways of development of physical training of servicemen of the Armed Forces of Ukraine*. Materials Allarm. scientific method conf. Ministry of Defense of Ukraine. Kyiv: NUOU.
- [7] Oderov A, Shlyamar I, Baldetsky A. (2013): *System of inspection and assessment of physical fitness of servicemen of the Armed Forces of foreign states*. In: *There is an attack, editor. Young sports science of Ukraine. Coll. Science. Science. etc. in the field of phys. education, sports and human health*. Lviv: LDUFK, vol. 17(2), pp. 109–113.
- [8] Ovcharuk I.S. (2014): *Improving physical training taking into account the experience of the anti-terrorist operation*. In: *Physical training of personnel of the Armed Forces, other military formations and law enforcement agencies of Ukraine: experience, modernity, problems and prospects of development*. Materials scientific method. conf. November 26–28, Kyiv: MOU, pp. 46–49.
- [9] Petrachkov A.V. (2013): *Characteristics of the functional state of servicemen of the Land Forces*. In: *The current state and prospects for the development of physical training of servicemen in the system of combat training of troops (forces) of the Armed Forces and other law enforcement agencies of*

- Ukraine. Materials scientific method. conf. November 28–29, 2013, Kyiv: MOU, pp. 70–76.
- [10] Romanchuk S. (2015): *Peculiarities of officers' fitness shape*. Journal of Physical Education and Sport, vol. 15(3), pp. 441–445.
- [11] Ryabinin S.P. (2007): *Speed-force training in sports martial arts*, Krasnoyarsk, pp. 153–154.
- [12] Vandenko V.V. (2014): *Physical training in the conditions of anti-terrorist operation*. In: *Physical training of personnel of the Armed Forces, other military formations and law enforcement agencies of Ukraine: experience, modernity, problems and prospects of development*. Materials scientific method. conf. November 26–28, Kyiv: MOU, pp. 52–55.
- [13] Oderov A., Klymovych V., Korchagin M., Olkhovyi O., Romanchuk S. (2019): *Motivation of forming students healthcare culture on principles of interdisciplinary integration*. Sport Mont Journal, vol. 17 (3), pp. 79–83; <http://dx.doi.org/10.26773/smj.191017>.
- [14] Ortenburger D., Wąsik J., Tsos A. (2020): *Types of convictions concerning coping with pain of the participants of territory defence activities*. Physical Activity Review, 8 (2), pp. 97–103; <http://dx.doi.org/10.16926/par.2020.08.26>.

Deklaracja braku konfliktu interesów

Autorzy deklarują brak potencjalnych konfliktów interesów w odniesieniu do badań, autorstwa i/lub publikacji artykułu *Analysis of the level of physical fitness of cadets of the Military College of Sergeants of the National Academy of Land Forces in Lviv at the primary stage*.

Finansowanie

Autorzy nie otrzymali żadnego wsparcia finansowego w zakresie badań, autorstwa i/lub publikacji artykułu *Analysis of the level of physical fitness of cadets of the Military College of Sergeants of the National Academy of Land Forces in Lviv at the primary stage*.

Declaration of Conflicting Interests

The authors declared no potential conflicts of interests with respect to the research, authorship, and/or publication of the article *Analysis of the level of physical fitness of cadets of the Military College of Sergeants of the National Academy of Land Forces in Lviv at the primary stage*.

Funding

The authors received no financial support for the research, authorship, and/or publication of the article *Analysis of the level of physical fitness of cadets of the Military College of Sergeants of the National Academy of Land Forces in Lviv at the primary stage*.

<http://dx.doi.org/10.16926/sit.2022.01.06>

Tomasz BOHDAN*

<https://orcid.org/0000-0002-4063-461X>

Krzysztof KOWALIK**

<https://orcid.org/0000-0002-9540-0423>

Discomforts of *fair play* principle in contemporary sport

How to cite [jak cytować]: Bohdan T., Kowalik K. (2022): *Discomforts of fair play principle in contemporary sport*. Sport i Turystyka. Środkowoeuropejskie Czasopismo Naukowe, vol. 5, no. 1, pp. 103–120.

Krępująca zasada *fair play* we współczesnym sporcie

Streszczenie

Zjawisko, które wielu obserwatorów nazywa kryzysem współczesnego sporu wiąże się z inflacją wartości moralnych. Coraz bardziej ekspansywna konsumpcja sportowego produktu sprowadza pierwiastki humanistyczne, będące podstawą nowożytnego sportu, na margines, osławiając opinię publiczną z dewiacyjnymi praktykami życia sportowego. Brak poszanowania zasady *fair play* jest jednym z elementów składających się na szerszy obraz kryzysu wiarygodności współczesnego sportu, w wielu miejscach przepełnionego oszustwem, manipulacją i faulowaniem.

Celem niniejszej pracy będzie prezentacja wybranych przejawów kryzysu wartości współczesnego sportu, szczególnie związanych z łamaniem zasady *fair play*, próba udzielenia odpowiedzi na pytanie, czy zasada *fair play* afirmuje rywalizację sportową, czy też odwrotnie – degraduje, a samą siebie czyni w konsekwencji nieprzydatną. Celem będzie także w konsekwencji ukazanie

---

* Ph.D., Opole University of Technology, Faculty of Physical Education and Physiotherapy; e-mail: t.bohdan@po.edu.pl,

** Ph.D., Assoc. Prof. Opole University of Technology, Faculty of Physical Education and Physiotherapy; e-mail: k.kowalik@po.edu.pl

instrumentalnego traktowania zasady *fair play* i licznych działań zmierzających do jej marginalizacji. Będzie to wreszcie spojrzenie na zasadę *fair play* traktowaną jako zbiór niewygodnych, etycznych więzów, krępujących rozwój skomercjalizowanego sportu.

Jako metody badawcze zastosowano jakościową analizę zawartości prasy, analizę dokumentów oraz jakościowe studium przypadku.

Słowa kluczowe: sport, zasada *fair play*, wartości olimpijskie, media, prasa sportowa.

Abstract

A phenomenon that is referred to by many observers as the crisis of contemporary sport is associated with the inflation of moral values. The increasingly expansive consumption of a sports product brings the humanistic coefficient, which formed the foundation of modern sport to the margins, and confronts public opinion with the deviant practices of sports life. Lack of the respect for the principle of *fair play* constitutes one of the elements that make up a broader image of the crisis of credibility of modern sport, in many places full of corruption, manipulation and foul play.

The objective of this paper is to discuss selected symptoms of the crisis of values of modern sport, especially the ones related to violation of the principle of *fair play*, combined with an attempt to answer the question whether *fair play* affirms sport competition or, conversely – it is degraded and makes this competition dispensable. The objective will also involve the demonstration of the instrumental treatment of the *fair play* principle and numerous actions whose aim is its marginalization. Finally, there will be a focus on the principle of *fair play* considered as a collection of uncomfortable, ethical bonds that hinder the development of commercialized sport.

Qualitative analysis of press content, analysis of selected items in a corpus of press releases and a qualitative case study were applied as the research methods.

Keywords: sport, *fair play* principle, Olympic values, media, sports press.

Introduction

The present physical culture has lost its autotelic character and is considered in an instrumental way. In success-oriented sport, based on purely pragmatic activities and built on mercantile foundations, athletes need to act as employees of the sports industry. As a consequence, sport fans are reduced to the role of consumers of a sports product. Due to the intricacy of social media, sports stars have attained a position in terms of the ability to create a lifestyle, but sport is a role model in the sphere of morality to an increasingly lesser extent. Moreover, one gets an impression that moral values play a decreasing role for the stakeholders in sports life.

Professional athletes today can be described as *Homo sportivus oeconomicus* because the most important aspects for them and their milieu are formed by profits and money. Studies have shown that more than 50 percent of athletes list victory in the first place among their goals [2].

The phenomenon that is called a crisis of modern sport by many observers is associated with the inflation of moral values. The increasingly expansive con-

sumption of a sports product reduces the humanistic coefficient, which stood at the basis of contemporary sport, to a marginal role. Besides, the public opinion is confronted with deviant practices of sports life. Lack of respect for the *fair play* principle is one of the elements that form a broader picture of the crisis of credibility of modern sport, which is in many places full of fraud, manipulation and foul play.

The fear that the application of the *fair play* principle may lead to the decrease in pace intensity in team games, and thus their spectacularity, and reduce the number of record-winning events in individual sports disciplines [19] contributes to the permanent marginalization of *fair play* in sports life, making it an uncomfortable principle, as it is considered to restrict the development of modern sport.

Statements regarding the crisis in the world of sport are not a universally binding dogma. We also come across other statements implying that the statements regarding the deterioration of modern sport are outdated and anachronistic, and the claims that autotelic values, success-oriented and material benefits that are commonly attributed to sports activities tend to be misleading [13].

This paper is concerned with the discussion of selected symptoms of the crisis of modern sport values, in particular the ones related to violation of the *fair play* principle, which is combined with an attempt to answer the question whether *fair play* affirms sports competition or, conversely, it is degraded and made impractical. The objective also involves the presentation of how the *fair play* principle is treated instrumentally, coupled with numerous activities aimed at marginalization of this value. Finally, we will take a look at the principle of *fair play*, considered as a collection of uncomfortable, ethical bonds that limit the development of commercialized sport.

Materials and methods

The material base of this work includes a corpus of press releases. Supplementary material for the authors includes websites run by sports editors.

The qualitative analysis of a corpus of press articles, analysis of press and a qualitative case study [37] were applied as the research methods. The analyzed examples involve the cases concerned with the most spectacular behaviours that violate the principle of *fair play*, including the use of pharmacological doping, *foul play*, deceit and simulation. In the area of this study, some of the unquestionable publications include reports and press releases by Butcher and Schneider [3], Loland [20], Lenk [18], Motoarca [22], Kosiewicz [13], Serrano-Durá, Molina and Martínez-Baena [34].

Evolution and atrophy of *fair play*

In the European sports milieu in the 1930s, the cult of victory was not known, and the sporting attitude on the stadium was more important from the result. *Fair play* was equated with victory. Even replacing an injured player with a substitute player was considered as unsportlike behaviour. Today such an attitude can be considered extremist. It was not, however, the same at the time when it was considered unworthy of a gentleman to support a single team only. No aggression in the stadiums and separation of spectator areas did not surprise anyone at that time. Fans were not biased in the sense that we use the term today. In the 1930s, an international football match was followed in the same manner as in the case of going to a theater. During the match between Germany and Italy held in Berlin in November 1936, the home supporters cheered and waved their hats even after the goal scored by the Italians [15].

Along with the increasing popularity of football and its rapid expansion beyond the region of sport, problems occurred with the compliance with the principle of *fair play*. Ever since, moral values have become increasingly embarrassing for players. On the one hand, admiration was directed at the game by gentlemen, and on the other hand everyone realized that football had originated from everyday competition. Therefore, an increasing tension arose between the theory of a fair game and the practice of competition, accompanied by an inevitable note of violence [47].

The above problems were related to the expansion of the most popular sport today – football. We should recall here that even the modern Olympic movement in its early days did not avoid serious mistakes. Even during the lifetime of Baron Pierre de Coubertin, an event occurred that remains to this day a shameful episode in the history of the Olympic movement. Anthropology Days was an event that accompanied the Olympic Games in St. Louis in 1904. The competition was a blatant attempt to demonstrate the inherent inferiority of the world's indigenous peoples, and by making them compete in athletic events the goal was to establish the superiority of the whites. It was a shameful racial experiment and, as a consequence, a flaw occurred in the Olympic idea [41].

Whereas the above incident can be considered unintentional, and taking place in the absence of Pierre de Coubertin, the modern approach to the principle of *fair play* can be considered in many cases dismissive, cynical and bold. As a matter of fact, such an approach degrades sport itself, and in particular its social function, and consequently can also bring adverse effects to many areas of social life, where failure can no longer be alleviated only by formalizing moral norms. An example of the behavior given below makes the fulfillment of the above-mentioned fears even more likely.

The captain of Real Madrid, Sergio Ramos, demonstrated the manner in which the *fair play* principle can be deliberately ridiculed. In the Champions League, during Ajax – Real Madrid football match held in spring 2019, Ramos provoked the referee to give him the yellow card, excluding him from the re-match, which was supposed to be a mere formality after the victory of the Spanish team in the Dutch stadium [40]. As a result of getting this card, Ramos wanted to enter the quarter finals with a clean account, and use his free time in the spectator area to make a documentary by the Amazon team with his involvement. When the Real Madrid player was filmed in his lodge, his friends on the pitch, deprived of their captain's help, were completely lost and sensationally lost the match with Ajax [49].

Current concept of *fair play*

One of the guiding principles of Olympism contained in the Olympic Charter is the human right to compete in sports in the spirit of friendship, solidarity and *fair play* and excluding any discrimination. The document states that the role of the International Olympic Committee (IOC) is, among others, to make efforts to ensure that fair competition is adhered to in sports [9]. The IOC Code of Ethics is an integral part of the Olympic Charter. In one of the sections of this document, concerned with the integrity of sporting competition, stakeholders in the organization of the Olympic Games are obliged to combat all forms of deceit and manipulation during sporting competition. In addition, it is emphasized that participants of the Games must not violate the principle of *fair play* nor demonstrate unacceptable behavior [10].

National sports associations disseminate similar content among their members. The Polish Football Association adopted the set of Football Ethics Rules prepared by Józef Lipiec. This code states that football, as the most popular sport in the world, has taken on a special, increased moral role [25].

In addition to representatives of sports associations and organizations, whose goal is to promote fair competition, there are other initiatives that take actions against negative phenomena in sports. We can remember here that as early as 1963, on the initiative of Tadeusz Olszański, the head of the sports section of "Sztandar Młodych" magazine, a *fair play* award was granted for a "sports gentleman" achievements in sports [28].

In the same year, the International Fair Play Committee was established, which awards the Trophy of Pierre de Coubertin for *fair play* in sports competition. Similarly, the European Fair Play Movement also awards its distinctions [14].

Despite these noble ideas contained in a wide range of papers and initiatives promoting fair competition in sports, there are still cases when the *fair play* prin-

principle is still treated instrumentally. One of the most striking examples of this type of attitude is “Financial Fair Play” distinction in European football.

“Financial Fair Play” (FFP) is a mechanism introduced by the Union of European Football Associations (UEFA), whose main goal is to strengthen the development of the discipline [31, 32]. It was developed in 2009, and the complete program has been in force since 2014. The objective of FFP was to reduce club expenses to a reasonable extent. However, according to sports journalists, FFP has never had anything to do with *fair play*. It was only applied to strengthen the football elite [51].

In November 2018, sports journalists revealed the backstage of the activities of the President of the International Football Federation (FIFA) Gianni Infantino, who, as UEFA's Secretary General, attained his post with the statements stressing the idea of clean football and announced that he would not allow financial doping and would do anything to protect football from greed. At the same time, he helped to cover up the scams of clubs managed by Middle Eastern owners – Manchester City and Paris Saint-Germain. These clubs tried to ignore the UEFA regulations, implementing forbidden procedures on their premises that consisted in signing overestimated contracts with state-owned companies to support them, thereby bypassing the laws that provided limitations on the possibility of covering club losses from external sources. Many journalists believe that the principle of *fair play* has been treated instrumentally by the football authorities. It became only a slogan covering the game of interests. The authors of the FFP program turned out to be pretending idealistic hypocrites, who cited noble motives with the intention of sustainable development of the discipline [39].

Once again, it turned out that all these declarations of sport officials regarding respect for the law and following the *fair play* principle do not apply to all participants of sports life, and certainly do not apply to them to the same extent. The ideals remained in the statements, and everyday reality revealed the real face of sporting community.

Doping

When an attempt is made to address the problem of doping in sport, we should not focus solely on recalling doping scandals involving the best and most popular athletes and players. We should note that scandals have also been quite widespread in athletics, cycling or ski running, and efforts have been made to cover them. In particular, we should take into account the fact that the BALCO scandal, the Operacion Puerto, or the fall of the legend of Lance Armstrong do not offer the comprehensive list of doping events in the history of sport, which should also include the latest Aderlass scandal. Nevertheless, we believe that

we should note the complexity of the problem of combating doping and dealing with the fact that not all people involved in sport consider doping to be an evil that needs to be controlled. Numbers of sporting community members are in favor of doping legalization and claim that the ban on doping is an anachronistic relic, and consider the principle of *fair play* to be mistakenly understood as the highest value in modern sport [13, 30, 45].

As a consequence of disclosing and commenting on doping scandals, we can note an increase in disrespect in sport. On the one hand, fans expect that records should be broken, and on the other hand, they are increasingly aware they may be witnessing fraud and manipulation while they follow sports broadcasts. In connection with the above, the actions taken against doping are becoming more and more uncomfortable, which was accurately captured by the German investigative journalist, Hajo Seppelt. His famous words are as follows:

If no one publicizes doping, everyone benefits: firstly athletes – as they get higher bonuses and have more sponsors, secondly, managers who receive better commissions, thirdly sponsors—since the broadcast on television is louder and the product sells better. As a result, TV stations have more viewers and get more money from advertising. Sports associations also benefit as they can demand more money from sponsors. Politicians are proud that their spending on sport benefits and wins strengthen the national bond. Everyone earns, everyone gains benefits [33].

However, the view expressed by Seppelt does not take into account the group of athletes who are wronged in competing with cheaters. Clean athletes emphasize that all the effort of sports managers goes to capture and punish athletes using doping, which is right, but the victims are ignored. There is lack of justice and compensation. The athletes and players who lost in unfair competition are not honored. Adequate conclusions resulting from the clean wins are not brought forward. Broadcasts with the names of the real masters are not provided widely. Athletes cheated on in such conditions postulate an additional ceremony during the most important sports competitions, during which medals taken from doping sportspeople will be awarded to them. Currently, medals are sent by post to sports associations. However, they do not always arrive. The 2000 Olympic champion in Sydney, a hammer thrower, Szymon Ziółkowski confessed to journalists that he had been waiting 22 years for the gold medal from the World Junior Championships, and 11 years for the silver from the Senior World Championships [16].

In this way, the most important problems of modern sport – associated with the crisis of its credibility and related to fight against doping – is raised.

We are still waiting for the final 2012 Summer Olympics medal table. According to the IOC regulations, within 10 years from the date of the competition it is possible to perform analyses of the athletes' samples, thus dishonest athletes can be disqualified until 2022. In weightlifting, almost one-tenth of athletes who

performed on the platform were found to have used prohibited substances. The 2012 Olympics were announced “the cleanest in history,” as 116 doping cases have already been reported [24].

Paradoxically, the fight against doping, which is adhered to by the IOC authorities, reduces the credibility of the Olympic community. One of the first decisions of the IOC Chairman Thomas Bach was to increase the number of doping controls before and during the 2014 Winter Games in Sochi [19]. After a few years, however, public opinion found out how such tests are carried out in Russia and learned about lack of their credibility. It turned out that the highest authorities in anti-doping laboratories gave consent to replace urine samples of doping athletes with clean urine. The doping practice supported by the authorities described in two independent reports commissioned by WADA resulted in the ban imposed on the entire Russian athletics team in the Rio de Janeiro Olympics [16].

As a consequence of covering 643 doping cases in Russia in between 2012 and 2015, the credibility of WADA was considerably undermined. The organization set up in 1999 [7] by the sports and national authorities to fight doping did not predict the audacity of the hosts of the Sochi Olympics, and its controllers could not prevent swapping tainted samples with clean ones. The Richard McLaren Commission was only appointed by WADA after the findings of investigative journalists, and its work showed a terrifying picture of the doping industry in Russia. WADA made a statement with a suggestion regarding the exclusion of Russian athletes from the 2016 Olympic Games in Rio de Janeiro, but the IOC did not support this request, leaving the decision to national athletics associations, which only contributed to exacerbation of the WADA crisis and undermining the credibility of this organization [44].

The doping crisis in Russia has encouraged actions from the community, trainers and athletes from other countries to condemn cheaters and declare the purity of domestic sport. However, it turns out that many athletes (e.g. in Germany), including athletes, swimmers and gymnasts, have not been subject to routine doping controls for a long time [1].

The International Olympic Committee and anti-doping agencies face a serious dilemma. The more doping cheaters they manage to identify, the more doubts arise whether professional sport can be practised without doping at all [35].

Another problem is associated with the asymmetry in the treatment of doping athletes by the world sports authorities. On the one hand, there are sports disciplines whose members have joined the ADAMS (Anti-Doping Administration and Management System) online system in accordance with the IOC requirements. In accordance with this system, athletes are obliged to provide information regarding the duration and place of stay on each day of the year. This means that WADA inspectors can carry out the inspection at any time [43]. On

the other hand, there are manifestations of ostentatious impunity and a disrespectful approach to mandatory controls, as was the case with Real Madrid captain Sergio Ramos, who broke the doping rules twice, and despite that no actions were taken against him by the UEFA doping committee and WADA [48].

The approach to taking asthma relieve medicines raises a huge controversy in the sports environment. For several years, the question regarding the effect of asthma medications has been pondered upon by the community, whose members wondered whether such medications just alleviate the patients' medical condition or give them an unfair advantage over healthy competitors [46]. For many years, an asthmatic athlete has had to apply a Therapeutic Use Exemption (TUE) to be able to compete while using such medications. However, WADA experts concluded that anti-asthmatic drugs, if they are taken at therapeutic doses, do not require exemption. It is worth recalling here that the Norwegian national team took 6,000 doses of asthma medication for their athletes to the Pyongyang Winter Games [17].

TUE and its abuse are also a source of controversy and many ethical doubts in the cycling world, which is best demonstrated by the example of the British cycling group SKY (since April 30, 2019, Team Ineos), which dominated the most prestigious races [26, 54].

Some disciplines which are unable to cope with doping for various reasons are even threatened with exclusion from the Olympic family. The weightlifting community, considered by the sports media to be susceptible to the use of doping to the highest extent, has the greatest cause for concern. Every year, dozens of names appear on the list of weight lifters suspended for doping. If the condition does not improve, the Olympic Games in Tokyo may be the last for this sport. The place for this discipline in the 2024 Paris Games is conditional [12].

Doping in sport is not limited to pharmacological enhancement of results. In chess, there is an open talk about electronic doping in the form of chess engines installed on mobile phones. That is why at chess Olympiads, the players are not allowed to carry watches and pens, and the players pass through the gates, just like at the airport [5].

Foul play

The pursuit of the goal beyond any control is an immanent characteristic of modern professional sport. Most often, such a goal is victory, which is the key to fame and money. In addition, all kinds of remuneration and apanages stimulate players throughout sports competition, and sport is less often performed according to strictly observed rules of a given discipline [6].

In football, as a consequence of the implementation of tactics involving individual coverage of the opponent and thus increasing aggressiveness on the pitch, an increase in the number of violent fouls has occurred. Already before the final match for the world championship between Germany and Hungary in 1954, German coach, Sepp Herberger ordered the defender, Werner Liebrich to eliminate one of the best Hungarian players, Ferenc Puskas from the game:

Don't step on him, if he goes to the left wing, follow him to the left. If he runs to the right flank, then you go to the right with him. Don't leave him a step even if he goes to the toilet. And if you run away, remove the knife and stick it in his back! [19].

The former German representative, 1974 World Champion and 1972 European Champion Paul Breitner understood the *fair play* principle in a similar way. He proudly confessed, "I don't want to be any role model; before I let my opponent score a goal, I have to do everything to prevent him – if not by following the rules, then by foul" [42].

When one comes across the aforesaid statements, no one should be surprised by increased brutality in contemporary football, which is most clearly demonstrated by the fouls of Harald Schumacher on Patrick Battiston in 1982 or Roy Keane on Alf-Inge Haland in 2001.

When fouls take place in the sports arena, they tend to primarily affect the player's body, but when we deal with an off-ball foul, it also affects the psyche and interpersonal relationships. Fouls can take the form of words, sounds or images. They are designed to affect only players, but also, and perhaps above all, members of training staff whose work can be interrupted or slowed down. Manipulation of facts, putting pressure on rivals and referees, diverting attention from the key goals of a sporting event are more and more frequent actions of some football coaches. They also make use of verbal foulards' carrying capacity and their attractiveness for users of social media, "driving" even multi-day polemics.

The Portuguese coach Jose Mourinho is considered to be a specialist in verbal fouls, the so-called mind games. Throughout his career, this distinguished manager often initiated verbal taunts with other trainers, e.g. Arsene Wenger or Claudio Ranieri. The purpose of these verbal wars was to remove pre-match pressure from the players and transfer it to the attacked coaches of the rivals. Mourinho also directed psychological games against referees, which the Swedish judge, Anders Frisk, was victim of. On February 24, 2005, after the Barcelona-Chelsea match as part of the Champions League football, won by the home team 2 : 1, referee Anders Frisk ended his career. First, he was accused by leading English team Mourinho of favoring the hosts. As a consequence of this verbal attack, numerous threats were sent by Chelsea fans to the referee, including telephones in which he was threatened with life deprivation and potential attacks on his family. After several days, the terrified and lonely referee gave up

his career as a referee [27]. It is also worth noting that verbal fouls are harder to identify and are usually not penalized.

Deceit and simulation

One of the consequences of the spread of violent games, especially in places without video analysis, are attempts to draw fouls. Players, who often escape from interventions that pose hazards to their health, have learned how to simulate fouls. In this way, a kind of performance is followed in sports arenas, during which players, like actors, play episodes in order to trigger a specific reaction of the referee.

Simulation in sport is not limited to pretending fouls. One also pretends to take part in a game, while ridiculing the idea of *fair play*, in the name of which such competition was conducted. The best example of this type of behavior is the end of the Japan–Poland match held during the 2018 FIFA World Cup in Russia. Polish players were happy with the lead in the match and did not feel like attacking the Japanese. In turn, the Japanese, despite a 0:1 defeat, were guaranteed the promotion to the next round because in the *fair play* classification of the event, made up by adding yellow and red cards, they occupied a higher position at the time than Colombia and Senegal. The part of the match in which the Japanese passed the ball on their side for several minutes despite no attacks from the Poles was called a farce. In turn, an ostentatious simulation of injury by one of the Polish footballers constituted an act of desperation as it was supposed to prompt kicking of the ball outside the pitch by the Japanese (in a gesture of *fair play*, of course), and thus giving an opportunity to perform a substitution and entry of a substitute player [52]. The fans whistled farewell to both teams, and one of the sports journalists wrote about ten minutes of shame. He also asked, “What exactly happened that the winning match changed into an embarrassing show of neglect to fans, football as such and fair play?” [38].

Attempts at deceit at sports are not always straightforward [21] and are subject to territorial interpretations. In England, when the Argentinian coach Marcelo Bielsa sent his colleague to watch the rivals exercise before a league match, it prompted a debate whose aim was to determine rules regarding ethical behavior in football. The above behavior was met by a considerable degree of indignation from the community. It was commented on in various ways, first as lack of respect for colleagues and on other occasions as deceit in sport that should deserve punishment. The League of Managers' Association was also urged to take action against the coach. This type of exaltation may come as a surprise, because all kinds of sports espionage have been known for many years. Sometimes it can irritate opponents, but according to what Bielsa said

without embarrassment, it is employed permanently, in particular in Europe and South America, i.e. where the level of football is the highest [29]. Various training sessions have already been viewed from bushes, from a helicopter, and now it is common to use drones.

Luiz Adriano's anti *fair play* behavior can also be considered an attempt of sports deceit. On November 20, 2012, during the Champions League football match between FC Nordsjaelland and Shakhtar Donetsk after resuming the referee kick, Shakhtar Wilian, a traditionally *fair play* player, kicked the ball out into the opponent's half towards the goalkeeper Jesper Hansen. Unexpectedly, Adriano took the ball and ran towards the goal of the opponent and, with the passive attitude of the players and the goalkeeper of Nordsjaelland, shot a goal. Despite the deafening whistling of the fans and the players' consternation and embarrassment, the goal was considered scored, as the return of the ball to an opponent following a referee's throw is not regulated by any rules [8].

Fortunately for sport, such ostentatious behavior that violates the *fair play* principle is very rare.

Discussion

The crisis of values in the world of sport is a phenomenon that stimulates discussion and encourages the statement of various, often extreme positions by the representatives of the humanities and social sciences involved in the study of phenomena in the field of physical culture: Kosiewicz [13], Lenk [18], Kazimierczak [11], Zieliński [50].

On the one hand, there are opinions pronounced by supporters and even enthusiasts who especially highlight the merits of the entire Olympic movement, as it is considered to be one of the strongest and most recognized international value-oriented movements that provides a long-standing approach that has a significant position and international strength. They see, of course, the problems that modern sport struggles with, but we can get an impression that they do not recognize its weight, focusing primarily on exaggerated nationalist and commercial aspects that accompany competition, and only later on the lack of integrity in the attitude to sport and the efforts to combat doping [18]. The absolute faith in the educational role of sport deserves a particular level of surprise. In the times accompanying the crisis of educational values, the idea of Olympic movement, combined with the principle of *fair play*, could offer one of the effective ways to educate youth, placing itself in the avant-garde of contemporary pedagogy trends [4, 11, 36]. Yet, according to these authors, sport's role does not have to increase, in particular in the face of scandals revealed in recent

years with the participation of coaches and educators who use violence against their trainees.

On the other hand, the spread of pathological and deviant behaviors in sport also leads to its excessive criticism. The supporters of radical solutions even postulate that sport in its competitive version should be abolished. They believe that sport is no longer able to improve since its image is formed by corrupted people who make it insensitive to positive changes. The negative characteristics of modern sport will continue to expand until it is completely deprived of the humanistic, ethical and aesthetic elements, in favor of purely pragmatic activities focused on success, fame and money [50].

The cases of abuse in sport reported in the paper do not incline the authors of this paper to give equally radical statements, but their intention is to clearly demonstrate the marginal role of the *fair play* principle in modern sport, which has become increasingly ruthless, brutal and cruel. The appeal of money and honors encourages athletes to win at all cost. Therefore, in such conditions of competition, which is still taking place under enormous social pressure, the *fair play* principle has become an awkward aspect.

Final remarks

It is difficult to clearly indicate the caesura marking the beginning of the fall of the gentleman's idea in sport. It is worth remembering, however, that in December 1945, British writer and columnist George Orwell published a paper in the *Tribune* magazine containing the following statement, "Serious sport has nothing to do with *fair play*. It is bound up with hatred, jealousy, boastfulness, disregard of all rules and sadistic pleasure in witnessing violence. In other words, it is war minus the shooting" [23].

Nowadays, in the era of overwhelming commercialization of sport and a growing scale of its degeneration, scientific discourse promoted by idealists of noble sport tends to increasingly diverge from the reality on the pitch. That is why a new formula of *fair play* promotion is continuously being sought, which would counteract the dissemination of *foul play*. *Fair play* is being rescued primarily by idealists who believe that sport can only be saved if the *fair play* principle is understood as a formal and compulsory characteristic, which needs to be followed in every discipline to be able to be called sport [19].

It is unlikely to anticipate that any significant support for this new *fair play* formula will be offered by the world sports authorities who have focused on dealing with new problems. One of them is an aging television audience. That is why there is a desperate attempt to reinvigorate the games. The IOC applies the model of X Games (extreme sports games), by introducing new disciplines to the

Olympic program, ones that 20-year-olds are likely to be interested in. The final act of reinventing the games includes the introduction of e-sport. It is very possible that e-sport as a show discipline will already be included in the program of the 2024 Paris Games [53].

That is why the promotion of *fair play* by the supporters of nobility in sport should be associated with various types of awards and distinctions combined with publicizing the *fair play* principle as strongly as possible in the media. Of course, we need to bear in mind that victory is still a more attractive option for players and fans as it is objective, and *fair play* awards, even the most prestigious ones, are only subjective.

References

- [1] Becker Ch. (2018): *Alles so schön sauber hier*. Frankfurter Allgemeine Zeitung, 13 August. Available at <https://www.faz.net/aktuell/sport/sportpolitik/doping/doping-kommentar-alles-so-schoen-sauber-hier-15736397.html> [accessed: 21.05.2019].
- [2] Breuer Ch., Hallmann K. (2013): *Dysfunktionen des Spitzensports: Doping, Match-Fixing und Gesundheitsgefährdungen aus Sicht von Bevölkerung und Athleten*. Deutsche Sporthochschule Köln / Institut für Sportökonomie und Sportmanagement. Bonn.
- [3] Butcher R., Schneider A. (1998): *Fair Play as Respect for the Game*. Journal of the Philosophy of Sport, vol. 25, issue 1, pp. 1–22; <http://dx.doi.org/10.1080/00948705.1998.9714565>.
- [4] Butler J.I. (2016): *Playing Fair*. Human Kinetics. Champaign.
- [5] Duda J.K. (2018): *Panie Duda, czy jest pan geniuszem? [Mr. Duda, are you a genius?]*. Interview by M. Deryło, R. Stec. Gazeta Wyborcza, no. 256, p. 30.
- [6] Flynn E. (2017): *Strategic fouls: a new defense*. Journal of the Philosophy of Sport, vol. 44, issue 3, pp. 342–358; <http://dx.doi.org/10.1080/00948705.2017.1361330>.
- [7] Geeraets V. (2018): *Ideology, Doping and the Spirit of Sport*. Sport, Ethics and Philosophy, vol. 12, issue 3, pp. 255–271; <http://dx.doi.org/10.1080/17511321.2017.1351483>.
- [8] Hungermann J. (2012): *Fair Play ist im Fußball nur ein Mythos*. Die Welt, 22 November. Available at <https://www.welt.de/sport/fussball/internationale-ligen/article111364279/Fair-Play-ist-im-Fussball-nur-ein-Mythos.html> [accessed: 30.05.2019].
- [9] International Olympic Committee. (2015): *Olympic Charter*. International Olympic Committee. Lausanne.

- [10] International Olympic Committee. (2019): *IOC Code of Ethics*. International Olympic Committee. Lausanne.
- [11] Kazimierczak A. (2010): *Idea olimpizmu jako alternatywna koncepcja edukacyjno-wychowawcza [The idea of Olympism as an alternative educational concept]*. [in:] W. Żukow, R. Muszkieta, E. Prystupa (eds.), *Humanistyczne aspekty rehabilitacji, turystyki, rekreacji i sportu [Humanistic aspects of rehabilitation, tourism, recreation and sport]*. Ośrodek Rekreacji, Sportu i Edukacji. Poznań, pp. 5–10.
- [12] Klimas B. (2019): *Mocni ludzie w strachu [Strong people in fear]*. Rzeczpospolita, no. 18, p. 28.
- [13] Kosiewicz J. (2018): *Considerations about Doping in Sport: A New Solution*. Journal of Physical Fitness, Medicine & Treatment in Sports, vol. 2, issue 3, 555–590; <http://dx.doi.org/10.19080/JPFMTS.2018.02.555590>.
- [14] Kraśnicki A. (2014): *Więcej niż zwycięstwo [More than a victory]*. [in:] K. Hądzelek, M. Rejf, H. Zdebska-Biziewska (eds.), *Czysta gra. Fair play [Fair play]*. Fall. Warszawa, p. 11.
- [15] Kuper S. (2013): *Futbol w cieniu Holokaustu. Ajax, Holendrzy i wojna [Ajax, the Dutch, the War: Football in Europe During the Second World War]*. Translated by Ł. Golowanow. Wiatr od Morza Michał Alenowicz. Gdańsk.
- [16] Leniarski R. (2016): *Dosyć medali wysłanych pocztą [Enough of medals sent by mail]*. Gazeta Wyborcza, no. 182, p. 24.
- [17] Leniarski R. (2018): *6000 dawek leków na astmę w bagażu Norwegów [6000 doses of asthma drugs in the baggage of Norwegians]*. Gazeta Wyborcza, no. 32, p. 20.
- [18] Lenk H. (2014): *Jak ocalić ducha olimpijskiego. Wartości Coubertinowskie oraz nowe wizje [How to save the Olympic spirit. Coubertinian values and new visions]*. Studies in Sport Humanities, no. 15, pp. 37–46.
- [19] Lis J., Olszański T. (2014): *Czysta gra. Fair play [Fair play]*. [in:] K. Hądzelek, M. Rejf, H. Zdebska-Biziewska (eds.), *Czysta gra. Fair play [Fair play]*. Fall. Warszawa, pp. 19–99.
- [20] Loland S. (2002): *Fair Play in Sport: A Moral Norm System*. Routledge. London.
- [21] MacRae S.A. (2019): *Cheating as wrongful competitive norm violating*. Journal of the Philosophy of Sport, vol. 46, issue 3, pp. 339–354; <http://dx.doi.org/10.1080/00948705.2019.1601017>.
- [22] Motoarca I.-R. (2014): *Kinds of Fair Play and Regulation Enforcement: Toward a Better Sports Ethic*. Journal of the Philosophy of Sport, vol. 42, issue 1, pp. 121–136; <http://dx.doi.org/10.1080/00948705.2014.911100>.
- [23] Orwell G. (1968): *The Sporting Spirit*. [in:] S. Orwell and I. Angus (eds.), *The Collected Essays, Journalism and Letters of George Orwell*. Secker & Warburg. London, pp. 40–44.

- [24] Petruszenko M. (2019): *Dziś występ, wynik – za 10 lat...* [Today the performance, the result – in 10 years...]. Przegląd Sportowy, no. 12, p. 13.
- [25] Polish Football Association (2019): *Football Code of Ethics*. Available at https://www.pzpn.pl/public/system/files/site_content/635/464-Pi%C5%82karski%20kodeks%20etyczny.pdf [accessed: 13.03.2019].
- [26] Pike J. (2017): *Therapeutic use exemptions and the doctrine of double effect*. Journal of the Philosophy of Sport, vol. 45, issue 1, pp. 68–82; <http://dx.doi.org/10.1080/00948705.2017.1416621>.
- [27] Pol M. (2005): *Sędzia Frisk zakończył karierę z obawy o życie* [Referee Frisk Retired for fear for his life]. Sport.pl, 13 March. Available at www.sport.pl/sport/1,69628,2599630.html [accessed: 16.04.2019].
- [28] Rejf M. (2014): *Laureaci plebiscytów Sztandaru Młodych o tytuł ‘Dżentelmena Sportu’ oraz konkursów Klubu Fair Play PKOl 1963–2013* [Laureates of the plebiscites of Sztandar Młodych for the title of ‘Gentleman of Sport’ and competitions of the Fair Play Club of the Polish Olympic Committee 1963–2013]. [in:] K. Hądzelek, M. Rejf, H. Zdebska-Biziewska (eds.), *Czysta gra. Fair play* [Fair Play], Fall. Warszawa, pp. 235–270.
- [29] Rudzki P. (2019): *Szpiedzy tacy jak my* [Spies like us]. Przegląd Sportowy, no. 11, p. 13.
- [30] Savulescu J., Foddy B., Clayton M. (2004): *Why we should allow performance enhancing drugs in sport*. British Journal of Sports Medicine, vol. 38, issue 6, pp. 666–670; <http://dx.doi.org/10.1136/bjism.2003.005249>.
- [31] Schubert M., Könecke T. (2015): *‘Classical’ doping, financial doping and beyond: UEFA’s financial fair play as a policy of anti-doping*. International Journal of Sport Policy and Politics, vol. 7, issue 1, pp. 63–86; <http://dx.doi.org/10.1080/1940640.2013.854824>.
- [32] Schubert M., Könecke T., Pitthan H. (2016): *The guardians of European football: UEFA Financial Fair Play and the career of social problems*. European Journal for Sport and Society, vol. 13, issue 4, pp. 296–324; <http://dx.doi.org/10.1080/16138171.2016.1248094>.
- [33] Seppelt H. (2018): *Ciemna strona medali* [The dark side of medals]. Interview by K. Domagała-Pereira. Press, no. 11–12, pp. 82–85.
- [34] Serrano-Durá J., Molina P., Martínez-Baena A. (2021): *Systematic review of research on fair play and sporting competition*. Sport, Education and Society, vol. 26, issue 6, pp. 648–662; <http://dx.doi.org/10.1080/13573322.2020.1786364>.
- [35] Siemes Ch. (2016): *Beflügelt ist hier niemand*. Zeit Online, 22 August. Available at <https://www.zeit.de/sport/2016-08/olympia-brasilien-rio-de-janeiro-abschlussfeier-bilanz-zukunft> [accessed: 12.05.2019].
- [36] Smith W., Philpot R., Gerdin G., Schenker K., Linnér S., Larsson L., Mordal Moen K., Westlie K. (2021): *School HPE: its mandate, responsibility and role*

- in Educating for social cohesion*. Sport, Education and Society, vol. 26, issue 5, pp. 500–513; <http://dx.doi.org/10.1080/13573322.2020.1742103>.
- [37] Stake R.E. (2009): *Jakościowe stadium przypadku [Qualitative case study]*. Translated by M. Sałkowska. [in:] N.K. Denzin, Y.S. Lincoln (eds.), *Metody badań jakościowych [Qualitative research methods]*, vol. 1. PWN. Warszawa, pp. 623–650.
- [38] Stanowski K. (2018): *Sługusy świata [Servants of the Word]*. Przegląd Sportowy, no. 150, p. 21.
- [39] Stec R. (2018): *Reżimy biorą piłkę pod but [Regimes take the ball under the boot]*. Gazeta Wyborcza, no. 257, p. 15.
- [40] Stec R. (2019): *Królewski puchar pocieszenia [The royal cup of consolation]*. Gazeta Wyborcza, no. 54, p. 20.
- [41] Sullivan J.E. (1905): *Anthropology Days at the stadium*. Spalding's Official Athletic Almanac for 1905, pp. 249–263.
- [42] SZ. (2010): *Fair is foul and foul is fair!* Süddeutsche Zeitung, 17 May. Available at <https://www.sueddeutsche.de/sport/fair-play-im-sport-fair-is-foul-and-foul-is-fair-1.722958> [accessed: 23.05.2019].
- [43] Szadkowski M. (2018): *Sztangi bój to jest ostatni [This is the last fight of the barbell]*. Gazeta Wyborcza, no. 255, p. 19.
- [44] Szadkowski M. (2019): *Bańka gra o tron [Bańka is playing for the throne]*. Gazeta Wyborcza, no. 8, p. 20.
- [45] Thau T. (2021): *Rethinking the unfair advantage argument*. Journal of the Philosophy of Sport, vol. 48, issue 1, pp. 63–81; <http://dx.doi.org/10.1080/00948705.2020.1816834>.
- [46] Wilkowicz P. (2016): *Astmatyczna burza [An asthmatic storm]*. Gazeta Wyborcza, no. 200, p. 39.
- [47] Wilson J. (2018): *Aniołowie o brudnych twarzach [Angels With Dirty Faces]*. Translated by M. Okoński. SQN. Kraków, pp. 60–87.
- [48] Wołowski D. (2018): *Eibar wysadza złudzenia Realu [Eibar blows up Real's illusions]*. Gazeta Wyborcza, no. 275, p. 17.
- [49] Wołowski D. (2019): *Real po katastrofie [Real after the crash]*. Gazeta Wyborcza, no. 56, p. 23.
- [50] Zieliński K. (2005): *Rodzaje krytyki sportu [Types of sport criticism]*. [in:] Z. Dziubiński (ed.), *Sport jako kulturowa rzeczywistość [Sport as a cultural reality]*. SALOS RP. Warszawa, pp. 126–136.
- [51] Żelazny P. (2018): *Football Leaks, czyli wyciek służalczości [Football Leaks, or a leak of servility]*. Rzeczpospolita, no. 274, Suppl. Plus Minus, no. 46, pp. 30–31.
- [52] Żelazny P. (2018): *Na koniec komedia [Finally, a comedy]*. Rzeczpospolita, no. 149, p. 32.

- [53] Żelazny P. (2019): *Olimpizm wciąga brzuch [Olympism is losing weight]*. Rzeczpospolita, no. 52, Suppl. Plus Minus, no. 9, pp. 30–31.
- [54] Żukowski M. (2018): *Froome uniknie kary [Froome will avoid punishment]*. Rzeczpospolita, no. 152, p. 32.
-

Deklaracja braku konfliktu interesów

Autorzy deklarują brak potencjalnych konfliktów interesów w odniesieniu do badań, autorstwa i/lub publikacji artykułu *Discomforts of fair play principle in contemporary sport*.

Finansowanie

Autorzy nie otrzymali żadnego wsparcia finansowego w zakresie badań, autorstwa i/lub publikacji artykułu *Discomforts of fair play principle in contemporary sport*.

Declaration of Conflicting Interests

The authors declared no potential conflicts of interests with respect to the research, authorship, and/or publication of the article *Discomforts of fair play principle in contemporary sport*.

Funding

The authors received no financial support for the research, authorship, and/or publication of the article *Discomforts of fair play principle in contemporary sport*.

CZĘŚĆ III
TURYSTYKA I REKREACJA

<http://dx.doi.org/10.16926/sit.2022.01.07>

Anna OSTROWSKA-TRYZNO*

<https://orcid.org/0000-0002-2539-7900>

Anna PAWLIKOWSKA-PIECHOTKA**

<https://orcid.org/0000-0003-0429-0327>

Cultural tourism, museums and COVID-19 pandemic impact

How to cite [jak cytować]: Ostrowska-Tryzno A., Pawlikowska-Piechotka A. (2022): *Cultural tourism, museums and COVID-19 pandemic impact*. Sport i Turystyka. Środkowoeuropejskie Czasopismo Naukowe, vol. 5, no. 1, pp. 123–139.

Turystyka kulturowa, muzea i konsekwencje pandemii COVID-19

Streszczenie

W artykule przedstawiono niektóre aspekty wpływu COVID-19 na turystykę kulturową i sektor muzealny. Sektor turystyczny jest jednym z najbardziej dotkniętych pandemią, a turystyka kulturowa nie jest wyjątkiem. W 2020 roku ok. 95% muzeów na całym świecie zostało zmuszonych do zamknięcia – zgodnie z rządowymi przepisami sanitarnymi [17].

Celem badania była identyfikacja wpływu pandemii COVID-19 na turystykę kulturową (mierzone liczbą odwiedzających najpopularniejsze muzea w 2019 i 2020 r.) oraz odpowiedź muzeów na kryzys w czasie pandemii COVID-19 (zbieranie danych w 2020 i 2021 r.). Od kilku dekad muzea eksperymentowały z nowinkami technologicznymi IT. Współczesna oferta wirtualna muzeum obejmuje nie tylko edukację online, lekcje muzealne i zwiedzanie, ale także konkursy i programy informujące o unikalnych muzeach i kolekcjach. W okresie pandemii większość muzeów starała

---

* PhD, Department of Tourism and Recreation, Faculty of Physical Education, Józef Piłsudski University of Physical Education, AWF Warsaw; e-mail: anna.tryzno@awf.edu.pl

** Professor PhD, Department of Tourism and Recreation, Faculty of Physical Education, Józef Piłsudski University of Physical Education, AWF Warsaw; e-mail: anna.piechotka@awf.edu.pl

się ulepszyć swoją działalność cyfrową (programy edukacyjne, wirtualne wycieczki). Te działania nabrały szczególnego znaczenia podczas zamknięcia muzeów dla zwiedzających. W 2021 r. pandemia może nadal poważnie wpłynąć na muzea we wszystkich regionach świata. Niektóre muzea są ponownie otwierane (jednak ze ścisłymi ograniczeniami wynikającymi z restrykcji sanitarnych), ale wiele placówek pozostaje zamkniętych. Tym ważniejsze wydają się w tej sytuacji oferty wirtualne.

Artykuł kończy się przemyśleniami na temat perspektyw turystyki kulturowej i oferty muzealnej w okresie po zakończeniu pandemii.

Słowa kluczowe: turystyka kulturowa, muzea, pandemia COVID-19.

Abstract

This paper presents some aspects of COVID-19 impact on cultural tourism and on the museum sector. Museums are closely linked to cultural and heritage tourism, considered a significant attraction.

The tourism sector is among the most affected by the COVID-19 pandemic and cultural tourism is not an exception. In 2020 around 95% museums around the world were closed – according to government sanitary regulations. The aim of the research was to identify the impact of COVID-19 disease on cultural tourism (measured by a number of visitors in the most popular museums in 2019 and 2020) and museums' adaptation to the sanitary restrictions during the pandemic time. For a few decades museums have tried to enhance their digital activities such as online educational programmes, online collection display, online exhibitions, live events, learning programs, brochures, podcasts, social media and virtual tours. These activities and various projects became especially important during the lockdown caused by the pandemic outbreak, as many museums continued their missions during the pandemic. Some museums have reopened (with strict limitations defined by sanitary restrictions), but many institutions remain closed. It shows how crucial IT innovations are. The paper concludes with some reflections on museums' offer during the pandemic time and cultural tourism prospects in the post-pandemic time.

Keywords: cultural tourism, museum, COVID-19.

Introduction

Cultural tourism, as well as heritage tourism and edu-tourism, are important parts of tourism industry. There are numerous definitions of these terms [5, 12]. They might be defined as 'travel focused on experiencing the arts, heritage, cultural event and knowledge of people and places', encompassing many different types of experiences during the journey.

According to the definition developed by the UNWTO (United Nation World Tourism Organization) and adapted by the General Assembly at its 22nd session in 2017, 'cultural tourism' might be defined as: 'A type of tourism activity in which the visitor's essential motivation is to learn, discover, experience and consume the tangible and intangible cultural attractions/ products in a tourism destination. These attractions/products relate to a set of distinctive material, intellectual, spiritual and emotional features of a society that encompasses arts and architecture, historical and cultural heritage, culinary heritage, literature, music,

creative industries and the living cultures with their lifestyles, value systems, beliefs and traditions' [15].

In the 21st century cultural tourism was welcome in many regions of the world as a strong generator of economic activity and jobs. The economic and non-economic benefits of cultural tourism are obvious, relating to the profile of visitors: on average they have higher incomes, are better educated and ready to spend more money and stay longer [12].

Museums are believed to play a significant role in cultural tourism as a display of art collections, education space and chance for leisure. To answer the needs of contemporary tourism, museums have been evolving in the last decades. For example, recently museums are using internet and digital technology more and more frequently to promote their collections and activities.

These activities and various projects became especially important during the lockdown caused by the COVID-19 pandemic outbreak, when museums faced many unexpected challenges. In 2021, the COVID-19 pandemic could still seriously affect museums in all regions of the world. It is true, that some museums have reopened (however, with strict limitations imposed by sanitary restrictions), but many institutions remain closed.

So far, tourism suffered from its worst year on the record in 2020, with international arrivals dropping by 74%, which means 1 billion fewer international arrivals than in 2019, as a consequence of travel restrictions [12]. In 2021, due to the evolving nature of the pandemic, many countries reintroduce travel limits. These include mandatory testing, vaccination passports, quarantines and in some cases a complete closure of borders (for example US borders).

In 2020, as many as 90% of the countries closed (or partially closed) World Heritage Sites [8, 13]. In 2020 – 2021 about 90% of the world's museums were forced to close and what is worse, more than 10% may never be able to re-open (mainly private institutions, located in Latin America and Africa, museum sector dependent on the income generated by visitors) [13, 17]¹.

Since 2020, despite the COVID-19 crisis, many museums around the world have continued to serve communities as a source of resilience and wellbeing comfort, leisure and intellectual pleasure, education, science and research. It was possible due to various digital innovations such as virtual tours, webinars, conferences and exploring museum collections online, and helped to build and sustain links with the general public by different online projects and activities as a response to the pandemic crisis. However, in most cases it was possible if a given museum had developed digital investments before the pandemic. In this

---

¹ According to the TEA AECOM 'Annual Report 2020,' on average, museums worldwide were closed for more than 100 days in 2020, for example: the Tate Modern in London – 173 days, the British Museum in London – 209 days [34].

perspective, the AECOM Report emphasised that ‘Museum attendance in 2020 was not an indicator of scale, popularity, marketing, market size, or special exhibitions, but rather the unusual conditions imposed by the pandemic’ and ‘Museums everywhere showed themselves to be innovative in finding ways to continue serving their missions and their communities during the pandemic’ [34]. This paper presents some of the aspects of COVID-19 impact on cultural tourism and on the museum sector.

Research material and methods

In 2020, the outbreak of the COVID-19 pandemic forced the governments around the world to announce the total closure of all non-essential establishments, cultural institutions and museums included.

The aim of the research was to identify the impact of COVID-19 disease on cultural tourism (measured by a number of visitors in the most popular museums in 2019 and 2020) and classify the museums’ answer to the sanitary restrictions, staff and visitor wellbeing during the COVID-19 pandemic time (data collection in 2020 and 2021), explore and understand how the sector adapted to the pandemic crisis, and what the museums’ adaptation to the sanitary restrictions during the COVID-19 pandemic time consists in.

The method used to assess the number of museum visitors consisted in analysing the International Council of Museums (ICOM), TEA AECOM and the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO) statistic data and reports [13, 17, 34]. The method used to compare museum sanitary restrictions and their effort to attract potential visitors considered: museum rules displayed on their websites and their digital offer, i.e. virtual tours and access to exhibitions, electronic information brochures and education areas. The study explores the reaction of museums to the lockdown caused by the COVID-19 pandemic, taking the perspective of their digital activities (measured by online engagement) and investigates the guidelines for visitors once they are reopened. Empirically, this study investigated the most popular museums in the world (according to the statistics provided by ICOM, data of 2019 and 2020) by collecting and analysing quantitative data available from these institutions and providing some insights through the qualitative analysis.

Overall, the analysis of the aforesaid data showed how differently museums and governments responded to the COVID-19 crisis, both during the lockdown and when museums gradually started to reopen their exhibitions to visitors.

Museum as a cultural institution

According to the International Council of Museums (ICOM) a museum could be defined as a non-profit, permanent institution in the service of society, that cares for collection of artifacts and other objects of artistic, cultural, historical or scientific importance. Their mission is to collect, preserve, interpret and display these objects for the study and education of the general public [17]².

In 2015, the United Nation Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO) developed a document 'Recommendations concerning the Protection and Promotion of Museums, Collections, their diversity and their Role in Society,' which places a considerable emphasis on the social role of museums: 'Museums are vital public spaces that should address all of society and can therefore play an important role in the development of social ties and cohesion, building citizenship, and reflecting on collective identities' [14].

The tradition of a museum institution has its roots in ancient times. Possibly the oldest one was a private collection of artifacts and curiosities owned by Princess Ennigaldi (Babylonian Empire, about 530 BC). Public access to museums was possible in ancient Athens: about 450 BC it was possible to visit an art collection at Acropolis (Propylaea gallery of Polygnotus' paintings and Phidias' sculptures) [3].

At present there are more than 55 000 museums in 202 countries according to the International Council of Museums ICOM [17] (or 95 000 of museums according to the UNESCO current statistics [13]). The most famous and most popular museums are located in major cities (London, Paris, New York, Beijing) [21, 24, 25, 26, 27, 30].

Museums are present in all regions world-wide, however, they are not evenly distributed: 65% of museums are located in Western Europe and North America, and 33% in Eastern Europe, Latin America and Asia. Less than 1% of museums is located in Africa and less than 1% in the Arab States. There are no museums in some African states and small islands [13], [Table 1 and 2]. Inequalities between regions around the world are seen even more clearly when the number of museums per million inhabitants is taken into account. More than 100 museums per 1 million inhabitants are in 13 countries only: Andorra, Niue, San Marino, Monaco, Iceland, Montenegro, Georgia, Malta, Estonia, Switzerland,

---

² According to the International Council of Museums Status, adapter by the 22nd General Assembly in Vienna, Austria, on 24th of August 2007, the current definition of a 'museum' is as follows: 'A museum is a non-profit, permanent institution in the service of society and its development, open to the public, which acquires, conserves, researches, communicates and exhibits the tangible and intangible heritage of humanity and its environment for the purposes of education, study and enjoyment'. It is to be underlined that the ICOM will be engaging its members in two different participatory processes that will shape the museum of the future: the revision of the museum definition and the review of the ICOM Code of Ethics [17].

Norway, Mongolia and the US. The countries with more than 50 museums per 1 million inhabitants are located in Western Europe. Half of the states across the world (about 100 countries) have fewer than 5 museums per million inhabitants, and 13 states have no museums at all (Africa, Latin America, Asia, small islands).

Poland with about 1000 museums and the population of 36 million is located in the group of 22 countries, having more than 25 museums per million inhabitants, but fewer than 50 per million inhabitants (position along with New Zealand, the United Kingdom, Greece, Japan, Slovenia, Armenia, the Netherlands, Portugal, Slovakia, Lithuania, the Russian Federation, Spain, Australia, Moldova, the Czech Republic, Bulgaria, Cuba, Sweden, Albania, Mauritius and Belize) [13].

Museums have various aims, some are focused on research and documentation, some on collection and preservation, while others mainly favour serving the general public and education, even at primary school syllabuses level, over preservation and research. There are many different types of museums: art museums, natural history museums, war museums, science museums, archaeological museums, biographical museums as well as historic houses and historic sites. Most museums have permanent displays and occasionally organized temporary exhibitions.

Today museums play a vital role in modern societies, not only preserving tangible and intangible heritage, but also providing spaces (physically and virtually) that promote local culture, help education institutions, inspire local communities and foster creativity, also strengthen social cohesion. They also help to build bridges and dialogue, as these cultural institutions are based on values of respect, tolerance and cultural diversity. In many countries around the world the role of museums in the promotion of sustainable cultural tourism is a key driver of economic development, both locally and nationally.

The UNESCO 'Recommendation concerning the Protection and Promotion of Museums and Collections, their Diversity and their Role in Society' placed particular emphasis on the importance of digital technologies: 'The functions of museums are also influenced by new technologies and their growing role in everyday life. These technologies have great potential for promoting museums throughout the world, but they also constitute potential barriers for people and museums that do not have access to them or the knowledge and skills to use them effectively' [13].

In 2020 and 2021 the growing importance of digital projects in the museum sector was demonstrated by the rapid transformation of museum activities such as exhibitions, conferences, museum classes into their digital form - in order to bring them to life on the Internet (museum websites, social media platform as Facebook, Twitter and Instagram). It should be noted that many of these activities had been launched before the COVID-19 pandemic, being underway for some years. It included the whole range of museums' digital strategy and very seri-

ous investments: the digitisation of collections, an up-to-date inventory of collections, sufficient IT infrastructure, stable Internet access, dedicated staff with the knowledge and skills to carry out digital projects³. The actions taken by museums during the lockdown showed inequalities in the access to digital technologies, and consequently to education and culture, seen in different regions of the world.

Museums and COVID-19 pandemic crisis

The tourism sector is among the most affected industries by the COVID-19 pandemic and cultural tourism is not an exception. Since March 2020 onwards, most governments have taken radical measures to stop the spread of COVID-19, resulting in the closure of cultural institutions, museums included, to the general public. The closure of the majority of museums on all continents was an exceptional event and has had economic and non-economic consequences.

In 2020, about 95% museums around the world (more than 85 000 cultural institutions worldwide) were closed – according to their government sanitary regulations [13, 17]. These severe law regulations that were meant to safeguard the safety of staff and visitors, resulted in serious economic consequences, as well as in social and cultural repercussions. According to the ICOM report, developed in September 2021 [13], in 2021 most museums in Europe were open, but the majority of cultural institutions were closed in Latin America, Caribbean, Africa and Asia. With museums closed and countries in lockdown, the number of visitors dropped, causing reduction of revenue in some cases as much as up to 90% annually. Expected immediate consequences include the necessity to downsize the staff, reduce the number of exhibitions, reduce the scope of educational programs, limit opening hours and even close a given museum (about 10% museums is endangered, mainly located in Africa and Latin America). On the other hand, most museums in Europe and North America have access to different kind of resources and financial support: emergency funds, compensations for losses, emergency tax policy, fundraising campaigns, suspension of tax, rents or mortgages [10] [Table 3, 4]⁴. The physical closure of museums has

---

³ For some decades the largest, most popular (in terms of number of visitors) museums have solidly invested in digital technologies and as a result enjoyed a substantial rise in the number of visitors to their websites during the lockdown. For example, the Louvre Museum in Paris experienced a ten time increase in visits to its website in 2020 [26]. It is believed that such initiatives could also inspire other museums, especially small cultural institutions and museums located in Africa, Latin America and some Asian regions [13].

⁴ According to the UNESCO survey on the impact of COVID-19 on museums in Europe, 30% of museums have reported to lose up to 1000 Euro per week and 25% up to 5000 Euro per week. Several large museums reported to lose between 100 000 Euro and 600 000 Euro per week [13].

forced these institutions to look for alternative solutions and opportunities for recovery.

The impact of COVID-19 has changed our everyday life: millions of people around the world changed their occupations, social and education activities moved from 'ground-based' to digital platforms, due to lockdown we experienced restrictions of physical access to buildings and services. Nowadays, museums try to cope with the crisis by implementing various digital activities, trying to diversify their communication tools and to introduce new social channels to reach their audience, or by adapting digital online activities to keep in touch with potential visitors. In 2020 and 2021 many museums took advantage of the digitisation investments and work already done before the COVID-19 crisis. It includes online collections, virtual tours, virtual guided tours, digital exhibitions, podcasts as well as online publication and brochure information [Table 3]⁵.

For example, the Smithsonian Museum has released as many as nearly 3.0 million high-resolution images from across its collection onto an open-access online platform. It offered its numerous virtual visitors the possibility to remix, repurpose and re-imagine the collection.

Museum activities on the most popular social networks (Facebook, Twitter, Instagram) have also been developed and numerous webinars, online conferences have been organized. These projects included games, colouring activities, school lessons, quizzes – initiated to alleviate the challenges of confinement [20].

In response to lockdown, most museums regularly offer virtual streaming guided tours of their collections and exhibitions (as a walkthrough of the exhibition experience), hosted by exhibition curators; among them such projects have been recently launched by New Pinacotheca in Munich, National Gallery in London, the Van Gogh Museum in Amsterdam [4, 24, 29]. Today, the online museum activity encompasses not only education and museum classes, but also quizzes, contests, competitions (Prado Museum in Madrid). Other online offers are podcasts informing about works in art galleries, unique museums (such as 'Museums in Strange Places', 'Museum Buzz', 'Museum People', 'Speaking Culturally' and many others) [17].

In 2020 and 2021, museum digital projects and actions were present on all continents, but their intensity was connected with the distribution and number of museums in a given region. There are countries with a great number of museums, well-equipped cultural institutions, with a considerable experience in digital projects, which could use previously developed digitised resources.

---

⁵ It should be noted in this context that not only did traditional museums and cultural institutions make an effort to oppose museum closures, but also initiatives like 'Google Arts and Culture' website were a subject of great interest during the COVID-19 pandemic crisis, helping to overcome cultural and education limitations.

At the same time, digital activities of museums were almost absent in Africa, Latin America and small Pacific islands. It means that for milliards of people around the world access to virtual museums remains out of reach. Not to mention an important gender and generation gap in terms of access to digital technologies [13, 17]⁶. According to the ICOM Report, in 2021 most museums in Europe and North America enhanced their digital activities such as online educational programmes, online collection display, online exhibitions, live events, learning programs, brochures, podcasts, social media and virtual tours.

However, the situation on other continents (in Africa, Latin America, some regions of Asia) is alarming, mostly due to the lack of funds and poorly equipped cultural institutions. It shows how impact of COVID-19 on museums and cultural activities varies considerably depending on a region. It is true that social media have brought about democratization of communication, however, poor access to the Internet limits the possibilities in less developed regions. It means that milliards of people are deprived of online access to cultural events which could potentially help to overcome the COVID-19 crisis: reduce isolation, improve mental health, support educational needs and give leisure and fun retreat. It is estimated that in 2020–2021 confined populations of Africa, Latin America and some regions of Asia had no access to the Internet, resulting in unequal access to cultural resources and education (currently it makes roughly half of the world's population) [13, 19]. What is more, there are further regional inequalities between museums and their inclusiveness.

Museums in Europe and North America are not endangered by political crises, armed conflicts and natural disasters. These are considerable concern of cultural institutions in Latin America, Africa, Caribbean and some Asian regions.

This might explain why so many museums in these regions are struggling without any satisfactory effect to be reopened and are still closed. The reasons of not being reopened are government directives concerning staff and visitors' sanitary safety, but also lack of security of collections, reduced staff, crime danger, in some cases even bankruptcy (as a result of loss of revenue during the COVID-19 pandemic crisis).

Another important problem, which museums around the world must face and seek a solution for, is how to attract back visitors to museums, as the long-term effect of lockdown might have weakened potential visitors' interest in collections, made a poorer link with a local community and changed habits of the general public on the ground of the socially distanced world caused by the pan-

---

⁶ According to the Organization for Economic Cooperation and Development (OECD), almost half of the world's population does not have access to the Internet. Data shows also gender and generation inequalities, for example around 400 million women less than men have a smartphone and can access mobile Internet [19].

demic (for example, people might be afraid of indoor public space, virtual visits could be preferred) [1, 6, 7, 10, 11].

In 2021, museums could be reopened to the general public, however in most countries with major limitations. To ensure the safety of staff and tourists, museum managers had to obey the government, local government regulations and meet specific safety measures. These safety management measures encompass: temperature screening, regular sanitization, hand sanitizers, regular ventilation, enforced physical distancing, favouring individuals or small groups over large throng of visitors [9, 10].

Museums' safety measures vary, even within the EU countries. In September 2021, visitors had to obey different regulations in different countries (the rules and safety protocols might also differ within a country and within its regions) [23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 31]. For example, in September 2021, the Uffizi Galleries in Florence (Italy) did not allow the museum visitors having body temperature above 37.5°C and visitors not having proper face masks, covering fully their mouth and nose, to enter. It was recommended there to keep interpersonal physical distance of 1.8 m and any mass gathering was prohibited (visitor groups could not exceed 10 people) [28].

In September 2021, the Van Gogh Museum in Amsterdam (the Netherlands) required an interpersonal distance of 1.5 m, although face masks were no longer compulsory (however, one could wear a mask if it helped them to feel more comfortable), the coronavirus entry pass was expected, i.e. the COVID-19 passport proving double vaccination was required [29].

In September 2021, the National Museum in Warsaw (Poland) remained open for visitors, expecting three simple precautions: wearing a face mask covering mouth and nose, hand disinfection when entering the museum and keeping physical distance (without specification of how many metres between individuals had to be secured) [23].

In September 2021, the Metropolitan Museum of Art in New York (US) had very specific guidelines for its visitors: all visitors aged 12 or older had to be vaccinated against COVID-19, face masks were required for all visitors (no exceptions considered), physical distancing of 1.8 m (two arms' length) was required, regular hand disinfection during a visit was strongly recommended, no large bags were allowed as a coat check was closed, all visitors aged 18 or older had to show a valid photo ID (Driver's licence, passport, School ID Card, IDNYC Card, Government ID Card). The visitors could enter the museum according to the time shown on their ticket. Children under the age of 12 had to be accompanied by a vaccinated adult. The pre-visit information displayed on the museum website ended with a statement: 'Visitors, who cannot display their proof of vaccination, are welcomed to enjoy the Museum's virtual offering. The Met reserves

the right to ask visitors who do not follow these guidelines to leave the Museum's premise' [21].

This policy, as the director and president of The Metropolitan Museum explained, is focused on the wellbeing of visitors, staff and volunteers and is an act of responsibility and respect for public health precautions [2, 17, 21].

Final conclusions and recommendations

Museums have traditionally played a major role in cultural tourism. Cultural institutions were among the first to be affected by the COVID-19 pandemic crisis, which resulted in severe restrictions including shutdowns. Since 2020, museum visitors have been facing several challenges in adapting to the new COVID-19 regulations, such as social distancing, disinfection routine, COVID-19 passports possession and an obligation to wear a face mask.

One of the most important challenges of museums today is to be flexible, ready to adapt quickly and respond effectively at short notice to the changing sanitary restrictions. It is true that the COVID-19 pandemic has severely damaged the cultural tourism industry and there were major decreases in museum visitors numbers in 2020 and 2021. However, at the same time, as it was proved by the statistic data in the ICOM, UNESCO and TEA AECOM reports, it was a period of unprecedented innovation and efforts of many museums worldwide.

In 2021, in many countries lockdown gradually came to end and museums struggled with the possibility of their reopening. Nevertheless, these institutions had to obey government and local sanitary regulations, revise and update their health security protocols.

Although national law directives might differ, depending very much on the specific pandemic situation in a given region, there are some basic measures that should be considered to protect staff and visitor wellbeing and maintain health safety:

- information about health safety protocols for the public and staff, obligatory law regulations (pre-visit, online information),
- maximum number of visitors allowed into the museum indoor space (defined on the base of a maximum number of people per square meters and safety distance of 1.5 m between two individuals),
- determining average visit time in a museum to establish time slots,
- booking system online, by phone, by email (online tickets can be scanned by visitors at the entrance to the museum),
- determining opening hours dedicated to certain groups of visitors (seniors, school children),

- denying access to a museum to visitors showing symptoms of the disease (consider temperature screening, COVID-19 passports),
- considering ground markings and lines to ensure recommended physical distance,
- closing cloakrooms and any services requiring staff presence (glass partitions to protect staff at ticket offices and reception/ information desks),
- guided tours allowed only in small groups of visitors with the safety physical distance maintained,
- opening of commercial areas such as cafeterias, bookshops, souvenir shops to be a subject of government regulations,
- hand sanitizers should be installed at the entrance of the museum, in its commercial area, in the bathrooms,
- ensuring that electronic devices such as headphones, audio guides etc. are disinfected after each use,
- all exposed devices at the museum (door handles, control buttons at lifts) should be cleaned frequently and disinfected,
- lifts should be used only by persons with special needs as mobility impairments; they should be cleaned, ventilated and disinfected frequently,
- access to the public space or exhibition rooms having facilities that cannot be cleaned and disinfected, for example, contemporary art installations, should be restricted,
- encouraging visitors and staff to wear facemasks and keep physical distance of 1.5 m.

It is to be underlined that the regulations and restrictions listed above are meant to secure the wellbeing and health safety of staff and visitors. They meet the standards and guidelines developed by the International Council of Museums Committee, concerning protection and promotion of museums, their diversity and role in society, including museum inclusiveness and accessibility for all (ICOM Code of Ethics) [17]. Nevertheless, they have to be subject to revision, as the health situation changes dynamically and more effective ways to protect museum staff and visitors' health safety and wellbeing are available with time.

In February 2021, the UNWTO Ethics, Culture and Social Responsibility Department issued an Inclusive Recovery Guide – Sociocultural Impacts of COVID-19, issue 2: Cultural Tourism. It was aimed to help governments and tourism industry to respond efficiently to the pandemic crisis. Among other issues, a new role and significance of museums in the tourism recovery process is presented and highlighted. The report stressed the possibility of virtual access to numerous museums' collections as a source of enjoyment and strong inspiration for future visits 'in real life'.

In September 2021, the UNWTO together with UNESCO (its sister agency), collaborated to produce a set of new guidelines focusing on the responsible re-

start of cultural tourism after the COVID-19 pandemic, with an emphasis on the leading role of museums in this process.

In 2021, the gradual rollout of a COVID-19 vaccine is expected to help restore consumer confidence, contribute to relaxing travel restrictions and possibility to re-open cultural institutions. Furthermore, it is believed that in the post-pandemic time cultural tourism will have an important role to play in promoting sustainable and inclusive economic growth, fostering innovations and providing more resilient, responsible and resource efficient business models [15].

Table 1. Estimate number of museums around the world and impact of COVID-19 on this sector

	Region	Estimated number of museums in the given region (estimated number of museums temporarily closed)	Estimated share (in percent) in the museums worldwide (estimated percentage of museums temporarily closed in region)
1	Western Europe and North America	61 634 (58 281)	65.1% (94.6%)
2	Eastern Europe	11 465 (11 311)	12.1% (98.7%)
3	Latin America and Caribbean	8067 (8061)	8.5% (99.9%)
4	Asia and Pacific	12 195 (7237)	12.8% (59.3%)
5	Africa	841 (738)	0.88% (87.8%)
6	Arab States	473 (473)	0.5% (100%)
	Total: 195 States	94 675 (86 101)	100% (90%)

Source: UNESCO Report on museums around the world in the COVID-19 pandemic time [13].

Table 2. Number of museums in the country (density of the museum network world wide)

	Number of museums	Number of countries	States in descending order: from the state with the largest number of museums (Germany in item '1')
1	More than 5000	4	Germany, Japan, Russian Federation, the United States of America
2	2000–5000	5	France, Brazil, Canada, Italy, the United Kingdom
3	1000–2000	7	Poland, Spain, Mexico, Switzerland, the Republic of Korea, China, Argentina
4	500–1000	9	Australia, Belgium, Hungary, Austria, the Netherlands, Iran, Norway, Georgia, Ukraine
5	200–500	23	India, Greece, Turkey, Romania, Portugal, Colombia, Denmark, Czech Republic, Mongolia, Cuba, Finland, Ireland, Chile, Sweden, Croatia, Uzbekistan, Kazakhstan, New Zealand, South Africa, Bulgaria, Peru, Slovakia, Israel
6	100–200	13	Philippines, Ecuador, Estonia, Vietnam, Indonesia, Latvia, Serbia, Armenia, Moldova, Bolivia, Ethiopia, Lithuania, Myanmar

Table 2. Number of museums in the country... (cont.)

	Number of museums	Number of countries	States in descending order: from the state with the largest number of museums (Germany in item '1')
7	50–100	17	Cyprus, Montenegro, Slovenia, Thailand, Egypt, Albania, Tunisia, Malaysia, Malta, Tajikistan, Iceland, Kyrgyzstan, Azerbaijan, Uruguay, Cambodia, Nepal, Venezuela
8	25–50	16	Nigeria, Pakistan, Burkina Faso, Algeria, Jordan, Morocco, Luxembourg, the Dominican Republic, Sri Lanka, Nicaragua, Mauritius, Saudi Arabia, Bosnia and Herzegovina, Cameroon, Namibia, North Macedonia
9	1–25	88	All other countries
10	No museums	13	Antigua and Barbuda, Djibouti, Cook Islands, Dominica, Kiribati, Marshall Islands, Micronesia, Nauru, Saint Kitts and Nevis, Saint Vincent and Grenadines, Palau, South Sudan, Tuvalu

Source: UNESCO Report on museums around the world in the COVID-19 pandemic time [13].

Table 3. Digital services of museums during the pandemic crisis – regional comparison ('yes' answers of museum professionals to a question: 'Does your museum provide...?' – ICOM survey 2021)

Region	Online collections	Online exhibitions	Live events	Learning programs	Podcasts	Social media
Europe	63%	46%	54%	37%	26%	95%
North America	67%	54%	69%	75%	40%	97%
Latin America	62%	49%	58%	56%	30%	92%
Africa	30%	28%	45%	20%	43%	83%
Arab Countries	33%	33%	44%	22%	44%	100%
Asia	72%	48%	56%	48%	62%	91%

Source: International Council of Museums (ICOM) Report of September 2021: 'Museums, museum professionals and COVID-19' [17].

Table 4. List of the most visited museums in the world (comparison of the year 2019 and 2020)

	Museum	Country	Number of visitors in 2019	Number of visitors in 2020
1	Louvre Museum in Paris	France	9 600 000	2 700 000
2	National Museum of China	China	7 390 000	1 600 000
3	Tate Modern in London	UK	6 100 000	1 433 000
4	Shanghai Science and Technological Museum	China	4 820 000	1 351 000

Table 4. List of the most visited museums in the world... (cont.)

	Museum	Country	Number of visitors in 2019	Number of visitors in 2020
5	Vatican Museums	Vatican	6 880 000	1 300 000
6	British Museum	UK	6 210 000	1 275 000
7	Museo Reina Sofia Madrid	Spain	4 430 000	1 248 000
8	Hermitage Museum Petersburg	Russia	4 960 000	1 203 000
9/10	National Gallery London Natural History Museum London	UK	6 010 000 5 420 000	1 197 000
11	Metropolitan Museum of Art NYC	US	6 770 000	1 125 000

Source: International Council of Museums (ICOM) Report: 'Museums, museum professionals and COVID-19' [17].

References

- [1] Agostino D., Arnaboldi M., Lampis A. (2020): *Italian state museums during the COVID-19 crisis: from onsite closure to online openness*. *Museum Management and Curatorship*, vol. 35, issue 4; pp. 362–372; <http://dx.doi.org/10.1080/09647775.2020.1790029>.
- [2] Christiansen K. (2020): *The Met and the COVID crisis*. *Museum Management and Curatorship*, vol. 35, no. 3, pp. 221–224; <http://dx.doi.org/10.1080/09647775.2020.1762362>.
- [3] Fletcher B. (2019): *Global History of Architecture*. Bloomsbury Publishing PLC. London.
- [4] King E., Smith P., Wilson P., Williams M. (2021): *Digital Responses of UK Museum Exhibition to the COVID-19 Crisis', March – June 2020*. *Curator: The Museum Journal*, vol. 64, issue 3, pp. 487–504; <http://dx.doi.org/10.1111/cura.12413>.
- [5] Lord B. (2002): *Cultural Tourism and Museums*, paper presented on LORD Cultural Resources Planning and Management Conference, Seoul, Korea, 27 September 2002.
- [6] Magliacani M., Sorrentino D. (2021): *Reinterpreting museum's intended experience during the COVID-19 pandemic: insights from Italian University Museums*. *Museums Management and Curatorship*, Latest articles, <http://dx.doi.org/10.1080/09647775.2021.1954984>.
- [7] Moon M. (2020): *Retooling for the Revolution: Framing the Future of Museum Management After COVID-19*. *Journal of Cultural Management and*

- Cultural Policy, December 2020; pp. 93–219; <http://dx.doi.org/10.14361/zkmm-2020-0208>.
- [8] Ostrowska-Tryzno A., Pawlikowska-Piechotka A. (2021): *Historic Sports Architecture in the COVID-19 Pandemic Time (UNESCO World Heritage Sites)*. Sport i Turystyka Środkowoeuropejskie Czasopismo Naukowe, vol. 4, no. 3, pp. 9–28; <http://dx.doi.org/10.1926/sit.2021.04.16>.
- [9] Potts T. (2020): *The J. Paul Getty Museum during the coronavirus crisis*. Museum Management and Curatorship, vol. 35, no. 3, pp. 217–220; <http://dx.doi.org/10.1080/09647775.2020.176360>.
- [10] Resta G., Dicuonzo F., Karacan E., Pastore D. (2021): *The impact of virtual tours on museum exhibitions after the onset of COVID-19 restrictions: visitor's engagement and long-term perspective*. SCIRES IT, vol. 11, issue 1, pp. 151–166; <http://dx.doi.org/10.2423/122394303v11n1p151>.
- [11] Samaraudi M., Rodriguez Echavarria K., Perry L. (2020): *Heritage in lockdown: digital provision of memory institutions in the UK and US of America during the COVID-19 pandemic*. Museum Management and Curatorship, vol. 35, issue 4, pp. 337–361; <http://dx.doi.org/10.1080/09647775.2020.1810483>.
- [12] Sigala M., Leslie D. (2002): *International Cultural Tourism*. Elsevier. London.
- [13] United Nation Educational, Scientific and Cultural Organization UNESCO (2021): *Monitoring World Heritage Sites Closures*. UNESCO. Paris.
- [14] United Nation Educational, Scientific and Cultural Organization UNESCO (2021): *Museums around the world in the face of COVID-19*. UNESCO. Paris.
- [15] United Nation World Tourism Organization UNWTO (2021): *Inclusive Recovery Guide – Sociocultural Impacts of COVID-19*. Issue 2: *Cultural Tourism*, UNWTO, Madrid, pp. 1–14; <http://dx.doi.org/10.18111/9789284422579>.
- [16] Zollinger R. (2021): *Being for Somebody: Museum Inclusion During COVID-19*. Art Education, vol. 74, issue 4, pp. 10–12; <http://dx.doi.org/10.1080/00043125.2021.1905438>.

Netography

- [17] <https://icom.museum>, International Council of Museums ICOM [access: 2020, 2021].
- [18] <https://unwto.org>, United Nation World Tourism Organization [access: 2021].
- [19] <https://www.oecd.org>, Organization for Economic Co-operation and Development [access: 2021].
- [20] <https://naturalhistory.si.edu>, Smithsonian Museum of Natural History [access: 2021].

-
- [21] <https://metmuseum.org>, The Metropolitan Museum of Art NYC [access: 2021].
- [23] <https://www.mnw.art.pl>, The National Museum in Warsaw [access: 2021].
- [24] <https://www.nationalgallery.org.uk>, National Gallery London [access: 2021].
- [25] <https://www.britishmuseum.org>, The British Museum London [access: 2021].
- [26] <https://www.louvre.fr>, Louvre Museum Paris [access: 2021].
- [27] <https://m.museivaticani.vi>, Vatican Museums [access: 2021].
- [28] <https://www.florence-museum.com/galleria-uffizi>, Uffizi Museum Florence [access: 2021].
- [29] <https://www.vangoghmuseum.nl>, The Van Gogh Museum, Amsterdam [access: 2021].
- [30] <https://www.namoc.org>, The National Art Museum of China, Beijing [access: 2021].
- [31] <https://www.tate.org.uk>, The Tate Modern London [access: 2021].
- [32] <https://www.museoreinasofia.es>, The Museo Reina Sofia, Madrid [access: 2021].
- [33] <https://www.getty.edu>, J. Paul Getty Museum, Malibu [access: 2021].
- [34] <https://www.aecom.com>, TEA/AECOM 2020 Theme Index and Museum Index [access: 2021].

Deklaracja braku konfliktu interesów

Autorzy deklarują brak potencjalnych konfliktów interesów w odniesieniu do badań, autorstwa i/lub publikacji artykułu *Cultural tourism, museums and COVID-19 pandemic impact*.

Finansowanie

Autorzy nie otrzymali żadnego wsparcia finansowego w zakresie badań, autorstwa i/lub publikacji artykułu *Cultural tourism, museums and COVID-19 pandemic impact*.

Declaration of Conflicting Interests

The authors declared no potential conflicts of interests with respect to the research, authorship, and/or publication of the article *Cultural tourism, museums and COVID-19 pandemic impact*.

Funding

The authors received no financial support for the research, authorship, and/or publication of the article *Cultural tourism, museums and COVID-19 pandemic impact*.

Informacje dla autorów

1. „Sport i Turystyka. Środkowoeuropejskie Czasopismo Naukowe” ukazuje się jako kwartalnik. Publikacje powinny dotyczyć problemów badawczych, którymi zajmują się nauki o kulturze fizycznej (historia, teoria i socjologia kultury fizycznej, problemy rozwoju fizycznego, sprawności i wydolności fizycznej, turystyki i rekreacji, zdrowia i edukacji prozdrowotnej).
2. Publikujemy prace eksperymentalne, przeglądowe, doniesienia i artykuły polemiczne – w języku polskim i językach obcych, po uzyskaniu pozytywnej recenzji.
3. Procedura recenzowania materiałów autorskich publikowanych w „Sporcie i Turystyce. Środkowoeuropejskim Czasopiśmie Naukowym” jest dostosowana do wytycznych MNiSW „Dobre praktyki w procedurach recenzyjnych w nauce” oraz „Kodeksu etyki pracownika naukowego”. Pierwszym etapem recenzowania nadesłanych prac jest recenzja wstępna dokonywana przez Redakcję czasopisma. Na tym etapie praca poddawana jest ocenie pod względem jej zgodności z profilem czasopisma, zachowania wymogów redakcyjnych obowiązujących w wydawnictwie oraz ogólnej poprawności językowej. Tekst spełniający wymogi recenzji wstępnej otrzymuje kod identyfikacyjny i zostaje skierowany do dwóch recenzentów będących specjalistami z zakresu nauk o kulturze fizycznej. Zgodnie z zasadą „double-blind review process”, recenzenci, jak i autorzy, pozostają wobec siebie anonimowi. Recenzenci swoją opinię o pracy przedstawiają, wypełniając formularz recenzji.
4. Redakcja „Sportu i Turystyki. Środkowoeuropejskiego Czasopisma Naukowego”, dbając o rzetelność w nauce, wdraża zapory „ghostwriting” oraz „guest authorship”. Autorzy są zobowiązani do przedstawienia oświadczenia dotyczącego rzetelności nadesłanych prac, a w przypadku artykułów opracowanych przez kilku autorów – do ujawnienia wkładu poszczególnych osób w powstanie pracy. Wszelkie wykryte przypadki nierzetelności naukowej będą demaskowane, włącznie z powiadomieniem odpowiednich podmiotów (instytucje zatrudniające autorów, towarzystwa naukowe, stowarzyszenia edytorów naukowych itp.).
5. Autor artykułu jest zobowiązany poinformować Redakcję o źródłach finansowania publikacji, jeżeli nadesłana praca powstała dzięki dofinansowaniu instytucji naukowo-badawczych, stowarzyszeń lub innych podmiotów („financial disclosure”).

6. Objętość nadsyłanych tekstów nie może przekraczać 15 stron (w tym tabele, wykresy, przypisy, bibliografia). Dokument powinien być napisany w formacie A4 standardowego maszynopisu (1800 znaków na stronie, marginesy: górny i dolny – 25 mm, lewy – 35 mm). Zaleca się stosowanie kroju Times New Roman, 12 punktów, odstęp 1,5 wiersza.
7. Pracę należy przesyłać w wersji elektronicznej w edytorze Word (w formacie .doc lub .docx) z dwoma egzemplarzami wydruku. Praca powinna zawierać:
  - a) imię i nazwisko autora lub autorów;
  - b) tytuł naukowy, identyfikator ORCID oraz afiliację;
  - c) tytuł publikacji;
  - d) streszczenie pracy;
  - e) słowa kluczowe pracy;
  - f) dodatkowo w języku angielskim: tytuł pracy, streszczenie, słowa kluczowe ($\frac{1}{2}$ strony);
  - 7) adres kontaktowy, nr telefonu, e-mail (służbowy).
8. W razie umieszczenia w pracy rycin, tabel itp. pochodzących z opracowań zamieszczanych w innych czasopismach lub publikacjach książkowych autor ma obowiązek uzyskania zgody na ich wykorzystanie.
9. Tabele i materiał ilustracyjny (ryciny, wykresy, fotografie) można zamieścić w osobnych plikach i dokładnie opisać. Miejsca ich wstawienia należy zaznaczyć na prawym marginesie wydruku tekstu.
  - a) Stopień pisma w tabeli powinien wynosić 9 p., zaś szerokość tabeli nie może przekraczać 125 mm. Nie stosuje się innego formatowania tabeli niż siatka. Tytuł umieszcza się nad tabelą. Przypisy do tabeli umieszcza się bezpośrednio pod nią. W tabeli nie zostawia się pustych rubryk.

Obowiązują następujące znaki umowne:

pauza (—) – zjawisko nie występuje,

zero (0) – zjawisko istnieje, jednakże w ilościach mniejszych od liczb, które mogą być wyrażone uwidocznionymi w tabeli znakami cyfrowymi,

kropka (.) – zupełny brak informacji lub brak informacji wiarygodnych,

znak x – wypełnienie rubryki ze względu na układ tabeli jest niemożliwe lub niecelowe,

„w tym” – oznacza, że nie podaje się wszystkich składników sumy.

b) Wykresy należy sporządzać za pomocą programów Microsoft Office (Excel, Microsoft Graph). Szerokość wykresu nie może przekraczać 125 mm. Numer i tytuł wykresu zapisuje się pod wykresem. Wykresy sporządzane innymi programami i wklejane jako rysunki muszą spełniać następujące kryteria:

- minimalna rozdzielczość to 300 dpi,
- dane i opisy zamieszczone na wykresie muszą być zapisane Times New Roman w stopniu 9 p.,
- nie należy projektować trójwymiarowych wykresów, które będą nieczytelne; zaleca się wykresy jednowymiarowe,
- nie stosuje się obramowań pola wykresu ani obramowań legendy,
- nie stosuje się tła innego niż białe,

- nie powtarza się tytułu wykresu ani zapisu „Źródło:...” na obszarze kreślenia.
  - c) Wielkość ilustracji musi być dostosowana do formatu B5. Minimalna rozdzielczość ilustracji to 300 dpi.
10. Zasady opisów bibliograficznych:
- a) w pracach z zakresu humanistycznych i teoretycznych podstaw kultury fizycznej i turystyki należy stosować przypisy dolne; obowiązuje alfabetyczny układ bibliografii (pozycje bibliografii nie są numerowane);
    - przykładowe przypisy: A. Pawlikowska-Piechotka, M. Piechotka, *Dzieje budowl i sportowych*, Wydawnictwo Naukowe Akademii Wychowania Fizycznego Józefa Piłsudskiego w Warszawie, Warszawa 2017, s. 50; W. Motoczyński (red.), *Polski Związek Piłki Nożnej. Zarys historii 1919–1994*, Wydawnictwo Sport i Turystyka, Warszawa 1994, s. 33; R. Stefanik, *Kultura fizyczna w środowisku wiejskim na Pomorzu Zachodnim w latach 1945–1950*, [w:] T. Drozdek-Małołepsza (red.), *Z najnowszych dziejów kultury fizycznej i turystyki w Polsce*, t. 1: *Dzieje kultury fizycznej i turystyki w Polsce w końcu XIX i XX w.*, Wydawnictwo Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie, Częstochowa 2011, s. 215; J. Chełmecki, *Wychowankowie Związku Towarzystw Gimnastycznych „Sokół” w Polsce w igrzyskach olimpijskich 1924–1936*, „Sport i Turystyka. Środkowoeuropejskie Czasopismo Naukowe” 2020, t. 3, nr 1, s. 60.
    - przykładowe opisy bibliograficzne: Pawlikowska-Piechotka A., Piechotka M., *Dzieje budowl i sportowych*, Wydawnictwo Naukowe Akademii Wychowania Fizycznego Józefa Piłsudskiego w Warszawie, Warszawa 2017; Motoczyński W. (red.), *Polski Związek Piłki Nożnej. Zarys historii 1919–1994*, Wydawnictwo Sport i Turystyka, Warszawa 1994; Stefanik R., *Kultura fizyczna w środowisku wiejskim na Pomorzu Zachodnim w latach 1945–1950*, [w:] T. Drozdek-Małołepsza (red.), *Z najnowszych dziejów kultury fizycznej i turystyki w Polsce*, t. 1: *Dzieje kultury fizycznej i turystyki w Polsce w końcu XIX i XX w.*, Wydawnictwo Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie, Częstochowa 2011, s. 211–224; Chełmecki J., *Wychowankowie Związku Towarzystw Gimnastycznych „Sokół” w Polsce w igrzyskach olimpijskich 1924–1936*, „Sport i Turystyka. Środkowoeuropejskie Czasopismo Naukowe” 2020, t. 3, nr 1, s. 59–83; <http://dx.doi.org/10.16926/sit.2020.03.04>.
  - b) w pozostałych pracach numer pozycji bibliograficznej podajemy w nawiasie kwadratowym wewnątrz tekstu głównego; obowiązuje alfabetyczny układ bibliografii (pozycje bibliografii są numerowane w nawiasach kwadratowych). Przykład opisów bibliograficznych:
    - [1] Pilicz S. (1988): *Zmiany sekularne w rozwoju fizycznym i sprawności ruchowej studentów polskich*. Wychowanie Fizyczne i Sport, 4, s. 3–12; [2] Tarczuk J. (2002): *Charakterystyka porównawcza struktury somatycznej i typologicznej słuchaczy I roku kierunków pedagogicznych i wychowania fizycz-*

nego Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Rzeszowie. [w:] Malinowski A., Tatarczuk J., Asienkiewicz R. (red.): *Ontogeneza i promocja zdrowia w aspekcie medycyny, antropologii i wychowania fizycznego*. Uniwersytet Zielonogórski. Zielona Góra, s. 369–373; [3] Wawrzyniak G. (1997): *Normy wybranych cech somatycznych kandydatów na studia wychowania fizycznego*. AWF. Poznań.

- c) bez względu na język artykułu, źródła (tytuły publikacji, czasopism, nazwy archiwów) oraz nazwy własne (np. Zrzeszenie Ludowe Zespoły Sportowe, Dar Pomorza) podajemy w brzmieniu oryginalnym, ewentualne tłumaczenie podajemy w nawiasie kwadratowym;
- przykład opisu bibliograficznego (język artykułu angielski, źródło polskie): Z. Szafkowski, *Światowe Igrzyska Polonijne z lat 1999–2000* [*World Polonia Games in the years 1999–2000*], [in:] B. Woltmann (ed.), *Z najnowszej historii kultury fizycznej w Polsce* [*From the most recent history of physical culture in Poland*], vol. 5, Gorzów Wlkp. 2002.
11. Autor oświadcza, że sprawdził, czy źródła bibliograficzne przywołane w artykule są zarejestrowane w systemie Digital Object Identifier (DOI) i czy posiadają identyfikator DOI. W przypadku jego występowania właściwy dla artykułu przywołanego w bibliografii/przypisach numer DOI został podany w stosownym przypisie, po danych bibliograficznych przywołanego źródła, w formie aktywnego hiperłącza. Numery DOI należy weryfikować bezpośrednio na stronach internetowych czasopism czy wydawców lub na stronie agencji CrossRef:
<http://www.crossref.org/guestquery/>
12. Termin składania prac do kolejnych numerów upływa 30 kwietnia 2022 r. (nr 3, 2022); 31 lipca 2022 r. (nr 4, 2022); 30 września 2022 r. (nr 1, 2023). Prace należy nadsyłać na adres redaktora naczelnego i redaktorów naukowych:

Eligiusz Małolepszy (e.malolepszy@ujd.edu.pl)
Teresa Drozdek-Małolepsza (t.drozdek-malolepsza@ujd.edu.pl)
Błażej Cieślik (b.cieslik@ujd.edu.pl)
Katedra Polityki Społecznej, Pracy Socjalnej i Turystyki
ul. Waszyngtona 4/8
42-200 Częstochowa
tel. (34) 378-42-97

Redaktor naczelny informuje, że każdy numer czasopisma będzie umieszczany również na stronie internetowej Biblioteki Uniwersyteckiej UJD w Częstochowie, w wersji elektronicznej.

Information for authors

1. "Sport i Turystyka. Środkowoeuropejskie Czasopismo Naukowe" appears as a quarterly. Publications should relate to research problems dealt with in the field of physical culture (history, theory and sociology of physical culture, physical development problems, fitness and physical efficiency, tourism and recreation, health and health education).
2. We publish papers about experiments, reviews, reports and polemic articles – in Polish and in foreign languages, after they have been positively reviewed.
3. The procedure for reviewing the copyright materials published in "Sport i Turystyka. Środkowoeuropejskie Czasopismo Naukowe" is adapted to the guidelines of the MNiSW (Ministry of Science and Higher Education) "Dobre praktyki w procedurach recenzyjnych w nauce" (Good Practices in Reviewing Procedures in Science) and "Kodeks etyki pracownika naukowego" (The Code of Conduct for Researchers). The first stage of reviewing the submitted publications is a preliminary review made by the editorial staff of the Journal. At this stage, the publication is evaluated in terms of its compatibility with the profile of the Journal, the editorial requirements of the publishing house and general linguistic correctness. The text satisfying the requirements of the initial review receives an identification code and is directed to two reviewers, who are specialists in the field of physical culture. According to the principles of the "double-blind review process", reviewers and authors remain anonymous to one another. The reviewers present their opinions on the work by completing the review form.
4. Taking care of the integrity of science, the editors of the "Sport i Turystyka. Środkowoeuropejskie Czasopismo Naukowe" implement barriers for "ghost-writing" and "guest authorship". The authors are required to submit a statement regarding the reliability and copyright to the submitted texts, and in the case of articles prepared by several authors – to disclose the rate of contribution of individual authors to the creation of their work. All detected cases of scientific misconduct will be exposed, including notification of relevant entities (institutions employing authors, scientific societies, associations of scientific editors, etc.).
5. The author of the article is obliged to inform the Editorial Office of the source of funding for the publication, if the submitted work was created thanks to funding of scientific and research institutions, associations or any other entities ("financial disclosure").

6. The volume of submitted texts should not exceed 15 pages (including tables, graphs, footnotes, bibliography). The document should be written in the A4 format of a standard typescript (1800 characters per page, margins: upper and lower – 25 mm, left – 35 mm). It is recommended to use the Times New Roman typeface, 12 points and a 1.5-line spacing.
7. The work should be sent in an electronic version in the Microsoft Word editor (in .doc or .docx format) with two copies of the printout. The work should include: a) the name and surname of the author or authors; b) academic title, ORCID iD and affiliation; c) the title of the publication; d) an abstract of the paper; e) keywords of the text; f) additionally in English: the title of the paper, an abstract, keywords ($\frac{1}{2}$ page); 7) contact address, telephone number, e-mail (business).
8. In the case of placing engravings, tables, etc. in the work, coming from studies published in other magazines or books, the author is required to obtain permission to use them.
9. Tables and illustrations (figures, graphs, photographs) can be placed in separate files and accurately described. Place their insertions should be marked in the right margin of the text printout.
  - a) The font in the table should be 9 points, while the width of the table should not exceed 125 mm. There is no other table formatting than the grid. The title is placed above the table. Footnotes to the table are placed directly below it. No empty boxes are to be left in a table.

The following conventional symbols apply:

pause (—) – the phenomenon does not occur,

zero (0) – the phenomenon exists, however in quantities smaller than the numbers that can be expressed in the table with numerical digits,

dot (.) – complete lack of information or lack of reliable information,

x sign – it is impossible or pointless to fill in the boxes, because of the layout of the table,

“incl.” – means that you do not give all the components of the sum.

b) Charts should be prepared using Microsoft Office programs (Excel, Microsoft Graph). The width of the chart must not exceed 125 mm. The chart number and title are saved below the graph. Charts made with other programs and pasted as drawings must meet the following criteria:

- the minimum resolution is 300 dpi,
- data and descriptions placed on the chart must be Times New Roman to 9 pt,
- you should not design three-dimensional charts that will be illegible,
- the field of the chart field and the borders of the legend are not used,
- no background other than white is used,
- the title of the chart or the record “Source: ...” is not repeated in the area of plotting.

- c) The size of the illustrations must be adapted to the B5 format. The minimum resolution of the illustrations is 300 dpi.
10. Rules for bibliographic descriptions:
- a) footnotes should be used in articles concerning humanistic and theoretical foundations of physical culture and tourism; the alphabetical arrangement of the bibliography applies (bibliographic entries are not numbered);
- sample footnotes A. Pawlikowska-Piechotka, M. Piechotka, *Dzieje budowl sportowych*, Wydawnictwo Naukowe Akademii Wychowania Fizycznego Józefa Piłsudskiego w Warszawie, Warszawa 2017, p. 50; W. Motoczyński (ed.), *Polski Związek Piłki Nożnej. Zarys historii 1919–1994*, Wydawnictwo Sport i Turystyka, Warszawa 1994, p. 33; R. Stefanik, *Kultura fizyczna w środowisku wiejskim na Pomorzu Zachodnim w latach 1945–1950*, [in:] T. Drozdek-Małolepsza (ed.), *Z najnowszych dziejów kultury fizycznej i turystyki w Polsce*, t. 1: *Dzieje kultury fizycznej i turystyki w Polsce w końcu XIX i XX w.*, Wydawnictwo Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie, Częstochowa 2011, p. 215; J. Chełmecki, *Wychowankowie Związku Towarzystw Gimnastycznych "Sokół" w Polsce w igrzyskach olimpijskich 1924–1936*, "Sport i Turystyka. Środkoeuropejskie Czasopismo Naukowe" 2020, vol. 3, no. 1, p. 60.
  - sample bibliographic descriptions: Pawlikowska-Piechotka A., Piechotka M., *Dzieje budowl sportowych*, Wydawnictwo Naukowe Akademii Wychowania Fizycznego Józefa Piłsudskiego w Warszawie, Warszawa 2017; Motoczyński W. (ed.), *Polski Związek Piłki Nożnej. Zarys historii 1919–1994*, Wydawnictwo Sport i Turystyka, Warszawa 1994; Stefanik R., *Kultura fizyczna w środowisku wiejskim na Pomorzu Zachodnim w latach 1945–1950*, [in:] T. Drozdek-Małolepsza (ed.), *Z najnowszych dziejów kultury fizycznej i turystyki w Polsce*, vol. 1: *Dzieje kultury fizycznej i turystyki w Polsce w końcu XIX i XX w.*, Wydawnictwo Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie, Częstochowa 2011, p. 211–224; Chełmecki J., *Wychowankowie Związku Towarzystw Gimnastycznych "Sokół" w Polsce w igrzyskach olimpijskich 1924–1936*, "Sport i Turystyka. Środkoeuropejskie Czasopismo Naukowe" 2020, vol. 3, no. 1, p. 59–83; <http://dx.doi.org/10.16926/sit.2020.03.04>.
- b) in other papers, the number of a bibliographic item is enclosed in square brackets within the main text; the alphabetical arrangement of the bibliography applies (bibliographic entries are numbered in square brackets). A sample of bibliographic descriptions:
- [1] Pilicz S. (1988): *Zmiany sekularne w rozwoju fizycznym i sprawności ruchowej studentów polskich*. Wychowanie Fizyczne i Sport, 4, p. 3–12; [2] Tatarczuk J. (2002): *Charakterystyka porównawcza struktury somatycznej i typologicznej słuchaczy I roku kierunków pedagogicznych i wychowania fizycznego Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Rzeszowie*. [in:] Malinowski A., Tatarczuk J., Asienkiewicz R. (eds.): *Ontogeneza i promocja zdrowia w aspekcie*

medycyny, antropologii i wychowania fizycznego. Uniwersytet Zielonogórski. Zielona Góra, p. 369–373; [3] Wawrzyniak G. (1997): *Normy wybranych cech somatycznych kandydatów na studia wychowania fizycznego*. AWF. Poznań.

- c) regardless of the language of the article, sources (titles of publications, magazines, names of archives) and proper names (e.g. Zrzeszenie Ludowe Zespoły Sportowe, Dar Pomorza) are given in the original version, plus possible translation in square brackets;
- sample of a biographic description (language of the article: English, source: Polish): Z. Szafkowski, *Światowe Igrzyska Polonijne z lat 1999–2000* [*World Polonia Games in the years 1999–2000*], [in:] B. Woltmann (ed.), *Z najnowszej historii kultury fizycznej w Polsce* [*From the most recent history of physical culture in Poland*], vol. 5, Gorzów Wlkp. 2002.
11. The author declares that he has checked whether the bibliographic sources referred to in the article are registered in the Digital Object Identifier (DOI) system and whether they have the DOI. In the case of its occurrence, the DOI number appropriate for the article recalled in the bibliography / footnotes has been given in the relevant footnote, after the bibliographic data of the referenced source, in the form of an active hyperlink. DOI numbers should be verified directly on the websites of magazines or publishers or on the CrossRef agency website:
<http://www.crossref.org/guestquery/>
12. The deadlines for submitting papers to subsequent issues are: 30 April 2022 r. (no. 3, 2022); 31 July 2022 r. (no. 4, 2022); 30 September 2022 r. (no. 1, 2023).
The articles should be sent to the address of the editor-in-chief and scientific editors:

Eligiusz Małolepszy (e.malolepszy@ujd.edu.pl)

Teresa Drozdek-Małolepsza (t.drozdek-malolepsza@ujd.edu.pl)

Błażej Cieślik (b.cieslik@ujd.edu.pl)

Katedra Polityki Społecznej, Pracy Socjalnej i Turystyki

al. Armii Krajowej 13/15

42-200 Częstochowa

tel. (34) 378-42-97

The editor-in-chief informs that every issue of the journal will also be placed and available on the website of the UJD University Library in Częstochowa, in an electronic version.